

MĀCĪBU PRIEKŠMETU OLIMPIAŽU
UZDEVUMU UN TO RISINĀJUMU KRĀJUMS

Ekonomika

RĪGA 2021

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

Mācību priekšmetu olimpiāžu uzdevumu un to risinājumu krājums ir izstrādāts Valsts izglītības satura centra projekta “Nacionāla un starptautiska mēroga pasākumu īstenošana izglītojamo talantu attīstībai” (projekta Nr. 8.3.2.1/16/I/002) ietvaros un aptver mācību priekšmetu olimpiādēs izstrādāto saturu no 2017. līdz 2020. gadam.

Autori:

Mihails Siņicins

Mārtiņš Danusēvičs

Tehniskais redaktors:

Mārtiņš Opmanis

© Valsts izglītības satura centrs, 2021

ISBN 978-9934-24-048-5

Izcilība ir personības iezīme, kas attīstās ilgā darbā, izkopjot savas prasmes un zināšanas. Domājot par sasniegumiem, jāņem vērā arī zināšanu dziļums, kas sekmējis šo izcilo sniegumu ne tikai valsts, bet arī starptautiskā mērogā. Mācību priekšmetu olimpiādes ir patiesi godīga sacensība starp zinošākajiem un izturīgākajiem skolēniem – tiem, kas nepadodas grūtībām, rod iedvesmu un meklē aizvien jaunākus un radošākus risinājumus. Gadi pierādījuši, ka olimpiāžu laureāti un dalībnieki veido talantīgu, kā arī konkurētspējīgu Latvijas zinātnes un uzņēmējdarbības paaudzi ar iespējām radīt nozīmīgas inovācijas un rast risinājumus sabiedrības dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Valsts izglītības satura centra vārdā vēlu visiem skolēniem un viņu pedagogiem iedvesmu, aizrautību un izaicinājumu, risinot šo olimpiāžu krājumu uzdevumus.

Līga Lejiņa
Valsts izglītības satura centra vadītāja

Saturs

Ievads.....	6
Uzdevumi	8
2016./2017. mācību gads – Latvijas 18. ekonomikas olimpiāde.....	8
Novada olimpiāde – 2017	8
Tests	8
Uzdevumi	12
Valsts olimpiāde – 2017	17
Tests	17
Uzdevumi	20
Situācijas analīze	24
2017./2018. mācību gads – Latvijas 19. ekonomikas olimpiāde.....	25
Novada olimpiāde – 2018	25
Tests	25
Uzdevumi	29
Valsts olimpiāde – 2018	35
Tests	35
Uzdevumi	38
Situācijas analīze	44
2018./2019.mācību gads – Latvijas 20. ekonomikas olimpiāde.....	45
Novada olimpiāde – 2019	45
Tests	45
Uzdevumi	48
Valsts olimpiāde – 2019	55
Tests	55
Uzdevumi	58
Situācijas analīze	63
2019./2020.mācību gads – Latvijas 21. ekonomikas olimpiāde.....	66
Novada olimpiāde – 2020	66
Tests	66
Uzdevumi	70
Valsts olimpiāde – 2020	75
Tests	75
Uzdevumi	78
Atrisinājumi	84
2016./2017. mācību gads – Latvijas 18. ekonomikas olimpiāde.....	84
Novada olimpiāde – 2017	84
Tests	84
Uzdevumi	86
Valsts olimpiāde – 2017	92
Tests	92
Uzdevumi	94
Situācijas analīze	97
2017./2018. mācību gads – Latvijas 19. ekonomikas olimpiāde.....	98
Novada olimpiāde – 2018	98

Tests	98
Uzdevumi	100
Valsts olimpiāde – 2018	106
Tests	106
Uzdevumi	107
Situācijas analīze	110
2018./2019.mācību gads – Latvijas 20. ekonomikas olimpiāde.....	112
Novada olimpiāde – 2019	112
Tests	112
Uzdevumi	114
Valsts olimpiāde – 2019	120
Tests	120
Uzdevumi	121
Situācijas analīze	125
2019./2020.mācību gads – Latvijas 21. ekonomikas olimpiāde.....	127
Novada olimpiāde – 2020	127
Tests	127
Uzdevumi	129
Valsts olimpiāde – 2020	132
Tests	132
Uzdevumi	133

ĪEVADS

2021. gadā notika 22. Ekonomikas valsts olimpiāde, kas padara šo olimpiādi par salīdzinoši jaunu Latvijas olimpiāžu pulkā, tomēr tas ir ievērojams vecums starptautiskā līmenī, kur tieši ekonomikas jomā olimpiskā kustība vidusskolās ir salīdzinoši jauna tendence. Pašlaik jau vismaz 10 gadus olimpiādes organizētāji ir Valsts izglītības satura centrs sadarbībā ar Latvijas Universitātes Biznesa, vadības un ekonomikas fakultāti un pašvaldībām.

Olimpiādes mērķi ir padziļināt un paplašināt ekonomikas stundās un ārpusstundu darbā iegūtās izglītojamo zināšanas un prasmes; rosināt izglītojamos aktīvai izziņas darbībai, veicināt ekonomisko procesu norises izpratni un radīt iespēju izglītojamajiem pārbaudīt savas zināšanas un prasmes.

Saturiski ekonomikas olimpiāde vēsturiski ir tikusi veidota tuvu vidusskolās apgūtajai ekonomikas programmai, tajā pašā laikā vērtējot arī dalībnieku iespēju praktiski pielietot ekonomikas teorijas principus sarežģītāku situāciju analīzē.

Novada posma olimpiādes ekonomikā tradicionāli tiek iedalītas divās daļās – testa daļā un uzdevumu daļā. Testa daļa ir veltīta vispārīgu ekonomikas zināšanu pārbaudei, tomēr uzsvāru liekot uz spēju novērtēt konkrētas ekonomiskas situācijas un pamatot noteiktu likumsakarību principus. Uzdevumu daļa aptver dažādus risināmus uzdevumus, kas ietver ražošanas izmaksas, tirgus pieprasījumu un piedāvājumu, patērētāja derīgumu, grāmatvedības pamatu un citus aprēķinus. Ņemot vērā, ka ekonomikas olimpiāde netiek rīkota atsevišķi pa klasēm, bet tikai vienā versijā, pastāv tradicionāla vienošanās, ka novada olimpiādēs netiek iekļauti jautājumi par makroekonomiku, jo šo tēmu skolēni parasti apgūst ekonomikas kursa beigās un nepaspēj pilnvērtīgi sagatavot. Tas gan šo tēmu neizslēdz no nākamā posma.

Valsts posma olimpiādē notiek neliela uzsvāru nobīde uz atvērta tipa jautājumiem. Kaut arī saglabājas tradicionālā pirmā daļa – tests un otrā daļa – uzdevumi, to papildina trešā daļa – situāciju analīze. Arī paši uzdevumi valsts posma olimpiādē ir vērsti uz plašāku argumentāciju, pamatošanu ar grafikiem, interpretāciju, kas nav tik izteikti novadu posmā. Situāciju analīzes daļa vēsturiski ir mainījusi savu formu. Ir izmantotas gan biznesa imitācijas spēles, komandu darbs, kā arī esejas tipa pārbaudījumi. Pēdējos gados ir tendence veikt ekonomisko situāciju analīzi – skolēniem tiek sniegta situācijas apraksts ar vispārīgiem datiem un jautājumi, kas vērsti uz situācijas izpēti, novērtēšanu, interpretāciju, ekstrapolāciju utt.

Kopš 2018. gada no olimpiādes uzvarētāju vidus katru gadu tiek atlasīti pieci skolēni, kas pārstāv Latvijas godu Starptautiskajā ekonomikas olimpiādē. Jau pirmajā dalības gadā Latvijas komanda ieguva 1. vietu kopvērtējumā un arī turpmākos gadus demonstrē augstu sniegumu.

No 2020. gada sākas pakāpeniskas olimpiādes satura izmaiņas. Tam ir divi virzītājspēki – starptautiskās ekonomikās olimpiskās kustības aktivizācija un projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030). Viena no izmaiņu tendencēm ir pieaugoša finanšu pratības proporcija kopējā saturā, gan tādēļ, ka līdz šim šī tēma nav aktīvi aplūkota, gan tādēļ, ka finanšu pratība ir daļa no Starptautiskās ekonomikas olimpiādes satura. Otrkārt, olimpiādes jautājumu forma pamazām tiks virzīta uz formu, kas ļautu olimpiādē

pieņemas arī jauniešiem, kas neapgūst ekonomiku kā mācību priekšmetu, bet izrāda interesi par šo tēmu. Šādu pārmaiņu mērķis ir pielāgoties starptautiskajai praksei un izmaiņām tajā, kā tiek veidots mācību process Latvijā, t.sk. kompetenču pieejas kontekstā. Vadoties pēc to skolēnu rezultātiem, kas ir piedalījušies novadu līmenī un skolā neapgūst ekonomiku, šāds mērķis ir sasniedzams, jo šie skolēni sasniedz labu rezultātu. Talants matemātikā, sociālās zinībās, loģikā var būt pietiekams pamats, lai skolēns varētu ātri apgūt trūkstošo teorētisko bāzi un spēt pierādīt sevi arī ekonomikā.

UZDEVUMI

2016./2017. MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 18. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE NOVADA OLIMPIĀDE – 2017

TESTS

20 punkti

1. Ja valsts palielināja preces A ražošanu, nesamazinot preces B ražošanu, tad sākotnējo ražošanu attēloja
  - a) punkts, kas atradās uz ražošanas iespēju robežas.
  - b) punkts, kas atradās pa kreisi no ražošanas iespēju robežas.
  - c) punkts, kas atradās pa labi no ražošanas iespēju robežas.
  - d) pēc dotās informācijas to nevar noteikt.
2. Jānis grib iegūt augstāko izglītību ar mazākām alternatīvas izmaksām. Kāds lēmums jāpieņem Jānim, ja turpmākajos četros gados paredz ievērojamu darba pieprasījuma samazināšanos, bet pēc tam – strauju pieaugumu?
  - a) Meklēt darbu un sākt strādāt.
  - b) Uzsākt studijas augstskolā.
  - c) Studijas uzsākt pēc četriem gadiem.
  - d) Četrus gadus nedz studēt, nedz strādāt.
3. Pieņemsim, ka tējas tirgū izveidojies tirgus līdzsvars. Tēja un citroni ir kopā lietojamas preces. Tējai tiek noteikti cenas griesti, kas ir zemāki par tirgus līdzsvara cenu. Kā vajadzētu rīkoties citronu pārdevējiem?
  - a) Samazināt citronu pasūtījumus.
  - b) Palielināt pasūtīto daudzumu.
  - c) Nemainīt pasūtīto daudzumu.
  - d) Paaugstināt cenu.
4. Kurā gadījumā pircējam jārēķinās, ka tirgus līdzsvara cena noteikti paaugstināsies?
  - a) Ja palielināsies gan pieprasījums, gan piedāvājums.
  - b) Ja samazināsies gan pieprasījums, gan piedāvājums.
  - c) Ja samazināsies pieprasījums, un palielināsies piedāvājums.
  - d) Ja palielināsies pieprasījums, un samazināsies piedāvājums.
5. Salnas ievērojami samazina ābolu ražu. Ābolu pieprasījums ir elastīgs, tādēļ
  - a) ābolu tirgus līdzsvara cena paaugstināsies, pircēju izdevumi samazināsies.
  - b) ābolu tirgus līdzsvara cena paaugstināsies, pircēju izdevumi palielināsies.
  - c) ābolu tirgus līdzsvara cena samazināsies, pircēju izdevumi palielināsies.
  - d) samazināsies gan ābolu tirgus līdzsvara cena, gan pircēju izdevumi.

6. Latvijā strādājošo darba alga ir ievērojami zemāka nekā attīstītajās valstīs. Tie, kas apgalvo, ka "augstākas algas paaugstinātu Latvijas iedzīvotāju labklājību", ir pārliecināti, ka darba pieprasījuma elastība ir

- a) vienādota
- b) elastīga
- c) absolūti elastīga
- d) absolūti neelastīga.

7. Patērētājs līdzsvaru sasniedz, kad pēdējā patērētā ābola galējais derīgums ir 10 d.v., bet pēdējā banāna – 5 d.v. Kāda ir banāna cena, ja ābola cena ir 0,20 eiro?

- a) 0,05 eiro
- b) 0,10 eiro
- c) 0,20 eiro
- d) 0,40 eiro

8. Kurš no dotajiem faktoriem ietekmē gan pieprasījuma (cenas) , gan piedāvājuma elastību?

- a) Ražošanas faktori ir savstarpēji aizvietojami.
- b) Preces cenas īpatsvars patērētāja ienākumos.
- c) Ražošanas tehnoloģijas uzlabošanās.
- d) Laika periods, kas pagājis kopš cenas izmaiņas.

9. Pieņemsim, ka zemi var izmantot gan graudu, gan liellopu audzēšanai. Ja patērētāji ievērojami palielina liellopu gaļas pieprasījumu, tad

- a) graudu pieprasījums samazināsies
- b) graudu piedāvājums samazināsies
- c) samazināsies gan graudu pieprasījums, gan piedāvājums
- d) palielināsies gan graudu pieprasījums, gan piedāvājums.

10. Uzņēmējdarbības veikšanai tika izmantoti 30 000 eiro personīgās naudas. Gada noguldījuma likme – 1%. Gada laikā grāmatvedības peļņa bija 15000 eiro. Kāda bija ekonomiskā peļņa?

- a) 300 eiro
- b) 14700 eiro
- c) 15000 eiro
- d) 15300 eiro.

11. Ja nozarē produkcijas pieprasījums ir absolūti elastīgs, tad

- a) katrs uzņēmums var noteikt savu tirgus cenu
- b) uzņēmumam ir izdevīgi samazināt preces cenu, lai palielinātu realizācijas apjomu
- c) katras pārdotās preces vienības galējie ieņēmumi ir vienādi ar cenu
- d) paaugstinot cenu, uzņēmums palielinās kopējos ieņēmumus.

12. Kurā atbildē ir pareizi norādīta ražošanas resursa izmantošanas cena?

- a) Kapitālam – normālā peļņa; zemei – rente.
- b) Darbam – alga; kapitālam – ekonomiskā peļņa.
- c) Kapitālam – procenti; uzņēmējspējām – peļņa.
- d) Uzņēmējspējām – ekonomiskā peļņa; naudai – procenti.

13. Uzņēmumi darbojas pilnīgas konkurences tirgū. Tirgū produkta cena samazinās. Kā mainīsies darba pieprasījums nozarē?

- a) samazināsies
- b) nemainīsies
- c) palielināsies
- d) pēc dotās informācijas nevar noteikt.

14. Kuru prasību neatbalstītu arodbiedrības?

- a) minimālās algas paaugstināšanu
- b) imigrācijas veicināšanu
- c) emigrācijas ierobežošanu
- d) importa veicināšanu.

15. Akciju sabiedrība ik gadu maksā dividendi 2 eiro par akciju. Noguldījumu procentu likme ir 0,5%, bet kredītu procentu likme ir 7%. Par kādu maksimālo cenu varētu pirkt šo akciju?

- a) 4,0 eiro
- b) 28,57 eiro
- c) 40 eiro
- d) 400 eiro

16. Kāds ir akcijas ienesīgums, ja akciju nopirka par 20 eiro un ik gadu saņem dividendi 0,70 eiro?

- a) 1,40 %
- b) 3,5%
- c) 28,6 %
- d) 14%

17. Kāds lēmums ir jāpieņem uzņēmumam, ja preces cena (P) kļūst zemāka par vidējām mainīgām izmaksām (AVC)?

- a) Jāpalielina ražošanas apjoms.
- b) Jāsamazina ražošanas apjoms.
- c) Jāpārtrauc preces ražošana.
- d) Jāturpina preces ražošana.

18. Latvijā ēnu ekonomika pārsniedz 20% no IKP. Lai ēnu ekonomikā iegūto naudu varētu izmantot, tā ir jālegalizē jeb "jāatmazgā". Tas saistās ar izmaksām. Naudas atmazgāšanas izmaksas var uzskatīt

- a) par ēnu ekonomikas alternatīvas izmaksām
- b) par pastāvīgām izmaksām (FC)
- c) par galējām izmaksām (MC)
- d) par mainīgām izmaksām (VC).

19. SIA par savām saistībām

- a) atbild ar visu savu mantu
- b) atbild ar pamatkapitālu
- c) atbild ar pašu kapitālu
- d) ar savu mantu neatbild, jo tās atbildība ir ierobežota.

20. Kura produkta ražošana uzņēmumam ir visienesīgākā?

- a) Produkta A. Kopējās izmaksas 100 eiro, peļņa – 25 eiro.
- b) Produkta B. Kopējās izmaksas 140 eiro, peļņa – 30 eiro.
- c) Produkta C. Kopējās izmaksas 170 eiro, peļņa – 40 eiro.
- d) Produkta D. Kopējās izmaksas 210 eiro, peļņa – 50 eiro.

21. Nosaki, ko iekļaus pamatlīdzekļos!

- a) uzņēmuma pamatkapitālu
- b) uzņēmuma saražoto produkciju, kas atrodas noliktavā
- c) naudas līdzekļus uzņēmuma kontā
- d) mašīnas, iekārtas.

22. Ja valdība noteiks minimālo darba algu, kas būs augstāka par līdzsvara algu darba tirgū, tad

- a) palielināsies darba pieprasījums
- b) samazināsies darba piedāvājums
- c) piedāvātais darba daudzums pārsniegs pieprasīto
- d) pieprasītais darba daudzums pārsniegs piedāvāto.

23. Ražošanas resursa "zeme" piedāvājums ir

- a) neelastīgs
- b) elastīgs
- c) var būt gan elastīgs, gan neelastīgs
- d) ar vienādotu elastību ($e = 1$).

UZDEVUMI

1. uzdevums

4 punkti

Ilze un Jānis plāno svinības. Paredzēja, ka pasākumā kopā piedalīsies 40 dalībnieki. Plānotās izmaksas bija:

- viesības telpu īrei un dekorēšanai – 130 eiro;
- muzikantiem – 150 eiro;
- ēdieniem – 400 eiro;
- dzērieniem – 160 eiro.

a) (1 p.) Aprēķini plānotās kopējās izmaksas vienam viesim! Atbilde: _____

b) (3 p.) Precizējot dalībnieku sarakstus, Ilze un Jānis secināja, ka pavisam būs 50 dalībnieki. Nolēma, ka ikvienam viesim saglabās sākotnēji plānoto "piedāvājumu". Aprēķini 50 dalībnieku svinību kopējās izmaksas! Atbilde: _____

2.uzdevums

10 punkti

Preces A tirgū tās pieprasījumu izsaka vienādojums $Q_D = 700 - P$, bet piedāvājumu $Q_S = 2P - 200$, kur Q ir preces daudzums, bet P – preces cena.

a) (2 p.) Aprēķini tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu!

Atbilde: $P_E =$ _____ eiro, $Q_E =$ _____ vien.

b) (4 p.) Valsts nosaka preces cenas griestus 200 eiro par vienu preces vienību.

1. Aprēķini pieprasīto preces A daudzumu pēc cenas griestu noteikšanas! Atbilde: _____ vien.

2. Aprēķini, par cik procentiem izmainījās ražotāju ieņēmumi pēc cenu griestu noteikšanas!

Atbilde: _____ %

c) (4 p.) Tirgus līdzsvara situācijā (uzdevuma sākotnējie nosacījumi) valdība ražotājiem kompensē 150 eiro par katru saražoto preces vienību.

1. (1 p.) Kā ekonomikā dēvē ražotājam samaksāto "kompensāciju"? Atbilde: _____

2. (1 p.) Aprēķini tirgus līdzsvara cenu pēc "kompensāciju" ieviešanas! $P_E =$ _____ eiro

3. (2 p.) Aprēķini, par cik eiro izmainījās patērētāju izdevumi preces A iegādei tirgus līdzsvara situācijā, kas izveidojās pēc "kompensāciju" ieviešanas, salīdzinot ar sākotnējo līdzsvara situāciju.

Atbilde: _____ eiro.

3. uzdevums

5 punkti

Laura, perspektīva sportiste, apsver alternatīvas – atteikties no "normālas dzīves", kad viņa var strādāt un gadā nopelnīt 15 000 eiro, vai nopietni pievērsties sportam, lai izcīnītu medaļu olimpiādē. Valsts Sporta komiteja maksātu stipendiju 12 600 eiro gadā. Lauras aprēķini liecina, ka stipendija nesegs visas sportam veltītās izmaksas: 6000 eiro par dzīvokli un pārtiku un 10 000 eiro par inventāru, treniņnometnēm, dalību sacensībās.

Aprēķini!

a) (2 p.) Alternatīvas izmaksas Lauras lēmumam "nopietni pievērsties sportam".

Atbilde: ____ eiro

b) (2 p.) Kādas ir Lauras lēmuma "nopietni pievērsties sportam" alternatīvas izmaksas valstij?

Atbilde: ____ eiro

c) (1 p.) Kuras uzdevuma nosacījumos minētās alternatīvas izmaksas nevar izteikt naudā?

Atbilde: ____

4. uzdevums

7 punkti

Ražotājs iegādājās iekārtu, ar ko pārmaiņus iespējams ražot trīs dažādus produktus A, B un C. Ražotāja mērķis ir iegūt maksimālo peļņu. Nedēļas laikā iekārtu drīkst ekspluatēt 120 stundas. Iepazīsties ar tabulā doto informāciju!

Produkts	A	B	C
Produkta realizācijas cena (P) (eiro)	25	20	23
Produkta vidējās kopējās (ATC) izmaksas (eiro)	10	8	12
Produkta pieprasījums (vienības/nedēļā)	25	20	30
Iekārtas izmantošanas laiks vienas vienības ražošanai (stundas)	4	3	4

a) (4 p.) Veic nepieciešamos aprēķinus un nosaki, kurus produktus un cik vienības nedēļā visizdevīgāk ražot!

Atbilde: A ____ vien., B ____ vien., C ____ vien.

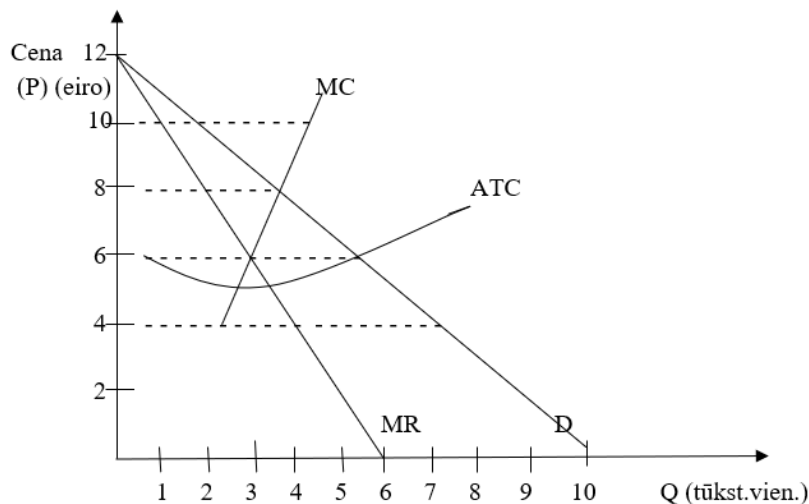
b) (3 p.) Aprēķini, kādu maksimālo peļņu nedēļas laikā var gūt ražotājs!

Atbilde: ____ eiro.

5.uzdevums

7 punkti

Attēlā atspoguļota peļņas maksimizācijas situācija monopola tirgū. Izmanto attēlā esošo situāciju, nosaki vai veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem

- (1 p.) Ko parāda MR līkne? Atbilde: _____
- (1 p.) Kādu cenu noteiks monopolists? (1 p.) Atbilde: _____
- (1 p.) Kādu likumsakarību ievēro monopolists, nosakot optimālo ražošanas apjomu? Atbilde: _____
- (1 p.) Cik preces vienības ražos monopolists? Atbilde: _____
- (1 p.) Aprēķini monopolista kopējos ieņēmumus (TR). Atbilde: _____
- (2 p.) Aprēķini monopolista peļņu! Atbilde: _____

6.uzdevums

10 punkti

Katram jēdziena skaidrojumam vai definīcijai pieraksti jēdzienu! (Kas tas ir?)

- Uzņēmuma līdzekļu pārbaude dabā un to novērtēšana naudā. Atbilde: _____
- Nolietotā pamatkapitāla aprēķināšana un atmaksāšana. Atbilde: _____
- Uzņēmuma likvidācija, lai apmierinātu kreditoru prasības no uzņēmuma likvidācijā iegūtajiem līdzekļiem. Atbilde: _____
- Viena lieluma spēja mainīties atkarībā no cita lieluma nelielām izmaiņām. Atbilde: _____
- Valdības pasākumi, lai nepieļautu darba algas paaugstināšanos. Atbilde: _____
- Uzņēmuma vai amatpersonas likumīga pārbaude, ko veic īpaši lietpratīga persona. Atbilde: _____
- Akciju sabiedrības tīrās peļņas daļa, kuru akcionāru sapulce nolēmj sadalīt akcionāriem. Atbilde: _____
- Regulāra pensijas koriģēšana atkarībā no inflācijas. Atbilde: _____
- Uzņēmumu pretlikumīga vienošanās par tirgiem, cenām, pārdošanas apjomiem. Atbilde: _____

j) Rādītājs, ko izmanto, lai raksturotu patērētāja apmierinājumu, lietojot precī. Atbilde:

_____

7.uzdevums

9 punkti

Izlasi dotos piemērus! Daudzpunktu vietā ieraksti atbilstošos terminus, secinājumus, aprēķinu rezultātus!

7.1. Ja teātra biļešu cena samazinās no 15 līdz 12 eiro, tad pārdoto biļešu skaits palielinās par 10%.

a) Uzraksti, kādu pieprasījuma elastības veidu ilustrē piemērs! Atbilde: _____

b) Aprēķini elastības koeficientu! Atbilde: _____

c) Aprēķinātais elastības koeficients ļauj izdarīt secinājumu, ka mājsaimniecību izdevumi teātra biļešu iegādei ... . Atbilde: _____

7.2. Kafijas pupiņu ražotājvalstīs slikta raža. Kafijas kilograma cena paaugstinājās no 16 eiro līdz 20 eiro. Nedēļā pārdotās tējas daudzums palielinājās no 750 līdz 800 kg.

a) Uzraksti, kādu pieprasījuma elastības veidu ilustrē piemērs! Atbilde: _____

b) Aprēķini elastības koeficientu. Atbilde: _____

c) Aprēķinātais elastības koeficients ļauj izdarīt secinājumu, ka kafija un tēja ir ... Atbilde:

_____

7.3. Piena cena pieauga par 15%. Saražotā piena daudzums palielinājās no 8 līdz 8,24 milj. tonnu.

a) Uzraksti, kādu elastību ilustrē piemērs! Atbilde: _____

b) Aprēķini elastības koeficientu! Atbilde: _____

c) Aprēķinātais elastības koeficients ļauj izdarīt secinājumu, ka ir neelastīgs piena ... . Atbilde: _____

8.uzdevums

7 punkti

Uzņēmums ražo preces A un B. Visas iekārtas var izmantot gan preces A, gan preces B ražošanā. Uzņēmums nodarbina 250 strādājošos, kuri var ražot gan precī A, gan precī B. Preces A cena ir 50 eiro, bet preces B – 40 eiro par vienību.

Sekojošā tabula parāda saražoto preču daudzumu atkarību no ražošanā iesaistīto strādnieku skaita.

Strādnieku skaits	Preces A saražotais daudzums (vien.)	Preces B saražotais daudzums (vien.)
0	0	0
50	250	200
100	450	450
150	600	650
200	700	750
250	750	800

a) (1 p.) Izdari secinājumu par ražošanas resursu izmantošanas efektivitāti, ja saražo 450 preces A un 450 preces B vienības! Atbilde: _____

b) (1 p.) Izdari secinājumu par ražošanas resursu izmantošanas efektivitāti, ja saražo 700 preces A un 200 preces B vienības! Atbilde: _____

c) (3 p.) Cik preču A un B ir jāražo uzņēmumam, lai maksimizētu kopējos ieņēmumus? Atbilde: _____

d) (2 p.) Aprēķini uzņēmuma kopējos ieņēmumus, sasniedzot optimālo ražošanas apjomu! Atbilde: _____

9.uzdevums

6 punkti

Pieprasījumu izsaka vienādojums $Q_D = 400 - 10P$. Tirgus līdzsvara daudzums ir 100 vienības. Patērētāju ieguvums ir divas reizes lielāks par ražotāju ieguvumu.

a) (1 p.) Aprēķini tirgus līdzsvara cenu! Atbilde: _____

b) (2 p.) Aprēķini patērētāju ieguvumu! Atbilde: _____

c) (3 p.) Aprēķini cenu, par kādu ražotājs vairs tirgum nepiegādās šo preci! Atbilde: _____

10.uzdevums

10 punkti

Izvēlies atbildi, kas precīzāk atbilst situācijai! Drīkst izvēlēties tikai vienu atbildi.

A. Labi laika apstākļi un rūpīgs zemkopju darbs nodrošināja lielu rudzu ražu. Tā rezultātā palielinājās rudzu (pieprasījums / piedāvājums) un rudzu cena (paaugstinājās / pazeminājās). Tā kā rudzu pieprasījums ir neelastīgs, tad rudzu audzētāju kopējie ieņēmumi (palielinājās / samazinājās / nemainījās)

B. Uzskata, ka ražošanas resursu piedāvājumu sniedz (mājsaimniecības / uzņēmumi / valsts) bet to pieprasījumu veido (mājsaimniecības, uzņēmumi, valsts).

C. Pastāvīgo izmaksu (FC) līkne ir (horizontāla, vertikāla, lejupvērsta). Kopējo izmaksu (TC) līkne, salīdzinot ar mainīgo izmaksu (VC) līkni, koordinātu asīs atrodas (augstāk, zemāk). Palielinoties ražošanas apjomam, attālums starp vidējo kopējo izmaksu (ATC) un vidējo mainīgo izmaksu (AVC) līknēm (palielinās, nemainās, samazinās).

D. Ja ražošanu attēlo punkts, kas atrodas uz ražošanas iespēju robežas, tad ražošanas resursi ir izmantoti (efektīvi, neefektīvi). Ja pieņem lēmumu mainīt ražošanas apjomu tā, ka to attēlo punkta pārvietošanās pa ražošanas iespēju robežu, tad, pēc notikušajām izmaiņām, ražošanas resursus izmanto (efektīvi, neefektīvi).

1. Ja darbību uzsāks vairāki jauni uzņēmumi, tad grafiski to atspoguļos:
  - a. pieprasījuma līknes nobīde pa labi
  - b. piedāvājuma līknes nobīde pa kreisi
  - c. ražošanas iespēju robežas nobīde pa labi
  - d. punkta pārvietošanās pa piedāvājuma līkni uz augšu.

2. Ja dēļ preces A cenas paaugstināšanās preces B pieprasījuma līkne nobīdās pa kreisi, tad:
  - a. preces A pieprasījums ir elastīgs
  - b. preces B pieprasījums ir elastīgs
  - c. preces A un B ir kopā lietojamas preces
  - d. prece B ir mazvērtīga prece.

3. Ja monopolists astoto preces vienību var pārdot tikai tad, ja samazina preces cenu no 7 eiro līdz 5 eiro, tad astotās vienības galējie ieņēmumi ir:
  - a. 40 eiro
  - b. 9 eiro
  - c. 5 eiro
  - d. 2 eiro.

4. Filipa līkne:
  - a. izsaka sakarību starp nodokļu likmēm un iekasēto nodokļu daudzumu,
  - b. izsaka sakarību starp inflācijas tempu un bezdarba līmeni,
  - c. atspoguļo nevienlīdzīgu ienākuma sadali,
  - d. atspoguļo ekonomikas ciklisko attīstību.

5. Palielinoties ienākumiem, patērētāji vairāk pērk drošākas mašīnas, veic veselības apdrošināšanu, ieguldījumus pensiju fondos. Kādu apgalvojumu var izdarīt par produktu "drošība"?
  - a. "Drošība" ir mazvērtīgs produkts.
  - b. "Drošība" ir pirmās nepieciešamības produkts.
  - c. "Drošība" ir luksusa produkts.
  - d. "Drošība" ir normāls produkts.

6. Kā vajadzētu mainīties naudas daudzumam apgrozībā, ja centrālā banka lielā apjomā iepērk vērtspapīrus?
  - a. palielināties
  - b. samazināties
  - c. nemainīties
  - d. pēc dotās informācijas nevar noteikt.

7. Kad centrālajai bankai vajadzētu veikt pasākumus, lai samazinātos naudas daudzums apgrozībā?

- a. Tad, kad valstī iestājas inflācija.
- b. Tad, kad iedzīvotāji grib vairāk aizņemties naudu.
- c. Tad, kad palielinās saražoto preču un pakalpojumu daudzums.
- d. Tad, kad palielinās naudas aprites ātrums.

8. Kurš uzņēmums Latvijā pēdējos divos gados gūst lielāko peļņu?

- a. Swedbank AS
- b. Latvenergo AS
- c. ABLV Bank AS
- d. Latvijas valsts meži.

9. Vairāki DVD disku veikali nedēļas vidū nosaka zemākas cenas nekā nedēļas nogalē. Šāda darbība ir ekonomiski izdevīga, ja:

- a. nedēļas vidū DVD pieprasījuma (cenas) elastība ir lielāka nekā nedēļas nogalē;
- b. nedēļas nogalē DVD pieprasījuma (cenas) elastība ir lielāka nekā nedēļas vidū;
- c. DVD pieprasījuma (cenas) elastības koeficients nedēļas vidū ir mazāks par 1;
- d. DVD pieprasījuma (cenas) elastības koeficients nedēļas vidū ir mazāks par 1, bet nedēļas nogalē lielāks par 1.

10. Kura ekonomikas mērķa sasniegšanu ekonomikas teorijā uzskata par nozīmīgāko?

- a. Pilnīgu nodarbinātību.
- b. Ekonomikas izaugsmi.
- c. Zemu inflāciju.
- d. Ekonomisko efektivitāti.

11. Ko var secināt, ja reālais IKP ir vienāds ar potenciālo IKP?

- a. Valstī ir zema inflācija.
- b. Valstī ir strauja ekonomikas izaugsme.
- c. Valstī ir pilnīga nodarbinātība.
- d. Valstī ir sabalansēts budžets.

12. Kuri nodokļi nodrošina lielākos ieņēmumus Latvijas valsts kopbudžetā?

- a. Sociālais un pievienotās vērtības (PVN).
- b. PVN un iedzīvotāju ienākuma.
- c. PVN un uzņēmumu ienākuma.
- d. PVN un akcīzes.

13. Ar nodokļiem (T) un valdības izdevumiem (G) valsts ietekmē:

- a. Ienākumu, bet ne ražošanas resursu sadali.
- b. Ražošanas resursu, bet ne ienākumu sadali.
- c. Gan ienākumu, gan ražošanas resursu sadali.
- d. Taisnīgu ienākumu un ražošanas resursu sadali.

14. Ja divus ceturkšņus pēc kārtas samazinās saražotās produkcijas apjomi:
- var uzskatīt, ka ekonomikā ir lejupslīde;
  - nominālais IKP var gan samazināties, gan palielināties;
  - cenu līmenis var gan samazināties, gan paaugstināties;
  - iespējams gan a, gan b, gan c punktos minētais.
15. Kura sastāvdaļa ir lielākā, aprēķinot IKP pēc izdevumu metodes?
- Mājsaimniecību izdevumi personiskajam patēriņam (C).
  - Valdības izdevumi (G).
  - Investīcijas (I).
  - Neto eksports (Xn).
16. Ja reālais IKP kļūst mazāks par potenciālo IKP, tad ekonomikā:
- strauji pieaugs inflācijas temps;
  - paaugstināsies bezdarba līmenis;
  - strauji pieaugs darba samaksa;
  - notika strauja ekonomikas izaugsme.
17. Par ekonomiski aktīviem iedzīvotājiem uzskata:
- tikai strādājošos;
  - strādājošos un darba meklētājus;
  - iedzīvotājus darbaspējas vecumā un bezdarbniekus;
  - iedzīvotājus darbaspējas vecumā.
18. Kas var palielināt pieprasījuma inflāciju?
- Izejvielu cenu kāpums.
  - Ienākuma nodokļa likmju paaugstināšana.
  - Ar ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma samazināšana.
  - Valsts budžeta ar deficītu pieņemšana.
19. Ar kuru valsti Latvijai ir lielākais ārējās tirdzniecības apgrozījums?
- Vāciju
  - Igauniju
  - Poliju
  - Lietuvu
20. Kurai preču grupai ir lielākais īpatsvars Latvijas importā?
- Transportlīdzekļiem
  - Elektroierīcēm
  - Koksnei un koksnes izstrādājumiem
  - Farmācijas precēm

UZDEVUMI

1. uzdevums

12 punkti

Iepazīsties ar komercbankas bilances dažiem rādītājiem!

____ (milj., eiro)		____ (milj., eiro)	
Kapitāls	60	Obligātās rezerves	14
Depozīti	350	Rezerves	96
		Kredīti	300

a) (1 p.) Katras ailes pirmajā rindā daudzpunktu vietā ieraksti, kur ir aktīvs, kur – pasīvs!

b) (1 p.) Cik liels ir bankas īpašnieku ieguldījums? Atbilde: ____

c) (1 p.) Aprēķini obligāto rezervju normu, ja komercbanka izpildījusi obligāto rezervju prasības! Parādi aprēķina gaitu!

_____ Atbilde: ____

d) (1 p.) Aprēķini banku naudas reizinātāju (multiplikatoru)!

_____ Atbilde: ____

e) (2 p.) Uzraksti divus apsvērumus, kāpēc komercbanka rezervēs glabā lielu naudas summu (96 milj. eiro)?

_____

_____

Klienti komercbankā nogulda vēl 100 milj. eiro!

f) (1 p.) Aprēķini, par cik var palielināties banku naudas piedāvājums banku sistēmā! Parādi aprēķina gaitu!

_____ Atbilde: ____

g) (5 p.) Aprēķini un ieraksti komercbankas bilancē rādītāju vērtības pēc 100 milj. eiro noguldījumu pieņemšanas, ja komercbanka visu pieļaujamo summu izsniedz kredītos

Aktīvs (milj., eiro)	Pasīvs (milj., eiro)
_____	_____
_____	_____
_____	_____

2.uzdevums

8 punkti

2015. gadā valstī bija 13,1 milj. nodarbināto. 2016. gadā nodarbināto skaits pieauga līdz 13,362 milj. Tajā pašā laikā arī bezdarbnieku skaits pieauga no 1,065 līdz 1,164 milj.

a) (1 p.) Aprēķini bezdarba līmeni 2016. gadā! Parādi aprēķina gaitu!

_____ Atbilde: _____

b) (1 p.) Aprēķini ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu 2015. gadā.

_____ Atbilde: _____

c) (3 p.) Uzraksti trīs cēloņus, kāpēc 2016. gadā varētu palielināties gan nodarbināto skaits, gan bezdarbnieku skaits!

_____
_____
_____

d) (3 p.) Ekonomisti pieņem, ka dabiskā bezdarba līmenis ir 5%. Tomēr daudzās valstīs (arī Latvijā) tas ievērojami pārsniedz šo līmeni. Uzraksti trīs faktoros, kāpēc dabiskais bezdarba līmenis var pārsniegt teorijā pieņemtos 5%!

_____
_____
_____

3.uzdevums

8 punkti

Brīvajās vietās ieraksti atbilstošo jēdzienu!

a) Ja valstī ražošanā izmanto visus ražošanas resursus, tad saražotais galaprodukts ir _____ IKP.

b) Ilgstošas, straujas ekonomikas izaugsmes laikā _____ IKP var kļūt lielāks par _____ IKP.

c) Jēdzienu _____ statistikā lieto, lai izvairītos no izejvielu, materiālu un citu darba produktu vairākkārtējas ieskaitīšanas iekšzemes kopproduktā.

d) Latvijas rezidentu ienākumu izmaiņas visprecīzāk atspoguļo _____.

e) Esošajā nodokļu sistēmā par kapitālsabiedrību peļņu tiek maksāti divi nodokļi. Par uzņēmuma gūto peļņu maksā _____ nodokli. Otru, _____ nodokli, maksā tad, kad tīro peļņu sadala _____.

Brīvajās vietās ieraksti, kā notikumi ietekmēs sekojošus rādītājus!

f) Ja telpu uzkopšanai uzņēmumi sāks izmantot ārpalpojumu, kas ir lētāki par pašu darbinieku pakalpojumiem, tad reālais IKP _____.

g) Ja stimulējošas ekonomiskās politikas rezultātā samazinās recesijas plaša, tad cikliskais bezdarbs _____.

h) Ja noguldījumu procentu likmes paaugstinās, tad noguldījumi kredītiestādēs _____, iedzīvotāju patēriņa izdevumi _____ un reālais IKP _____.

4.uzdevums

6 punkti

Darba pieprasījumu izsaka vienādojums $Q_D = 100 - 5W$, bet piedāvājumu $Q_S = 10W - 20$, kur W – darba alga eiro/stundā, Q_D – darba pieprasījums – milj. cilvēku, Q_S – darba piedāvājums – milj. cilvēku.

a) (1 p.) Aprēķini līdzsvara algu darba tirgū! Parādi aprēķina gaitu!

_____ Atbilde: _____

b) (1 p.) Aprēķini nodarbināto skaitu! Parādi aprēķina gaitu!

_____ Atbilde: _____

Valdība nosaka minimālo algu 9 eiro stundā.

c) (1 p.) Aprēķini nodarbināto skaitu pēc minimālās algas noteikšanas! Parādi aprēķinu gaitu!

_____ Atbilde: _____

d) (2 p.) Nosaki vai aprēķini ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitu pēc minimālās algas noteikšanas!

_____

Atbilde: _____

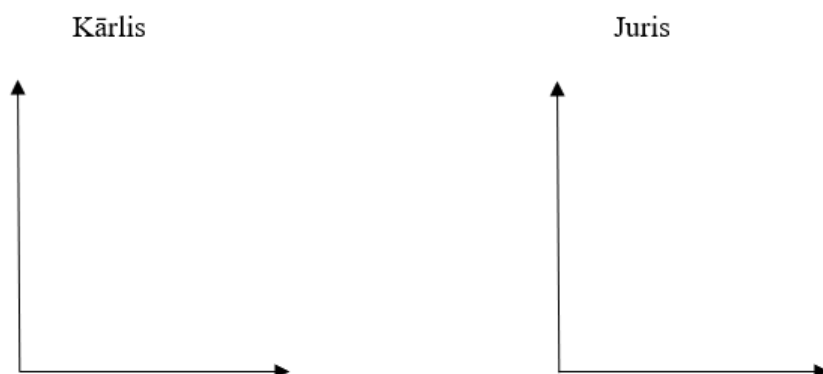
e) (1 p.) Ko, nosakot minimālo algu, ir izdarījusi valdība: noteikusi darba algas griestus vai darba algas grīdu? Pasvīturo pareizo!

5.uzdevums

10 punkti

Kārlis un Juris (katrs) nedēļā strādā 30 stundas, kuru laikā ražo produktus A un B. Kārlis produktu A var saražot 1 stundā, bet produktu B – 2 stundās. Savukārt Juris produktu A – 2 stundās, bet produktu B – 3 stundās.

a) (3 p.) Koordinātu asīs konstruē Kārļa un Jura ražošanas iespēju robežas! Produkta A ražošanas iespējas attēlo uz vertikālās ass.

b) (2 p.) Iekavās ieraksti, kam ir absolūtā priekšrocība produkta A (_____) un kam – produkta B (_____) ražošanā!

c) (2 p.) Iekavās ieraksti, kurš ar mazākām alternatīvas izmaksām var saražot produktu A (_____) un kurš – produktu B (_____)!

d) (3 p.) Kārlis un Juris nolēma efektīvi izmantot savu darbu, specializēties izdevīgākā produkta ražošanā un veikt savstarpēju maiņu – 9 A produktus apmainīt pret 5 B produktiem. Esošajās koordinātu asīs ar punktu K attēlo Kārļa un ar punktu J – Jura patēriņa iespējas pēc specializācijas un maiņas!

6.uzdevums

12 punkti

Tirgus ekonomikai raksturīga cikliska attīstība. 2007. gadā Latvijas reālais IKP bija 22 578 milj. eiro, 2009. gadā 18 644 milj., bet 2015. gadā 21 386 milj. eiro.

a) (6 p.) Ar ekonomikas cikliskās attīstības modeli attēlo situāciju Latvijas ekonomikā 2007., 2009. un 2015. gadā. Situāciju 2007. gadā attēlo ar punktu A, 2009. gadā – ar punktu B, bet 2015. gadā – ar punktu C.

b) (2 p.) Kādā ekonomikas attīstības cikla fāzē bija ekonomika 2007. gadā, ja faktiskais (reālais, līdzsvara) IKP bija lielāks par potenciālo IKP un kādā – 2009. gadā?

2007. gadā _____

2009. gadā _____

c) (2 p.) Kādu fiskālo un kādu monetāro politiku vajadzēja īstenot 2007. gadā?

Fiskālo _____

Monetāro _____

d) (2 p.) Uzraksti vienu fiskālās un vienu monetārās politikas instrumentu, kuru īstenojot, varētu sasniegt "c" punktā minētās politikas rezultātu!

Fiskālās politikas _____

Monetārās politikas _____

7.uzdevums

4 punkti

Latvijas sēklu ražotājs izaudzē un zemnieku saimniecībai pārdod sēklas par 500 eiro. Zemnieku saimniecība izaudzē dārzeņus un pārdod tos pārpircējam par 3000 eiro. Daļu ražas pārpircējs pārdod konservu ceļam par 1500 eiro, bet pārējos dārzeņus par 2000 eiro pārdod pircējiem tirgū. Cehā no dārzeņiem izgatavoti konservi un pārdoti vairumtirgotājam par 3500 eiro. Savukārt vairumtirgotājs tos pārdod mazumtirgotājiem par 4500 eiro. Ir zināms, ka mazumtirdzniecībā konservi tika realizēti par 7000 eiro.

(Sastādīts pēc Šenfelde M. Makroekonomika. 4. izdevums. Rīga: RTU Izdevniecība, 2012., 45.lpp.)

a) (3 p.) Aprēķini saražoto IKP! Parādi aprēķinu gaitu!

Atbilde: saražotais IKP = _____ eiro.

b) (1 p.) Pamato, vai aprēķinātais IKP ir nominālais IKP vai reālais IKP!

_____
_____

Augstākās izglītības eksports*Situācijas raksturojums.*

Daudzu valstu ekonomikās arvien lielāku īpatsvaru gūst pakalpojumi. Piemēram, Eiropas Savienībā 73,5% pievienotās vērtības rada pakalpojumu sektorā. Arī Latvijā 2015. gadā pakalpojumi deva 75% pievienotās vērtības. Pieaug pakalpojumu eksports.

Pēdējo gadu laikā strauji pieaug izglītības eksports. Gadā tas pieaug par 6%. OECD aplēses liecina, ka 2016. gadā 5 miljoni studentu studēja ārpus savas valsts. Līdz 2025. gadam ārpus savas valsts studējošo skaits varētu pieaugt pat līdz 8 miljoniem.

Vairākas pasaules valstis, piemēram, Austrālija, Jaunzēlande, Kanāda ir izstrādājušas nacionālās programmas ārvalstu studentu piesaistei. Austrālijā ārvalstu studenti jau sastāda 20% no visiem studentiem. Vācija 2011. gadā piešķīra 10 000 ārvalstu studentiem stipendijas – 800 eiro mēnesī. ASV plāno līdz 2019. gadam palielināt ārzemēs studējošo jauniešu skaitu no 295 000 līdz 600 000.

2015./2016. mācību gadā Latvijā studēja 5458 ārvalstu studenti, bet 6300 Latvijas studentu – ārzemēs. Rīgas Stradiņa Universitātē (RSU) 25% studentu kopskaita ir ārvalstu studenti no 56 pasaules valstīm. No RSU ārvalstu studentiem 43% (765) ir no Vācijas, 19% (350) – no Zviedrijas un 9% (154) – no Norvēģijas. Katrs ārvalstu students gadā vidēji tērē 12264 eiro, tajā skaitā 5136 eiro mācību maksai, 3432 eiro – mītnei un 3696 eiro uzturam un citiem izdevumiem. Katri 10 studenti rada 2,7 darba vietas. (<http://certusdomnica.lv/news/augstakas-izglitiba-eksporta-pienesums-tautsaimniecibai/>. Resurss apskatīts 20.02.2017.)

Jautājumi analīzei.

1. (4 p.) Uzraksti, kas ir pakalpojums un 3 būtiskas atšķirības starp preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu?

2. (4 p.) Kā Latvijā izpaužas izglītības pakalpojumu eksports? Aprēķini, par cik palielinās divi Latvijas makroekonomikas rādītāji dēļ izglītības eksporta, ja zināms, ka kopējo izdevumu multiplikators (reizinātājs) ir 2.

3. (4 p.) Uzraksti kā izglītības eksports veicina Latvijas tautsaimniecības citu nozaru (vismaz četru) attīstību!

4. (4 p.) Kādus divus pasākumus vajadzētu īstenot Latvijā, lai palielinātu izglītības eksportu!

a) Valdībai.

b) Augstskolām.

2017./2018. MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 19. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE

NOVADA OLIMPIĀDE – 2018

TESTS

20 punkti

1. Ja sabiedrība, ražojot preces A un B, ražošanas resursus izmanto efektīvi, tad:
  - a) sabiedrība preces A ražošanu var palielināt, tikai samazinot preces B ražošanu;
  - b) sabiedrība var palielināt gan preces A, gan preces B ražošanu;
  - c) sabiedrība nevar palielināt ne preces A, ne preces B ražošanu;
  - d) sabiedrība var palielināt preces A ražošanu, tikai atklājot jaunas ražošanas resursu rezerves.

2. Kurās ekonomiskās sistēmās ražošanas resursu sadalē piedalās arī valsts?
  - a) Tikai komandekonomikā.
  - b) Komandekonomikā un brīvā tirgus ekonomikā.
  - c) Tikai jauktā ekonomikā.
  - d) Komandekonomikā un jauktā ekonomikā.

3. Ar galējo derīgumu (MU) saprot:
  - a) iespējami lielāko derīgumu, ko patērētājs var gūt no vienas preces vienības patērēšanas;
  - b) maksimālo preču daudzumu, kuru gribētu patērēt racionāls pircējs;
  - c) kopējā derīguma (TU) pieaugumu, palielinot patēriņu par vienu vienību;
  - d) derīgumu, kuru patērētājs gūst, patērējot sev vajadzīgāko preci.

4. Kas neizraisa preces A pieprasījuma līknes nobīdi?
  - a) Pircēju skaita izmaiņas.
  - b) Pircēju ienākumu izmaiņas.
  - c) Preces A cenas izmaiņas.
  - d) Savstarpēji aizvietojamās preces cenas izmaiņas.

5. Ja pārdevējs nosaka cenu, kas ir augstāka par tirgus līdzsvara cenu, tad:
  - a) tirgū būs šīs preces pārpalikums;
  - b) tirgū būs šīs preces deficīts;
  - c) valdība noteikti noteiks cenas griestus;
  - d) tirgus administrācija var sodīt pārdevēju;

6. Diabētiķiem insulīna (zāļu) pieprasījuma līkne ir:
  - a) horizontāla;
  - b) vertikāla;
  - c) lejupvērsta (no kreisās uz labo pusi);
  - d) augšupvērsta (no kreisās uz labo pusi).

7. Patērētājam preču A un B galējo derīgumu (MU) attiecība pret preces cenu ir: $(MUA: PA) < (MUB: PB)$. Lai maksimizētu kopējo derīgumu:

- a) jāpatērē vairāk preci A;
- b) jāpalielina preces B patēriņš;
- c) jāsamazina preces B patēriņš;
- d) jāpalielina gan preces A, gan preces B patēriņš.

8. Ja preces cenu paaugstina no 3 līdz 6 eiro un pieprasītais daudzums samazinās no 60 līdz 54 vienībām, tad pieprasījuma (cenas) elastības koeficients ir:

- a) 10;
- b) 0,1;
- c) -0,1;
- d) -10.

9. Ja precei A paaugstina nodokli un nodokļa lielāko daļu samaksā pārdevējs, tad:

- a) pieprasījums ir neelastīgs;
- b) piedāvājums ir elastīgs;
- c) pieprasījums ir elastīgāks par piedāvājumu;
- d) piedāvājums ir elastīgāks par pieprasījumu.

10. Ja preces A tirgus cena paaugstinās, tad patērētāju ieguvums:

- a) palielinās;
- b) samazinās;
- c) nemainās;
- d) pēc dotās informācijas nevar noteikt.

11. Kāds ir LR Komerclikumā noteiktais SIA minimālais pamatkapitāls (neņemot vērā īpašos noteikumus attiecībā uz pamatkapitāla lielumu)?

- a) 2840 eiro;
- b) 2800 eiro;
- c) 1420 eiro;
- d) 1 eiro.

12. Kas ir jāveic, ja SIA pamatkapitāls ir mazāks par minimālo?

- a) Jālikvidē SIA.
- b) Dalībniekiem starpība (starp esošo pamatkapitālu un minimālo) jāapmaksā gada laikā.
- c) Visa peļņa jāgulda obligātajās rezervēs.
- d) Obligātajās rezervēs jāgulda vismaz 25% pārskata gada peļņas.

13. Komerclikumā noteikts, ka akcijas nominālvērtība nedrīkst būt mazāka par:

- a) 10 centiem;
- b) 1 eiro;
- c) 1,42 eiro;
- d) 10 eiro.

14. Kuriem komersantiem Komerclikums nosaka, ka ir obligāti jāizveido sekojošas pārvaldes institūcijas: valdi, padomi, dalībnieku sapulci?

- a) Sabiedrībām ar ierobežotu atbildību (SIA).
- b) Akciju sabiedrībām (AS) .
- c) SIA un AS.
- d) Visām komercsabiedrībām.

15. Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību jautājumu par peļņas sadali izlemj:

- a) SIA valde;
- b) SIA padome;
- c) SIA strādājošo sapulce;
- d) SIA dalībnieku sapulce.

16. Kuru izmaksu grafiks vienmēr būs kāpjošs (no kreisās uz labo pusi)?

- a) Vidējo mainīgo izmaksu (AVC).
- b) Vidējo kopējo izmaksu (ATC).
- c) Vidējo pastāvīgo izmaksu (AFC).
- d) Mainīgo (VC) un kopējo (TC) izmaksu.

17. Ja uzņēmums darbojas pilnīgas konkurences tirgū, tad:

- a) uzņēmums bieži atjauno produktus atbilstoši tirgus prasībām.
- b) uzņēmums spiests strādāt bez peļņas.
- c) visiem uzņēmumiem ir pilnīga informācija par konkurentiem.
- d) atsevišķs uzņēmums nevar ietekmēt tirgus cenu.

18. Monopsons ir tirgus struktūra, kurā:

- a) ir viens ražotājs un daudz pircēju.
- b) ir daudz ražotāju un daudz pircēju.
- c) ir tikai viens pircējs.
- d) ir tikai viens ražotājs.

19. Monopoluzņēmums, atšķirībā no uzņēmumiem, kuri darbojas pilnīgas konkurences tirgū:

- a) maksimizē peļņu, kad $MR > MC$.
- b) savu produkciju var pārdot par jebkuru cenu.
- c) par jebkuru cenu var pārdot jebkādu produkcijas daudzumu.
- d) izvēlas ražošanas apjomu un cenu, kas nodrošina lielāko peļņu.

20. Kuras izmaksas mainīsies, ja uzņēmumam proporcionālās amortizācijas vietā ļauj veikt paātrinātu amortizāciju?

- a) Palielināsies tikai pastāvīgās izmaksas (FC).
- b) Samazināsies vidējās kopējās izmaksas (ATC).
- c) Palielināsies pastāvīgās (FC) un kopējās (TC) izmaksas.
- d) Samazināsies visas izmaksas.

21. Palielinoties ražošanas apjomam, vidējās pastāvīgās izmaksas (AFC)
- a) nemainīsies.
  - b) samazināsies.
  - c) palielināsies.
  - d) sākumā samazināsies, bet, sasniedzot noteiktu daudzumu – palielināsies.

22. Fiziska persona, kura kā komersants ir ierakstīta komercrēģistrā, ir:
- a) komersants;
  - b) individuālais komersants;
  - c) pašnodarbināta persona;
  - d) individuālā darba veicējs.

23. Akcionāru sapulcē, pieņemot lēmumus:
- a) katram akcionāram ir viena balss;
  - b) lēmums tiek pieņemts, ja par to nobalso visi akcionāri;
  - c) akcionāram ir balsstiesības atbilstoši viņam piederošo balsstiesīgo akciju nominālvērtību kopsummai;
  - d) nedrīkst piedalīties akcionārs, kuram pieder kontrolpakete.

24. Ko saprot ar normālo peļņu?
- a) Peļņu, kuru jāgūst, lai kapitāls paliktu šajā nozarē.
  - b) Peļņu, kas uzņēmumam paliek, ja no ieņēmumiem atskaita grāmatvedības izmaksas.
  - c) Peļņu, kas uzņēmumam paliek, ja no ieņēmumiem atskaita grāmatvedības un alternatīvas izmaksas.
  - d) Situāciju, kad uzņēmuma gūtā peļņa ir vienāda ar plānoto peļņu.

UZDEVUMI

1. uzdevums.

5 punkti

Preces A pieprasījumu un piedāvājumu atspoguļo sekojoša tabula. Iepazīsties ar tabulas rādītājiem, veic nepieciešamos aprēķinus, vai nosaki un daudzpunktu vietā ieraksti atbildi!

Preces cena (P; eiro)	Pieprasītais daudzums (Q_D ; vien.)	Piedāvātais daudzums (Q_S ; vien.)
450	125	325
400	150	300
350	175	275
300	200	250
250	225	225
200	250	200
150	275	175
100	300	150

1.1. Tirgus līdzsvara situācijā tirgus cena būtu ___ eiro.

1.2. Tirgus līdzsvara situācijā pārdevēju ieņēmumi būtu ___ eiro.

1.3. Uzlabojoties tehnoloģijām, ražotāji spēj saražot 300 preces A vienības. Ražotāji katru no 300 preces A vienībām gribētu pārdot par ___ eiro, bet par šo cenu patērētāji gribētu nopirkt ___ vienības. Šajā situācijā pārdevēju ieņēmumi būtu ___ eiro.

2. uzdevums.

8 punkti

Iepazīsties ar uzņēmuma grāmatvedības rādītājiem 2017. gada 31. decembrī un aprēķini sekojošus rādītājus!

a) Pamatkapitāls 75 000 eiro.

b) Ēkas un būves 82 000 eiro.

c) Ražošanas iekārtas 55 000 eiro.

d) Nesadalītā peļņa 62 250 eiro.

e) Debitoru parādi 14 300 eiro.

f) Kredītsaistības 32 000 eiro, no kurām 8000 eiro – īstermiņa.

g) Izejvielas 12 000 eiro.

h) Parādi izejvielu piegādātājiem 12 840 eiro.

i) Nauda kasē 7790 eiro.

j) Uzņēmums 2017. gadā saražoja 2000 preču vienības, kuru kopējās izmaksas bija 110 000. Uzņēmums realizējis 1800 preces vienības, katru – par 120 eiro.

Aprēķini!

2.1. Pašu kapitālu. _____ eiro

2.2. Uzņēmuma saistības. _____ eiro

2.3. Bilances pasīvu. _____ eiro

- 2.4. Pamatlīdzekļu vērtību. _____ eiro
 2.5. Noliktavā esošo preču vērtību. _____ eiro
 2.6. Apgrozāmo līdzekļu vērtību. _____ eiro
 2.7. Cik eiro jāatdod kredītiestādēm 2018. gadā? _____ eiro
 2.8. Uzņēmuma apgrozījumu (bruto ieņēmumus) 2017. gadā. _____ eiro

3. uzdevums.

6 punkti

Kuru ekonomikas likumsakarību jāievēro, pieņemot ekonomiski pamatotu lēmumu?
 Atbildē pie katra lēmuma ieraksti ekonomikas likumsakarības kārtas skaitli!

Pieņemamais lēmums	Ekonomikas likumsakarības
1. Zemākā cena, par kuru ir vērts ražot precī. ____	1. $MR > MC$
2. Optimālais (peļņu maksimizējošs) ražošanas apjoms tiek sasniegts, ja ____	2. $MR = MC$
3. Uzņēmums strādās bez zaudējumiem, tad, kad ____	3. $TR < VC$
4. Izdevīgi produktu ražot ar zaudējumiem, ja ____	4. $ATC < P$
5. Izdevīgāk ir pārtraukt preces ražošanu, ja ____	5. $AVC < P < ATC$
6. Uzņēmums gūs peļņu, ja ____	6. $P = AVC(\min)$.
	7. $TR = TC$
	8. $TC = FC$

4. uzdevums.

8 punkti

Pieņemsim, ka patērētājam nedēļas budžets ir 22 eiro, kurus viņš tērē preču A, B un C iegādei. Preces A cena ir 8 eiro, preces B – 4 eiro, bet preces C – 2 eiro. Iepazīsties ar tabulā doto informāciju, veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem!

Q (vien.)	MU _A (d.v.)	MU _B (d.v.)	MU _C (d.v.)
1	16	12	8
2	12	8	6
3	8	4	4
4	4	0	2
5	0		0

4.1. Kādu kopējo derīgumu (TU) gūs patērētājs, patērējot trīs preces A vienības? ____ d.v.

4.2. Par cik palielināsies patērētāja kopējais derīgums, patērējot ceturto preces B vienību? ____ d.v.

4.3. Kuras preces pirmo vienību iegādāties ir ekonomiski visizdevīgāk? ____

4.4. Cik katras preces vienību iegādātos racionāls patērētājs (iztērējot visu nedēļas budžetu)?

Preci A ____ ; Preci B ____ ; Preci C ____

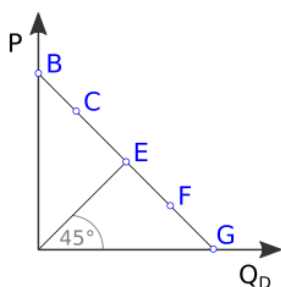
4.5. Kādu maksimālo kopējo derīgumu (TU) var gūt patērētājs, tērējot nedēļas budžetu? ____ d.v.

4.6. Cik eiro nedēļā patērētājam vēl (papildus) vajadzētu, lai pilnībā apmierinātu preču A, B, un C patēriņa vajadzības? ____ eiro

5. uzdevums.

6 punkti

Rūpīgi izpēti attēlu un nosaki pareizo atbildi! Pasvītro vai apvelc pareizo atbildi iekavās. Katrā jautājumā drīkst atzīmēt tikai vienu atbildi.

5.1. Pieprasījuma līknes posmā no punkta G līdz punktam E pieprasījums ir (elastīgs; neelastīgs).

5.2. Visvairāk naudas pircēji tirgū izdos, ja pārdevējs noteiks cenu (P_F ; P_E ; P_C).

5.3. Punktā E elastības koeficients (e) ir ($e = 1$; $e < 1$; $e > 1$).

5.4. Ja pārdevējs paaugstina cenu no P_E līdz P_C , tad pārdevēja ieņēmumi (palielinās; neizmainās; samazinās).

5.5. Punktā B pieprasījums ir (elastīgs; neelastīgs; absolūti neelastīgs; absolūti elastīgs).

5.6. Punktā C pieprasījums ir (elastīgāks; neelastīgāks) salīdzinot ar punktu F.

6. uzdevums.

9 punkti

Izvēlies vienu, pareizo atbildi no iekavās dotajām! Pasvītro vai apvelc pareizo atbildi!

6.1. Vienkāršotā ražošanas resursu, preču, pakalpojumu un naudas riņķveida plūsmu modelī ekonomisti pieņem, ka visi ražošanas resursi pieder (uzņēmumiem / valstij / mājsaimniecībām) un tos pērk (uzņēmumi / mājsaimniecības).

6.2. Samaksa par pārdotajiem ražošanas resursiem veido (uzņēmumu / valsts / mājsaimniecību) (peļņu / ienākumus / neto ieņēmumus.)

6.3. Ja tirgus "iedalīja" ražošanas resursus uzņēmumam, kuram papildus preces vienības ražošana kopējās izmaksas palielināja par 5 eiro, bet pircēji to nopirka par 8 eiro, tad tirgum šīs preces ražošanai izmantojamais ražošanas resursus vajadzētu (palielināt / samazināt.)

6.4. Ja nozares arodbiedrība panāk strādājošo darba samaksas būtisku palielināšanu, tad šajā nozarē izmantoto ražošanas resursu daudzumam vajadzētu (palielināties / samazināties); nozares produkcijas piedāvājumam vajadzētu (palielināties / samazināties); produkcijas tirgus cenai vajadzētu (paaugstināties / pazemināties) un realizētās produkcijas daudzumam (palielināties / samazināties).

7. uzdevums.

5 punkti

Pieņemsim, ka zemnieku saimniecībā ik gadu izaudzē 400 tonnas kartupeļu. No tām 200 tonnas var realizēt par 10 centiem/kg; 100 tonnas – 15 centiem/kg un 100 tonnas – 20 centiem/kg.

Kartupeļu audzēšanas, novākšanas un pārdošanas minimālās izmaksas ir 37000 eiro un tās veido:

- a) zemes nodoklis: 267 eiro;
- b) darba izmaksas: 12636 eiro;
- c) degvielas izmaksas: 4346 eiro;
- d) mēslošanas un augu aizsardzības līdzekļi: 5098 eiro;
- e) pamatlīdzekļu amortizācija: 14653 eiro.

Aprēķini!

7.1. Kartupeļu ražošanas pastāvīgas izmaksas (FC). _____ eiro

7.2. Kartupeļu tonnas ražošanas vidējās mainīgās izmaksas (AVC). _____ eiro

7.3. Kādai ir jābūt kartupeļu kilograma vidējai cenai, lai kartupeļu ražotājs sasniegtu bezzaudējuma punktu? _____ centi/kg

7.4. Kartupeļu audzētāja peļņu. _____ eiro

7.5. Cenu, par kādu zemes īpašniekam būtu izdevīgi zemi pārdot, ja kredītiestādēs noguldījuma likme ir 3%, kredītprocentu likme 8% un tādas tās saglabāsies arī turpmāk. _____ eiro

8. uzdevums.

10 punkti

Mātei, tēvam un dēlam divu stundu laikā dārzā ir jāizravē 12 dobes un jāsalasa 5 litri ogu. Māte vienā stundā var izravēt 6 dobes vai salasīt 3 litrus ogu. Tēvs vienā stundā var salasīt 1 litru ogu vai izravēt 5 dobes. Dēls vienā stundā var salasīt vienu litru ogu vai izravēt vienu dobi.

8.1. Aprēķini vienas dobes ravēšanas alternatīvas izmaksas mātei! _____ litri ogu

8.2. Aprēķini viena litra ogu salasīšanas alternatīvas izmaksas tēvam! _____ dobes

8.3. Aprēķini un nosaki, kurš ar vismazākajām alternatīvās izmaksām spēj izravēt vienu dobi! _____

8.4. Aprēķini un nosaki, kurš ar vismazākajām alternatīvās izmaksām spēj salasīt litru ogu. _____

8.5. Kāds "pamatdarbs" katram ir jāveic, lai efektīvi izmantotu ierobežotos ražošanas resursus?

Mātei (jālasa ogas; jāravē dobes)

Tēvam (jālasa ogas; jāravē dobes)

8.6. Dēls secina, ka, efektīvi izmantojot resursus, izravēt 12 dobes un salasīt 5 litrus ogu māte un tēvs spēj bez viņa. Kas ir jāveic tēvam un kas – mātei, lai šos darbus paveiktu 2 stundās?

Mātei: jāsalasa _____ litrus ogu un jāizravē _____ dobes.

Tēvam: jāsalasa _____ litrus ogu un jāizravē _____ dobes.

9. uzdevums.

5 punkti

Veikala īpašnieks vienā tirdzniecības telpā tirgo sporta inventāru, sporta apģērbus un sporta apavus. Katrai sekcijai atvēlēta vienāda platība. Sekciju gada darbības rādītājus atspoguļo sekojoša tabula.

Darbības rādītāji	Sporta inventārs	Sporta apģērbi	Sporta apavi	Kopā
Kopējie ieņēmumi (tūkst. eiro)	254	183	97	534
Mainīgās izmaksas (tūkst. eiro)	169	137	60	366
Pastāvīgās izmaksas (tūkst. eiro)	46	46	46	138

9.1. Cik lielu peļņu gada laikā guva veikala īpašnieks? _____ tūkst.eiro

9.2. Cik lielu peļņu gada laikā nodrošināja sporta apavu sekcija? _____ tūkst.eiro

9.3. Kura veikala sekcija nodrošināja lielāko peļņu? _____

9.4. Kāda būtu īpašnieka peļņa, ja pārtrauktu sporta apavu tirdzniecību (*ceteris paribus*)? _____ tūkst.eiro

9.5. Kāds lēmums par sporta apavu sekcijas darbību īpašniekam būtu ekonomiski izdevīgākais: "slēgt" vai "turpināt"?

10. uzdevums.

11 punkti

Nosaki, vai apgalvojums ir patiess (P) vai aplams (A)! Apveic pareizo atbildi!

10.1. Ražošanas resursu sadali var ietekmēt gan pircēji, gan ražotāji. P / A

10.2. Vienas preces cenas izmaiņas neietekmē citu preču cenu izmaiņas. P / A

10.3. Prece A un B ir savstarpēji papildinošas preces. Paaugstinoties preces A cenai, palielināsies preces B pieprasījums. P / A

10.4. Ja negatīvās ārējās ietekmes iekļautu preces X izmaksās, tad tas izraisītu preces X pieprasījuma līknes nobīdi pa labi. P / A

10.5. Jēdziena "saimnieciskā darbība" apjoms ir plašāks nekā – "komercdarbība". P / A

10.6. Visi komersanti par uzņēmuma saistībām atbild gan ar uzņēmuma, gan ar personīgo mantu. P / A

10.7. Ja aktīvu rentabilitāte ir 12%, tas nozīmē, ka īpašnieki par katru uzņēmumā ieguldīto (savu) eiro, gūst 12 centu peļņu. P / A

10.8. Vērtspapīru šķira ir tādu vērtspapīru kopums, kuros ir nostiprinātas viena un tā paša veida tiesības. P / A

10.9. Vērtspapīru emitenti var būt gan uzņēmumi, gan pašvaldības, gan valdība, gan ikviens pilntiesīgs cilvēks jeb fiziskas personas. P / A

10.10. Latvijā vērtspapīru tirgus uzraudzību veic Rīgas fondu birža. P / A

10.11. Ja uzņēmums pārskata gadā gūst lielāku neto peļņu nekā iepriekšējā periodā, tad uzņēmuma akciju kurss varētu gan paaugstināties, gan pazemināties. P / A

1. Kā, palielinoties ražošanas apjomam, mainās galējie ieņēmumi (MR) un preces cena (P) monopola tirgū?
  - a) Pieaug gan galējie ieņēmumi, gan cena.
  - b) Galējie ieņēmumi pieaug straujāk nekā cena.
  - c) Galējie ieņēmumi samazinās, turklāt lēnāk nekā cena.
  - d) Galējie ieņēmumi samazinās, turklāt straujāk nekā cena.

2. Ja valdība nosaka minimālo algu, kas ir augstāka par līdzsvara algu, tad:
  - a) palielinās darba pieprasījums;
  - b) samazinās darba piedāvājums;
  - c) būs darbaspēka pārpalikums;
  - d) būs darbaspēka deficīts.

3. Par cik procentiem palielināsies darba izmaksas, ja nominālā darba alga paaugstinās par 5%, un darba ražīgums paaugstinās par 2%?
  - a) 2%
  - b) 3%
  - c) 7%
  - d) 10%

4. Aprēķinot iekšzemes kopproduktu (IKP) pēc izdevumu metodes, tajā ietver: mājsaimniecību izdevumus (C), valdības izdevumus (G), neto eksportu (Xn) un:
  - a) kopējās investīcijas (I_g),
  - b) tīrās investīcijas (I_n),
  - c) portfeļinvestīcijas,
  - d) ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI).

5. Kuru makroekonomisko rādītāju aprēķina summējot galapreču un pakalpojumu fiziskā apjoma reizinājumu ar konkrētā gada faktiskajām cenām?
  - a) Reālo IKP.
  - b) Nominālo IKP.
  - c) Potenciālo IKP.
  - d) Tīro IKP.

6. Kādu secinājumu par reālā IKP izmaiņām var izdarīt, ja nominālais IKP pieauga straujāk nekā cenu līmenis? Reālais IKP:
- nav mainījies,
  - palielinājies,
  - samazinājies,
  - pēc dotās informācijas nevar noteikt – var būt gan palielinājies, gan samazinājies.
7. Latvijas reālais IKP 2016. gadā, salīdzinot ar pirmskrīzes IKP (2007. gads), bija:
- mazāks,
  - lielāks,
  - vienāds,
  - nav informācijas.
8. Pilnīga nodarbinātība tiek sasniegta, ja:
- frikcionālā bezdarba līmenis ir 0,
  - dabiskā bezdarba līmenis ir 0,
  - strukturālā bezdarba līmenis ir 0,
  - cikliskā bezdarba līmenis ir 0.
9. Ja nominālais ienākums pieauga par 8% un reālais ienākums samazinājās par 2%, tad cenu līmenis šajā laika periodā:
- palielinājās par 4%,
  - palielinājās par 6%,
  - palielinājās par 10%,
  - samazinājās par 6%.
10. Kurai iedzīvotāju grupai inflācija varētu būt izdevīga?
- Debitoriem.
  - Kreditoriem.
  - Tiem, kam nominālie ienākumi pieaug lēnāk nekā cenu līmenis.
  - Māju īpašniekiem, kam noslēgti ilgtermiņa īres līgumi.
11. Kādu sakarību ekonomikā ir konstatējis ekonomists Filipss?
- Kad pieaug inflācijas temps, pieaug arī bezdarba līmenis.
  - Kad inflācijas temps samazinās, samazinās arī bezdarba līmenis.
  - Kad inflācijas temps paaugstinās, bezdarba līmenis samazinās.
  - Nepastāv būtiska sakarība starp inflācijas tempu un bezdarba līmeni.

12. Kurš valdības pasākums varētu visātrāk un visvairāk sekmēt pieprasījuma inflācijas tempa samazināšanos?

- a) Nodokļu samazināšana par 200 miljoniem.
- b) Valdības izdevumu samazināšana par 200 miljoniem.
- c) Vienlaicīgi par 200 miljoniem palielināt nodokļus un par 200 miljoniem palielināt valdības izdevumus.
- d) Vienlaicīgi par 200 miljoniem samazināt nodokļus un par 200 miljoniem samazināt valdības izdevumus.

13. Kāda iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likmju sistēma ir Latvijā?

- a) Proporcionālā.
- b) Progresīvā.
- c) Regresīvā.
- d) Jauktā.

14. Kura ir lielākā sastāvdaļa Latvijas devumā eiro naudas piedāvājumā?

- a) Noguldījumi uz nakti.
- b) Noguldījumi līdz 3 mēnešiem.
- c) Noguldījumi ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem.
- d) Parāda vērtspapīri ar termiņu līdz 2 gadiem.

15. Kā mainās naudas piedāvājums, ja noguldītāji izņem pieprasījuma noguldījumus?

- a) Samazinās.
- b) Palielinās.
- c) Neizmainās.
- d) Pēc dotās informācijas nevar noteikt.

16. Naudas pirktspēja samazinās, ja:

- a) palielinās patēriņa cenu indekss,
- b) palielinās reālais IKP,
- c) samazinās IKP cenu indekss,
- d) samazinās kredītprocentu likmes.

17. Kas izraisīs naudas pieprasījuma līknes nobīdi pa kreisi?

- a) Kredītprocentu likmju paaugstināšanās.
- b) Kredītprocentu likmju samazināšanās.
- c) Nominālā IKP palielināšanās.
- d) Nominālā IKP samazināšanās.

18. Kādas būs sekas kopējā piedāvājuma (AS) līknes nobīdei pa kreisi, ja makroekonomiskais līdzsvars izveidojies starpsegmentā?

- a) Pazemināsies cenu līmenis.
- b) Samazināsies bezdarba līmenis.
- c) Palielināsies reālais IKP.
- d) Paaugstināsies gan cenu līmenis, gan bezdarba līmenis.

19. Kurai valstij ir augstāks ārējā parāda īpatsvars (% no IKP)?

- a) ASV,
- b) Vācijai,
- c) Latvijai,
- d) Krievijai.

20. Par cik miljardiem pieaugs IKP divu gadu laikā, ja sākotnēji tas bija 500 miljardi, un ik gadu tā pieauguma temps bija 5%?

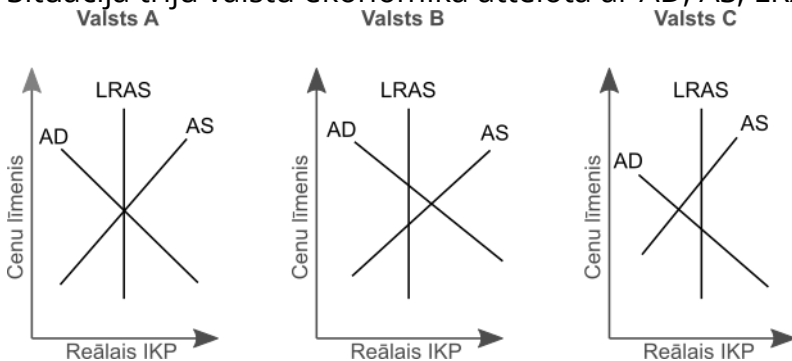
- a) 10 miljardiem,
- b) 50 miljardiem,
- c) 51,25 miljardiem,
- d) 100 miljardiem.

UZDEVUMI

1. uzdevums.

9 punkti

Situācija triju valstu ekonomikā attēlota ar AD, AS, LRAS modeli. Rūpīgi izpēti attēlus!

1.1. (3 p.) Īsi (ar diviem vārdiem) raksturo situāciju katras valsts ekonomikā!

Valstī A: _____

Valstī B: _____

Valstī C: _____

1.2. (2 p.) Kādu fiskālo un kādu monetāro politiku vajadzētu īstenot valstī B?

Monetāro _____ Fiskālo _____

1.3. (2 p.) Uzraksti vienu monetārās politikas un vienu fiskālās politikas pasākumu, ko īstenojot tiktu sasniegta makroekonomiskā stabilitāte valstī B!

Monetārās politikas: _____

Fiskālās politikas: _____

1.4. (2 p.) Uzraksti vienu pozitīvu un vienu negatīvu aspektu valsts C darba tirgū!

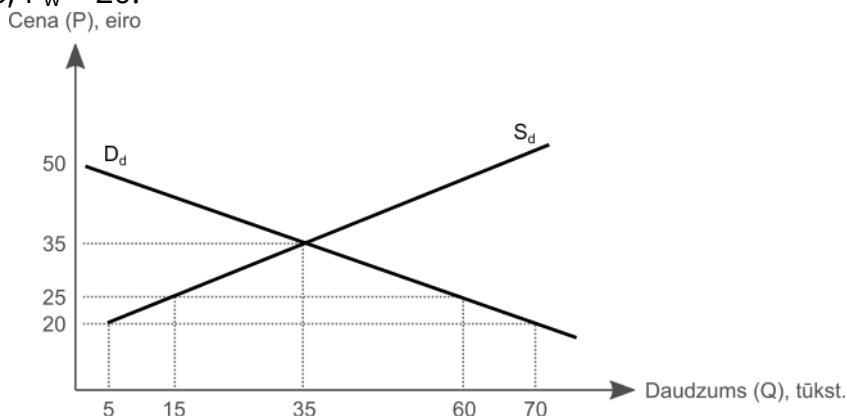
Pozitīvais: _____

Negatīvais: _____

2. uzdevums.

11 punkti

Situācija preces A tirgū parādīta attēlā. Rūpīgi izpēti attēlu! Zināms, ka $P_d = 35$; $P_{w+t} = 25$; $P_w = 20$.

2.1. (3 p.) Situāciju preces A iekšzemes tirgū atspoguļo D_d un S_d līknes. Pieņemsim, ka iekšzemē ir slēgta ekonomika (nav starptautiskās tirdzniecības).

Kādā cenu diapazonā var notikt darījumi preces A iekšzemes tirgū?

Minimālā cena: _____ (eiro)   Maksimālā cena: _____ (eiro)

Aprēķini iekšzemes ražotāju ieņēmumus, ja darījumi notiek pa tirgus līdzsvara cenu!

Parādi aprēķina gaitu!

_____ = _____ (eiro)

2.2. (4 p.) Pieņemsim, ka valsts iesaistās brīvā starptautiskā tirdzniecībā.

Pamato – vai prece A tiks eksportēta vai importēta!

Prece A tiks _____, jo _____

Aprēķini iekšzemes un ārvalstu ražotāju ieņēmumus brīvas tirdzniecības apstākļos!

Parādi aprēķina gaitu!

Iekšzemes ražotāju: _____ = _____ (eiro)

Ārvalstu ražotāju: _____ = _____ (eiro)

2.3. (4 p.) Pieņemsim, ka valsts nosaka ievadmitu precei A.

Aprēķini, par cik palielināsies preces A ražošanas iekšzemē, salīdzinot ar ražošanu brīvas tirdzniecības apstākļos!

_____ = _____ (vien.)

Aprēķini muitas nodokļa ieņēmumus no preces A tirdzniecības! Parādi aprēķina gaitu!

_____ = _____ (eiro)

Aprēķini, par cik eiro izmainījās patērētāju izdevumi preces A iegādei pēc muitas tarifa noteikšanas (salīdzinot ar brīvas tirdzniecības situāciju)! Parādi aprēķina gaitu!

3. uzdevums.

8 punkti

Iepazīsties ar kādas valsts makroekonomiskajiem rādītājiem (miljardos eiro)!

preču un pakalpojumu izlaide (kopējā vērtība)	46,8
starppatēriņš (starpprodukts)	25,1
mājsaimniecību izdevumi	15,3
produktu (netiešie) nodokļi	3,23
kopējās (bruto) investīcijas	4,9
tīrās investīcijas	2,4
subsīdijas	0,03
valdības izdevumi	4,5
preču, pakalpojumu imports	14,7
preču, pakalpojumu eksports	14,9

Aprēķini! Parādi aprēķinu gaitu!

3.1. (1 p.) Aprēķini neto eksportu _____ = _____

3.2. (6 p.) Aprēķini IKP ar divām dažādām IKP aprēķināšanas metodēm. Uzraksti aprēķināšanas metodi, tās formulu un aprēķinu!

Metode: _____

Formula: _____

Aprēķins: _____ = _____

Metode: _____

Formula: _____

Aprēķins: _____ = _____

3.3. (1 p.) Aprēķini pamatlīdzekļu nolietojumu (amortizāciju).

_____ = _____

4. uzdevums.

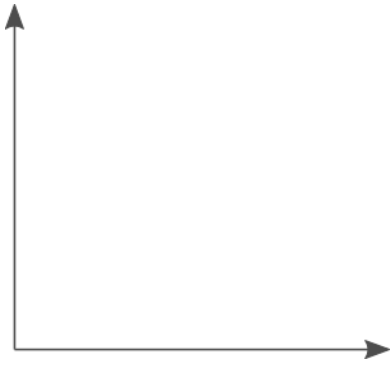
11 punkti

Tabulā parādītas sabiedrības ražošanas iespējas.

	A (vien.)	B (vien.)	C (vien.)	D (vien.)	E (vien.)
Prece K	0	5	10	15	20
Prece M	20	15	10	5	0

4.1. (2 p.) Konstruē ražošanas iespēju robežu!

4.2. (3 p.) Uzraksti 3 pieņēmumus, kurus ievēro, veidojot ražošanas iespēju modeli!

4.3. (5 p.) Pieņemsim, ka sabiedrība ražo 7 preces K vienības un 7 preces M vienības. Attēlo situāciju izveidotajā modelī ar punktu F!

Uzraksti divus secinājumus, kādus var izdarīt, ja ražošanu atspoguļo punkts F!

Uzraksti divus pasākumus, ko veicot var panākt efektīvu ražošanas resursu izmantošanu!

4.4. (1 p.) Aprēķini preces K vienas vienības ražošanas alternatīvas izmaksas!

---

5. uzdevums.

13 punkti

5.1. (6 p.) Uzraksti trīs naudas funkcijas! Pamato, kā strauja, neparedzēta inflācija apgrūtina naudas spēju veikt katru funkciju!

a) _____ funkcija; _____

---

b) _____ funkcija; _____

---

c) _____ funkcija; _____

5.2. (1 p.) Īsi pamato, kāpēc naudas piedāvājuma līkne ir vertikāla!

5.3. (2 p.) Alda darba algu nogulda bankā uz diviem gadiem. Īsi pamato, kāpēc banku naudas piedāvājums var palielināties par lielāku summu nekā Aldas noguldījums.

5.4. (4 p.) Pēdējo gadu laikā daudzi uzņēmumi spēj iegūt kredītu par samērā zemiem procentiem. Noguldījumu likmes komercbankās ir zemas, tomēr komercbanku peļņa ir visai liela. Uzraksti trīs lielākās sastāvdaļas komercbanku peļņas struktūrā (1. – lielākā. 3. – mazākā)!

1. _____
2. _____
3. _____

6. uzdevums.

12 punkti

Iepazīsties ar informāciju par triju uzņēmumu akcijām!

Uzņēmums	Akciju kurss (EUR)			Apgrozījums (EUR)	Dividendes (EUR)
	29.12.2017.	28.02.2018.	02.03.2018.		
Grindeks	6,80	7,74	7,52	1 472 242,82	0,15
Olainfarm	8,05	8,65	8,75	2 361 837,41	0,20
SAF Tehnika	6,45	5,20	4,90	886 891,08	0,67

Pieņemsim, ka investoriem tabulā dotā informācija ir zināma 29.12.2017. Veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem! Parādi aprēķinu gaitu!

6.1. (4 p.) Investoram pieder visu triju uzņēmumu akcijas. Ar kuru uzņēmumu akcijām tirgū var izmantot "lāča" taktiku?

Kuros datumos un kādi darījumi ir jāveic "lācim", lai saglabātu viņam piederošās akcijas un gūtu maksimālo ieguvumu?

Aprēķini "lāča" maksimālo ieguvumu no katras akcijas!

6.2. (5 p.) Investoram nav akciju. Akciju iegādei viņš tērēs 1000 eiro. Ar kuru uzņēmumu akcijām tirgū var izmantot "buļļa" taktiku?

Kādos datumos un kādi darījumi ir jāveic "bullim", lai gūtu maksimālo ieguvumu?

Aprēķini "buļļa" maksimālo ieguvumu, ja viņa rīcībā ir 1000 eiro!

6.3. (1 p.) Aprēķini, kādu lielāko ienesīgumu nodrošina "izdevīgākās" akcijas, ja tās iegādājās 29.12.2017.?

6.4. (2 p.) Nosaki, pēc kura uzņēmuma akcijām bija lielākais pieprasījums un kuram uzņēmumam – lielākais piedāvājums!

Lielākais pieprasījums: _____

Lielākais piedāvājums: _____

7. uzdevums.

10 punkti

Uzņēmums darbojas pilnīgas konkurences tirgū un katru preces vienību var pārdot par 45 eiro. Tabulā sniegti daži dati par uzņēmuma ražošanas izmaksām. Veic nepieciešamos aprēķinus un atbilde uz sekojošajiem jautājumiem!

Q (vien.)	AVC (eiro)	ATC (eiro)	TC (eiro)	MC (eiro)	TR (eiro)	Peļņa / zaudējumi
1	45	105			45	-60
2	42,50	72,50	145	40	90	-55
3	40,00	60,00	180	35	135	-45
4		52,50	210	30	180	-30
5	37,00				225	
6	37,50	47,50	285	40	270	-15
7	38,57	47,14	330	45	315	-15
8	40,63	48,13	385	55	360	-25
9	43,33	50,00	450	65	405	-45

7.1. (7 p.) Aprēķini un tukšajās šūnās tabulā ieraksti trūkstošos rādītājus!

7.2. (1 p.) Aprēķini piektās vienības ražošanas vidējās pastāvīgās izmaksas (AFC)!
_____ = _____ eiro.

7.3. (1 p.) Pierādi, ko izdevīgāk darīt uzņēmuma īpašniekam: pārtraukt ražošanu (likvidēt uzņēmumu) vai turpināt ražošanu!

_____
_____
_____

7.4. (1 p.) Ja uzņēmumu likvidēs, tad aprēķini ieguvumu no uzņēmuma slēgšanas! Ja turpinās ražošanu, tad nosaki optimālo ražošanas apjomu!

_____
_____
_____

Situācijas raksturojums.

Starptautiskās tirdzniecības pieaugums laikā no 1960. līdz 2016. gadam pieauga vidēji par 5% gadā. Eksporta apjoms pasaulē 2016. gadā sasniedza 20816,3 miljardus USD. Lielākie eksportētāji bija ASV – 2214,5 miljardi USD, Ķīna – 2199,9 miljardi USD, Vācija – 1603,9 miljardi USD.

Par dažu valstu “atvērtību” starptautiskai tirdzniecībai liecina lielais eksporta īpatsvars valstu iekšzemes kopproduktā. 2016. gadā ASV tas sasniedza 11,9%, Lielbritānijai 27,9%; Nīderlandei 82,4%; Īrijai 121,6%; Singapūrai 172,1%; Honkongai 187,4% no IKP.

Tomēr katrā valstī ir uzņēmumi, kas atbalsta brīvu tirdzniecību un tajā pašā laikā katrā valstī ir uzņēmumi, kas aicina valdību īstenot protekcionisma politiku. Katrā valstī ir arodbiedrības, kuras atbalsta brīvu tirdzniecību un arodbiedrības, kuras aicina īstenot protekcionismu.

Arvien vairāk valstu ekonomikas tiek saistītas vienotā globālajā ekonomikā, un tajā pašā laikā aktivizējas lielu reģionālu ekonomisko savienību veidošanās, kā Eiropas Savienība (EU), Ziemeļamerikas brīvās tirdzniecības līgums (NAFTA) u.c.

Jautājumi analīzei.

1. (3 p.) Uzraksti trīs ekonomiskus argumentus, ar kuriem pamato starptautiskās tirdzniecības izdevīgumu visām valstīm!
2. (3 p.) Uzraksti trīs apsvērumus, kāpēc uzņēmumi un arodbiedrības iestājas par brīvu starptautisko tirdzniecību!
3. (3 p.) Uzraksti trīs ekonomiskus apsvērumus, kāpēc tajās pašās valstīs citi uzņēmumi un arodbiedrības pieprasa īstenot protekcionisma politiku!
4. (2 p.) Pamato, kāpēc ASV eksporta apjoms ir vislielākais, bet eksporta īpatsvars IKP ir viens no zemākajiem pasaulē!
5. (3 p.) Izskaidro šķietamu paradoksu, ka dažu valstu (Apvienoto Arābu Emirātu, Īrijas, Singapūras, Honkongas) eksporta apjoms pārsniedz 100% no IKP!
6. (3 p.) Pamato, tavuprāt, reģionālās ekonomiskās organizācijas sekmē vai kavē starptautisko ekonomisko attiecību veidošanos!

2018./2019.MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 20. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE

NOVADA OLIMPIĀDE – 2019

TESTS

20 punkti

1. Kāda ir ekonomikas pamatproblēma?
  - a) Kā nodrošināt nepārtrauktu, vienmērīgu ekonomikas izaugsmi?
  - b) Kā nodrošināt ekonomikas izaugsmi un ekonomikas attīstību?
  - c) Kā ar ierobežotajiem resursiem maksimāli apmierināt neierobežotās iedzīvotāju vajadzības?
  - d) Rast atbildi uz jautājumu: Ko ražot?

2. Kuru ekonomisko sistēmu uzskata par izplatītāko mūsdienu pasaulē?
  - a) Brīvā tirgus ekonomiku.
  - b) Komandekonomiku.
  - c) Jaukto ekonomiku.
  - d) Brīvā tirgus un komandekonomiku.

3. Ja sabiedrība ražo produktu A un B un var palielināt produkta A ražošanu, nesamazinot produkta B ražošanu, tad:
  - a) ražošana ir efektīva;
  - b) ražošanu attēlo punkts uz ražošanas iespēju robežas;
  - c) ražošanu attēlo punkts pa labi no ražošanas iespēju robežas;
  - d) ražošanu attēlo punkts pa kreisi no ražošanas iespēju robežas.

4. Pieņemsim, ka sabiedrība ražošanas resursus izmanto patēriņa preču un kapitālpreču ražošanai. Ražošana ir efektīva. Kādas sekas būs lēmumam palielināt kapitālpreču ražošanu?
  - a) Palielināsies patēriņa preču ražošana.
  - b) Uzreiz palielināsies gan kapitālpreču, gan patēriņa preču ražošana.
  - c) Sākumā samazināsies patēriņa preču ražošana, bet tad varētu palielināties gan patēriņa, gan kapitālpreču ražošana.
  - d) Sākumā varētu palielināties kapitālpreču ražošana, bet nākotnē samazinātos patēriņa preču ražošana.

5. Kāda tirgus struktūra (konkurences veids) pastāv saldumu tirgū Rīgā?
  - a) Pilnīga konkurence.
  - b) Monopolistiskā konkurence.
  - c) Oligopols.
  - d) Monopols.

6. Kas neizraisīs preces A pieprasījuma līknes nobīdi pa labi:

- a) Patērētāju ienākumu palielināšanās.
- b) Preces A cenas paaugstināšanās.
- c) Prece A kļūst par modes preci.
- d) Aizvietotājpreces B cenas paaugstināšanās.

7. Ko apliecina fakts, ka, samazinoties preces A cenai, samazinās tās piegādātais daudzums tirgum?

- a) Piedāvājuma likumu.
- b) Piedāvājuma līknes nobīdi pa kreisi.
- c) Prece A ir mazvērtīga prece.
- d) Prece A ir pirmās nepieciešamības prece.

8. Kā sekojošie notikumi – dietologi atklāj, ka kartupeļu čipsi ir neveselīgs produkts un ļoti laba kartupeļu raža – ietekmēs kartupeļu tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu?

- a) Samazināsies gan līdzsvara cena, gan līdzsvara daudzums.
- b) Palielināsies gan līdzsvara cena, gan līdzsvara daudzums.
- c) Līdzsvara cena varētu gan samazināties, gan palielināties, bet līdzsvara daudzums noteikti samazināsies.
- d) Līdzsvara cena noteikti samazināsies, bet līdzsvara daudzums varētu gan palielināties, gan samazināties, gan neizmainīties.

9. 2018. gada laikā patērētāji nopirka 2000 saules paneļus, katru par 1200 eiro. Kā vajadzētu mainīties saules paneļu pieprasījumam un piedāvājumam, lai 2019. gadā nopirktu 2000 paneļu, katru par 1000 eiro?

- a) Palielināties gan pieprasījumam, gan piedāvājumam.
- b) Pieprasījumam samazināties, bet piedāvājumam – palielināties.
- c) Gan pieprasījumam, gan piedāvājumam vajadzētu samazināties.
- d) Pieprasījumam palielināties, bet piedāvājumam samazināties.

10. Precei A valdība noteikusi cenas griestus. Kādas sekas izjutīs patērētāji?

- a) Palielināsies patērētāju izdevumi preces A iegādei.
- b) Par zemāku cenu varēs nopirkt lielāku preces daudzumu.
- c) Varēs nopirkt mazāku preces A daudzumu par augstāku cenu.
- d) Varēs nopirkt mazāku preces A daudzumu par zemāku cenu.

11. Kas darba tirgū izraisīs pieprasījuma līknes nobīdi pa labi?

- a) Darbību uzsāk daudz jaunu uzņēmumu.
- b) Daudzos uzņēmumos ievieš robotu tehnoloģijas.
- c) Darba tirgū ienāk vairāk iedzīvotāju darbaspējas vecumā.
- d) Daudzu uzņēmumu noliktavās palielinās saražotās produkcijas krājumi.

12. Anda trenējas triatlonā. 30 minūtēs viņa var noskriet 5 km vai nopeldēt 1 km, vai ar riteni vienā stundā nobraukt 20 km. Kādas ir 5 km skrējiena alternatīvas izmaksas?

- a) Nenopeldēts 1 km un ar riteni nenobraukti 10 km.
- b) Ar riteni nenobraukti 10 km.
- c) Ar riteni nenobraukti 20 km.
- d) Nenopeldēts 1 km un ar riteni nenobraukti 20 km.

13. Kas nebija raksturīgs pārejas procesā no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku?

- a) Palielinājās indivīdu loma ekonomisko lēmumu pieņemšanā.
- b) Palielinājās valdības loma ražošanas resursu sadalē.
- c) Patērētāji vairāk varēja ietekmēt ražotāju lēmumus.
- d) Samazinājās valdības loma, nosakot, kurš varēs patērēt produktus.

14. Produktam A ir liels īpatsvars ģimenes izdevumu struktūrā, bet produkts B ir luksusa prece. Kā izmainīsies izdevumi katra produkta iegādei, ja abiem produktiem paaugstināsies cenas?

- a) Palielināsies izdevumi gan produktam A, gan B.
- b) Samazināsies izdevumi gan produktam A, gan B.
- c) Izdevumi produktam A palielināsies, bet B – samazināsies.
- d) Izdevumi produktam A samazināsies, bet B – palielināsies.

15. Kā izmainīsies uzņēmuma aktīvu rentabilitāte, ja aktīvu vērtība, salīdzinot ar iepriekšējo pārskata periodu, palielinājās par 10% un arī peļņa palielinājās par 5%.

- a) Palielināsies par 50%.
- b) Palielināsies par 2%.
- c) Neizmainīsies.
- d) Samazināsies.

16. Kopējais derīgums (TU) vienmēr:

- a) ir mazāks par galējo derīgumu (MU).
- b) ir lielāks par galējo derīgumu.
- c) palielinās, kamēr galējais derīgums ir pozitīvs.
- d) samazinās, kad samazinās galējais derīgums.

17. Racionāla patērētāja mērķis ir:

- a) patērēt vairāk iespējami dažādas preces, pakalpojumus.
- b) patērēt iespējami lielāku preču daudzumu.
- c) budžeta ietvaros gūt iespējami lielāku kopējo derīgumu (TU).
- d) budžeta ietvaros gūt iespējami lielāku galējo derīgumu (MU).

18. Kopējo izmaksu (TC) līkne atrodas virs mainīgo izmaksu (VC) līknes. Attālums (pa vertikāli) starp TC un VC līknēm:

- a) Ir vienāds ar pastāvīgām izmaksām (FC).
- b) Palielinoties ražošanai, vienmēr samazināsies.
- c) Palielinoties ražošanai, vienmēr palielināsies.
- d) Ir vienāds ar galējām izmaksām (MC).

19. Kuras izmaksas, palielinoties ražošanas apjomam, vienmēr palielināsies:

- a) Tikai mainīgās izmaksas (VC).
- b) Tikai galējās izmaksas (MC).
- c) Mainīgās izmaksas un kopējās izmaksas (TC).
- d) Vidējās mainīgās (AVC) un vidējās kopējās izmaksas (ATC).

20. Kuras izmaksas, palielinoties ražošanas apjomam, vienmēr samazināsies?

- a) Vidējās pastāvīgās izmaksas (AFC).
- b) AFC, AVC.
- c) AFC, AVC un ATC.
- d) AFC, AVC, ATC un MC.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

11 punkti

Kā atbildi apvelc vienu no iekavās dotajiem atbilžu kārtas skaitļiem!

1. Ekonomikā uzskata, ka vislabāk atbildi uz jautājumu "Ko ražot?" spēj atrast (1. mājsaimniecības; 2. uzņēmumi; 3. valsts; 4. tirgus) un preces cenu vislabāk spēj noteikt (1. mājsaimniecības; 2. uzņēmumi; 3. valsts; 4. tirgus).

2. Ekonomisti uzskata, ka visefektīvāk ražošanas resursu sadale notiek (1. komandekonomikas; 2. brīvā tirgus; 3. jauktās ekonomikas) sistēmā, bet lielāku sociālo taisnīgumu nodrošina (1. komandekonomikas; 2. brīvā tirgus; 3. jauktās ekonomikas) sistēma.

3. Ražošanas resursu tirgū darba pieprasījumu veido (1. uzņēmumi; 2. mājsaimniecības), bet darba piedāvājumu – (1. uzņēmumi; 2. mājsaimniecības).

4. Ja uzņēmums no kopējiem ieņēmumiem atskaita ārējās jeb grāmatvedības izmaksas un iekšējās jeb alternatīvas izmaksas, tad atlikums ir (1. bruto peļņa; 2. normālā peļņa; 3. ekonomiskā peļņa).

5. Ēkas, iekārtas un mašīnas uzņēmuma grāmatvedības bilancē atspoguļoti bilances postenī (1. pamatkapitāls; 2. pamatlīdzekļi), bet īpašnieku ieguldījums dibinot uzņēmumu – (1. pamatkapitāls; 2. pamatlīdzekļi; 3. investīcijas).

6. Akciju sabiedrības saimniecisko darbību vada (1. valde; 2. padome; 3. akcionāru sapulce), bet tiesības lemt par sabiedrības pamatkapitāla palielināšanu ir tikai (1. valdei; 2. padomei; 3. akcionāru sapulcei).

2. uzdevums.

10 punkti

Nosaki, vai apgalvojums ir patiess (P) vai aplams (A) un atbildes vietā apvelc atbilstošo saīsinājumu!

1. Ļoti labas ražas gados labības audzētāju ienākumi var pat samazināties.

Atbilde: P vai A

2. Ja nozarē ir augsts uzņēmumu konkurences līmenis, tad nozares uzņēmumus neietekmē negatīvās ārējās ietekmes.

Atbilde: P vai A

3. Nepietiekama informācija un dažu uzņēmumu lielā ietekme konkrētajā tirgū var būt tirgus nepilnību (tirgus fiasko, *market failures*) cēloņi.

Atbilde: P vai A

4. Kad preces A tirgū pieprasītais preces daudzums ievērojami pārsniedz tās piedāvāto daudzumu, tad cenai ir tendence paaugstināties.

Atbilde: P vai A

5. Vienas preces cenas izmaiņas neietekmē citu preču cenas izmaiņas.

Atbilde: P vai A

6. Akciju sabiedrība nolemj peļņu nesadalīt dividendēs, bet ieguldīt uzņēmumā. Šāda rīcība akcionāriem rada zaudējumus.

Atbilde: P vai A

7. Alternatīvas izmaksas uzņēmuma grāmatvedības bilancē neatspoguļojas.

Atbilde: P vai A

8. Ja patērētāja budžets būtu neierobežots, tad viņš patērētu tik daudz preču, līdz visu patērēto preču pēdējo vienību galējais derīgums MU būtu vienāds ar 0.

Atbilde: P vai A

9. Ja preces A piedāvājuma elastības koeficients ir lielāks par 1, tad, paaugstinot cenu, pārdevēja ienākumi samazināsies.

Atbilde: P vai A

10. Kad piedāvājums samazinās un pieprasījums ir ļoti elastīgs, tad strauji pieaug preces cena.

Atbilde: P vai A

3. uzdevums.

8 punkti

Tabula parāda uzņēmuma saražoto produkciju (Q) un kopējās izmaksas (TC). Katru preces vienību uzņēmums var pārdot par 40 naudas vienībām. Par šādu cenu uzņēmums var pārdot visu saražoto produkciju.

Q (vien.)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
TC (n.v.)	50	100	128	148	162	180	200	222	260	305	360

1. Aprēķini peļņu (naudas vienībās), ja uzņēmums saražo un pārdod 4 preces vienības!

Atbilde: _____

2. Aprēķini vai nosaki pastāvīgās izmaksas (FC), ja uzņēmums saražo 6 preces vienības!

Atbilde: _____

3. Aprēķini desmit vienību vidējās mainīgās ražošanas izmaksas!

Atbilde: _____

4. Ieraksti, kārtas skaitli, kas raksturo tirgus struktūru (konkurences veidu) nozarē!

(1. Monopols, 2. Oligopols, 3. Monopolistiskā konkurence, 4. Pilnīga konkurence.)

Atbilde: _____

5. Veic nepieciešamos aprēķinus un nosaki uzņēmumam optimālo ražošanas apjomu!

Atbilde (3 punkti): _____

6. Aprēķini par kādu zemāko (ekonomiski pamatotu) cenu uzņēmumam vēl būtu izdevīgi ražot šo preci.

Atbilde: _____

4. uzdevums

8 punkti

Preces A cena paaugstinājās no 4 līdz 6 naudas vienībām, un pieprasītais daudzums samazinājās no 1000 līdz 800 vienībām.

1. Aprēķini pieprasījuma elastības koeficientu!

Atbilde (2 punkti): _____

2. Nosaki, vai preces A pieprasījums ir elastīgs (1) vai neelastīgs (2)!

Atbilde: _____

3. Nosaki, vai precei A ir pirmās nepieciešamības (1) prece vai luksusa (2) prece!

Atbilde: _____

4. Nosaki, vai precei A ir daudz un viegli pieejami (1) aizvietotāji vai maz un grūti pieejami (2) aizvietotāji!

Atbilde: _____

5. Kurai no tālāk dotajām precēm varētu būt līdzīgs elastības koeficients ar preci A? Atbildē ieraksti preces kārtas skaitli! (1. augļu sula; 2. kino biļetes; 3. "Lāču" rupjmaize; 4. Konfektes.)

Atbilde: _____

6. Par cik procentiem izmainījās (norādī palielinājās vai samazinājās) pārdevēja ieņēmumi pēc cenas paaugstināšanās?

Atbilde (2 punkti): _____

5. uzdevums.

8 punkti

Tabulā dots saražotās produkcijas daudzums un ražošanas izmaksas (AFC – vidējās pastāvīgās izmaksas, AVC – vidējās mainīgās izmaksas, ATC – vidējās kopējās izmaksas, MC – galējās izmaksas). Izmantojot tabulā dotos rādītājus, aprēķini un ieraksti trūkstošos rādītājus attiecīgā šūnā!

Q (vien.)	AFC (n.v.)	AVC (n.v.)	ATC (n.v.)	MC (n.v.)
10	120	100	220	1.
20	2.	3.	150	80
30	40	90	4.	90
40	5.	6.	7.	130
50	24	108	132	8.

6. uzdevums.

6 punkti

Uzņēmums darbojas nozarē, kurā:

- ir ļoti daudz citu uzņēmumu;
- nozarē jauniem uzņēmumiem ir viegli ieiet un uzsākt darbību, kā arī darbības izbeigšana nesaistās ar lielām izmaksām;
- pircējiem un pārdevējiem ir informācija par tirgus cenām.

Atbildi uz sekojošiem jautājumiem, ierakstot pareizo skaitli!

1. Kāda tirgus struktūra (konkurences veids) ir nozarē, kurā darbojas uzņēmums (1. – pilnīga konkurence; 2. – monopolistiskā konkurence; 3. – oligopols, 4. – monopols.)

Atbilde: ____

2. Kas nosaka saražotās produkcijas tirgus cenu?

(1. – katrs atsevišķs uzņēmums; 2. – uzņēmumi savstarpēji vienojoties; 3. – nozares uzņēmumu asociācija; 4 – tirgus; 5. – pircēji)

Atbilde: ____

3. Ar kuru rādītāju ir vienādi galējie ieņēmumi (MR)?

(1. – preces cenu; 2. – vidējām kopējām izmaksām (AVC); 3. – vidējām kopējām izmaksām (ATC); 4. – galējām izmaksām (MC).

Atbilde: ____

4. Cik preces vienības uzņēmums pārdos, ja tirgus līdzsvara cena ir 30 n.v., bet uzņēmums savai produkcijai noteiks cenu 31 n.v.

(1. – nevienu; 2. – visas tirgum piegādātās; 3. – pēc dotās informācijas nevar noteikt.)

Atbilde: ____

5. Cik preces vienību uzņēmums pārdos, ja tirgus cena ir 30n.v., bet uzņēmums savai produkcijai noteiks cenu 29 n.v.?

(1. – nevienu; 2. – visas tirgum piegādātās; 3. – pēc dotās informācijas nevar noteikt.)

Atbilde: ____

6. Kāda ir pieprasījuma elastība (1. – elastīgs; 2. – neelastīgs; 3. – vienādoti elastīgs; 4. – absolūti elastīgs; 5. – absolūti neelastīgs) atsevišķa uzņēmuma produkcijai?

Atbilde: _____

7. uzdevums.

12 punkti

Anna un Jānis nodibināja SIA. Jānis uzņēmumā ieguldīja iekārtu 2000 eiro vērtībā, bet Anna 4000 eiro naudā. Vienas daļas vērtība ir 100 eiro. Pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas bija 30000 eiro, administrācijas izmaksas – 6000 eiro un realizācijas izmaksas – 4000 eiro, bet neto apgrozījums – 60000 eiro.

Aprēķini!

1. Kopējo daļu skaitu. Atbilde: _____

2. Katra dalībnieka daļu skaitu. Atbildes: Annai _____ Jānim _____

3. SIA pamatkapitālu. Atbilde: _____

4. SIA bruto peļņu. Atbilde: _____

5. Aprēķini, cik eiro peļņas pienāktos Annai un cik Jānim, ja dalībnieku sapulce nolēma peļņu sadalīt sekojoši: 5000 eiro ieguldīt uzņēmuma paplašināšanā, bet pārējo – sadalīt.

Atbildes: Annai _____ Jānim _____

6. Ar kādu jēdzienu ekonomisti apzīmē peļņas daļu, ko saņēma katrs dalībnieks?

Atbilde: _____

7. Nākamajā gadā, iestājoties krīzei, uzņēmums bankrotēja. Kopējās kreditoru prasības bija 15000 eiro. SIA atbildība kreditoru prasībām būs tik liela, cik liels ir uzņēmuma pamatkapitāls (1.); cik liels būs pamatkapitāls un uzņēmumā ieguldītā peļņa (2.); uzņēmums atbildēs ar visu savu mantu (3.)

Atbilde: _____

8. Pēc izsoles uzņēmums kreditoriem vēl neatmaksāja 6000 eiro. Par kādu summu (eiro) kreditoru prasības būs jāatmaksā no Annas un Jāņa personīgajiem līdzekļiem?

Atbildes: Annai _____ Jānim _____

8. uzdevums.

9 punkti

Preces A pieprasījumu izsaka vienādojums $Q_D = 100 - 2P$, bet piedāvājumu $Q_S = -20 + 2P$, kur P – preces A cena (eiro), bet Q – preces A daudzums (vien.).

1. Aprēķini preces A tirgus līdzsvara cenu (P_E) un tirgus līdzsvara daudzumu (Q_E)!

Atbildes: P_E _____ Q_E _____

2. Cik preces A vienības nopirks pircēji, ja preces A cena ir 15 eiro?

Atbilde: _____

Valdība nosaka, ka, pērkot precī A, pircējiem par katru preces vienību ir jānomaksā nodoklis 12 eiro (viss nodokļa slogs gulstas uz pircēju).

3. Nosaki jauno preces A tirgus līdzsvara cenu un līdzsvara daudzumu!

Atbildes: P_E _____ Q_E _____

4. Aprēķini nodokļu ieņēmumus!

Atbilde: _____

5. Par kādu cenu patērētāji pirks preci A pēc nodokļa ieviešanas.

Atbilde: _____

6. Par cik eiro mainījās (apvelc pareizo: 1. palielinājās; 2. samazinājās) ražotāju ieņēmumi pēc nodokļa ieviešanas?

Atbilde: _____

9. uzdevums.

11 punkti

Iepazīsties ar tabulā doto informāciju, veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem! (P – preces cena, MU – galējais derīgums)

Q (vien.)	$P_A = 1$ n.v. MU_A/P_A (d.v.)	$P_B = 3$ n.v. MU_B/P_B (d.v.)	$P_C = 8$ n.v. MU_C/P_C (d.v.)
1	7	4	3
2	5	3	2
3	3	2	0
4	1	1	
5	0	0	

1. Kuras preces iegādei racionāls pircējs izdotu pirmo naudas vienību?

Atbilde: _____

2. Cik naudas vienības racionāls pircējs iztērēs, lai pilnībā apmierinātu vajadzību pēc preces B?

Atbilde: _____

3. Cik lielam jābūt patērētāja budžetam patērētāja līdzsvara situācijā?

Atbilde (2 punkti): _____

4. Aprēķini, cik lielu kopējo derīgumu gūs patērētājs patērētāja līdzsvara situācijā?

Atbilde (3 punkti): _____

5. Kuras preces īpatsvars kopējā derīgumā patērētāja līdzsvara situācijā ir vislielākais?

Atbilde: _____

6. Cik katras preces vienības patērēs patērētāja līdzsvara situācijā?

Atbilde: Preci A _____ Preci B _____ Preci C _____

10. uzdevums.

8 punkti

Kā sekojošie notikumi izmainīs pieprasījumu (D) vai piedāvājumu (S) Latvijas sviesta tirgū? Kā šīs izmaiņas attēlot grafiski (1. – kā līknes nobīdi pa labi; 2. – kā līknes nobīdi pa kreisi; 3. – kā punkta pārvietošanos pa līkni/līknēm)?

1. Paaugstinās sviesta cena.

Atbilde: _____

2. Paaugstinās margarīna cena.

Atbilde: _____

3. Samazinās piena iepirkuma cena.

Atbilde: _____

4. Sausās vasaras dēļ lopkopji nespēj sagatavot augstas kvalitātes lopbarību pietiekamā daudzumā.

Atbilde: _____

5. Latvija palielina sviesta eksportu.

Atbilde: _____

6. Konditori ražošanā daudz vairāk sāk izmantot ievērojami lētāku sviesta aizstājēju.

Atbilde: _____

7. Dietologi apgāž pieņēmumu, ka sviesta lietošana paaugstina holesterīna līmeni asinīs.

Atbilde: _____

8. Sviesta cena samazinās.

Atbilde: _____

1. Ja ienākumi palielinās par 10%, bet vitamīnu patēriņš pieaug par 15%, tad:
  - a) ienākumu elastības koeficients vitamīniem ir 0,66;
  - b) vitamīni ir pirmās nepieciešamības prece;
  - c) vitamīni ir luksusa prece,
  - d) vitamīni ir mazvērtīga prece.

2. Kas liecina, ka prece A un prece B ir kopā lietojamas preces?
  - a) Abu preču pieprasījuma (cenas) elastības koeficienti ir lielāki par 1.
  - b) Abu preču ienākuma elastības koeficienti ir lielāki par 1.
  - c) Krusteniskās elastības koeficients ir pozitīvs.
  - d) Krusteniskās elastības koeficients ir negatīvs.

3. Kas var izraisīt situāciju, ka šokolādes patēriņš samazinās un vienlaicīgi būtiski pieaug tās cena?
  - a) Samazinās kakao pupiņu piedāvājums.
  - b) Palielinās kakao pupiņu pieprasījums.
  - c) Vienlaikus palielinās kakao pupiņu pieprasījums un to piedāvājums.
  - d) Samazinās kakao pupiņu pieprasījums, un palielinās to piedāvājums.

4. Uzņēmums darbojas pilnīgas konkurences tirgū un gūst negatīvu ekonomisko peļņu. Kurš lēmums šajā situācijā ir ekonomiski pamatots?
  - a) Turpināt ražošanu, ilgstošā periodā būs peļņa.
  - b) Palielināt ražošanas apjomu.
  - c) Paaugstināt produkcijas cenu.
  - d) Likvidēt uzņēmumu.

5. Ja pilnīgas konkurences tirgū preces cena ir lielāka par galējiem ieņēmumiem (MR) un tie pārsniedz galējās izmaksas (MC), tad:
  - a) jāpalielina ražošanas apjoms;
  - b) jāsamazina ražošanas apjoms;
  - c) jāpaaugstina preces cena;
  - d) pilnīgas konkurences tirgū šāda situācija nav iespējama.

6. Lietojot precī A, patērētājs lielāko kopējo derīgumu (TU) gūst tad, kad:
  - a) galējais derīgums (MU) kļūst vienāds ar 0;
  - b) galējais derīgums (MU) ir maksimālais;
  - c) galējais derīgums (MU) samazinās;
  - d) pēc dotās informācijas nevar noteikt, jo nav zināma preces A cena.

7. Ēdot saldējumu, visvairāk kopējo derīgumu (TU) palielinās:

- a) pirmā porcija;
- b) pēdējā porcija;
- c) vidējā porcija;
- d) tā, pēc kura iestājas piesātinājums.

8. Kā mainīsies sviesta līdzsvara cena un līdzsvara daudzums, ja paaugstināsies margarīna cena un palielināsies sviesta ražošanas izmaksas?

- a) Palielināsies gan līdzsvara cena, gan līdzsvara daudzums.
- b) Līdzsvara cena noteikti paaugstināsies, bet līdzsvara daudzums var gan palielināties, gan samazināties, gan nemainīties.
- c) Samazināsies gan līdzsvara cena, gan līdzsvara daudzums.
- d) Līdzsvara cena samazināsies, bet līdzsvara daudzums palielināsies.

9. 2018. gadā nerealizētās produkcijas krājumi noliktavās palielinājās par 500 milj. eiro. Kā 2019. gadā vajadzētu mainīties investīcijām un reālajam iekšzemes kopproduktam (RIKP)?

- a) Gan investīcijām, gan RIKP vajadzētu palielināties.
- b) Gan investīcijām, gan RIKP vajadzētu samazināties.
- c) Investīcijām vajadzētu samazināties, bet RIKP – palielināties.
- d) Investīcijām vajadzētu palielināties, bet RIKP – samazināties.

10. Kas veido starpību starp kopējām iekšzemes investīcijām un tīrajām iekšzemes investīcijām:

- a) nomaksātie nodokļi;
- b) zaudējumi inflācijas dēļ;
- c) amortizācijas atskaitījumi;
- d) dividendēs sadalītā uzņēmumu peļņa.

11. Ar ko ir vienāds bezdarba līmenis pilnīgas nodarbinātības apstākļos:

- a) cikliskā bezdarba līmeni;
- b) nodarbinātības līmeni;
- c) frikcionālā bezdarba līmeni;
- d) dabiskā bezdarba līmeni.

12. Ko izraisīs stimulējošās monetārās politikas īstenošana recesijas laikā?

- a) Procenta likmju samazināšanos, investīciju un kopējā pieprasījuma (AD) pieaugumu.
- b) Procenta likmju paaugstināšanos, investīciju un eksporta samazināšanos.
- c) Procentu likmju, investīciju un kopējā pieprasījuma (AD) samazināšanos.
- d) Produktivitātes un reālā IKP samazināšanos.

13. Ja vienlaikus samazina pievienotās vērtības nodokļa (PVN) likmes un uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) likmes, tad:

- a) samazināsies naudas piedāvājums un pieaugs kredīta procentu likmes;
- b) palielināsies naudas piedāvājums un samazināsies kredītu nodokļu likmes;
- c) palielināsies mājsaimniecību patēriņš (C) un investīcijas (I);
- d) palielināsies valdības izdevumi (G).

14. Cik eiro ir jānogulda uz trim gadiem, ja noguldījuma procentu likme ir 12% (aprēķina saliktos procentus), lai termiņa beigās banka aprēķinātu 140 eiro (IIN neņemt vērā)?

- a) 114,76 eiro
- b) 102,95 eiro
- c) 99,65 eiro
- d) 85,45 eiro

15. Ekonomikā ir makroekonomiskā stabilitāte. Kuru izmaiņu rezultātā vienlaicīgi var samazināties gan cenu līmenis, gan reālais IKP?

- a) Palielinoties kopējam pieprasījumam (AD).
- b) Palielinoties kopējam piedāvājumam (AS).
- c) Samazinoties kopējam piedāvājumam (AS).
- d) Samazinoties kopējam pieprasījumam (AD).

16. Uzņēmuma vadība prognozēja, ka inflācijas temps būs 6% un par 6% palielināja arī darba samaksu, bet izrādījās, ka inflācijas temps bija 9%. Kā izmainījās strādājošo reālā darba samaksa?

- a) Samazinājās par 3%.
- b) Samazinājās par 6%.
- c) Palielinājās par 6%.
- d) Palielinājās par 9%.

17. Lauksaimniecības zemes piedāvājums ir:

- a) elastīgs;
- b) neelastīgs;
- c) var būt gan elastīgs, gan neelastīgs;
- d) var būt gan absolūti elastīgs, gan elastīgs.

18. Ja atcels ievadmitu pārtikas produktiem, tad lauksaimniecības zemes pieprasījums iekšzemē:

- a) samazināsies;
- b) palielināsies;
- c) nemainīsies;
- d) pēc dotās informācijas nevar noteikt.

19. Īstenojot stimulējošo fiskālo un stimulējošo monetāro politiku, panākt nodarbinātības un reālā IKP pieaugumu, nepalielinot cenu līmeni, var, ja makroekonomiskais līdzsvars bija izveidojies:

- a) Keinsa (horizontālajā) kopējā piedāvājuma (AS) segmentā.
- b) Kopējā piedāvājuma (AS) līknes starpsegmentā.
- c) Kopējā piedāvājuma (AS) līknes klasiskajā (vertikālajā) segmentā.
- d) Pēc dotās informācijas nevar noteikt, jo nav zināms potenciālais IKP.

20. Pēc ASV dolāra kursa paaugstināšanās ASV tirgū par tādu pašu eiro daudzumu varēs nopirkt (ceteris paribus):

- a) lielāku preču daudzumu;
- b) mazāku preču daudzumu;
- c) tādu pašu preču daudzumu.
- d) Dolāra kursa izmaiņas neietekmē eiro pirktspēju ASV tirgū.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

10 punkti

1861.–1865. g. ASV norisinājās Pilsoņu karš starp Dienvidu un Ziemeļu štatiem. Pirms kara Dienvidu štati ražoja daudz kokvilnas, to pārdeva Ziemeļu štatiem un Anglijai, bet iepirka pārtiku. Kara laikā Ziemeļu karaspēks bloķēja Dienvidu štatu ostas, un Dienvidu štati bija spiesti palielināt pārtikas ražošanu.

a) (2 p.) Uzraksti divus apsvērumus, kāpēc Dienvidu štatiem pirms kara kokvilnas ražošanā varētu būt absolūtā priekšrocība!

b) (1 p.) Pamato, kāpēc Dienvidu štatiem pirms Pilsoņu kara varēja būt salīdzināmā priekšrocība kokvilnas ražošanā?

c) (2 p.) Uzzīmē Dienvidu štatu ražošanas iespēju robežu un ar punktu A attēlo ražošanu pirms Pilsoņu kara. Uz vertikālās ass – pārtika. Pieņemsim, ka ražošanas resursi tika izmantoti efektīvi.

d) (3 p.) Uzraksti divas izmaiņas Dienvidu štatu ekonomikā kara laikā, un ar punktu B parādi kā šīs izmaiņas var atspoguļot iepriekšējā jautājumā izveidotajā ražošanas iespēju modelī.

e) (2 p.) Pamato, kā Pilsoņu kara laikā izmainījās kokvilnas un pārtikas ražošanas alternatīvas izmaksas!

Kokvilnai:

Pārtikai:

2. uzdevums.

10 punkti

Izlasi mēdijos iegūto informāciju un atbildi uz jautājumiem!

“Kāpēc pasaule nespēj nodrošināt nepieciešamo pārtiku?”

“Pārtikas krājumi pasaulē samazinās. Daudzas valstis nosaka eksporta ierobežojumus pārtikai, lai nodrošinātu pietiekamu piedāvājumu iekšzemē. Tā rezultātā paaugstinās pārtikas cenas. Tā tiek saasināta pārtikas problēma daudzās valstīs, īpaši nabadzīgajās, jo tās lielā mērā ir atkarīgas no pārtikas importa.”

Kā pēc pārtikas eksporta aizlieguma izmainās:

a) (2 p.) pārtikas piedāvājums:

eksportētājvalstīs: _____

importētājvalstīs: _____

b) (2 p.) pārtikas cena:

eksportētājvalstīs: _____

importētājvalstīs: _____

c) (2 p.) ražotās pārtikas daudzums:

eksportētājvalstīs: _____

importētājvalstīs: _____

d) (2 p.) Pamato, kā varētu izmainīties patērētās pārtikas daudzums

eksportētājvalstīs: _____

importētājvalstīs: _____

e) (2 p.) Pamato, kā, tavuprāt, sekmīgāk un ātrāk varētu atrisināt pārtikas problēmu – pārtikas eksportu aizliedzot, vai atļaujot brīvu tirdzniecību?

_____

3. uzdevums.

12 punkti

Valstī X potenciālais IKP otrajā gadā ir 700 miljardi eiro, un tas katru gadu palielinās par 3%. Iepazīsties ar sekojošajiem makroekonomiskajiem rādītājiem, veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem!

Gads	Valdības izdevumi (mlrd. eiro)	Reālais IKP (mlrd. eiro)	Nodokļu ieņēmumi (mlrd. eiro)
1.	160	500	100
2.	160	600	120
3.	160	700	140
4.	160	800	160
5.	160	900	180

a) (1 p.) Aprēķini nodokļu īpatsvaru IKP struktūrā! _____

b) (1 p.) Kur nodokļu sloga īpatsvars IKP ir augstāks: valstī X vai Latvijā?

c) (1 p.) Pamato, kāda nodokļu likmju sistēma ir valstī X!

d) (2 p.) Pamato, kurā gadā ekonomiskā izaugsme valstī X bija straujākā!

Atbilde: _____ gadā, jo _____

e) (4 p.) Pamato, kādu fiskālo politiku valdība īstenoja 3. un 5. gadā un kādu vajadzēja īstenot atbilstoši ekonomikas teorijai.

3. gadā īstenoja _____ fiskālo politiku; vajadzēja īstenot: _____ fiskālo politiku.

5. gadā īstenoja _____ fiskālo politiku; vajadzēja īstenot: _____ fiskālo politiku.

f) (1 p.) Aprēķini, par cik miljardiem eiro samazinās valdības nodokļu ieņēmumi 2. gadā dēļ recesijas! _____

g) (2 p.) Pamato, kas 5. gadā bija valsts X ekonomikā: inflācijas plaša vai recesijas plaša!

4. uzdevums.

10 punkti

Ieraksti, vai attiecīgais apgalvojums ir patiess (P) vai aplams (A)!

a) Lai "Rīgas satiksmei" būtu mazāk jālūdz dotācijas, vajag palielināt ieņēmumus no braukšanas maksām, samazinot braukšanas maksu, jo sabiedriskā transporta pieprasījums ir neelastīgs.

b) Subsīdijas preces A ražotājiem nepalielina preces A lietotāju patērētāju ieguvumu.

c) Ja valstī X preces B tirgus līdzsvara cena ir augstāka nekā cena pasaules tirgū, tad, iesaistoties brīvā starptautiskā tirdzniecībā, valstī X patērētāju ieguvums palielināsies.

d) Ja kādai personai ir palielinājies reālais ienākums, tad viņai noteikti ir palielinājies arī nominālais ienākums.

e) Ja preces A piedāvājums samazinās un tās pieprasījums ir ļoti elastīgs, tad strauji paaugstinās preces A cena.

f) Transfērtmaksājumus neiekļauj valsts izdevumos, jo no to saņēmējiem netiek prasīts darbs vai kādi citi pakalpojumi.

g) Ja kinoteātros skolēniem un studentiem biļetes pārdod lētāk, tad tas ir cenas diskriminācijas piemērs.

h) Monopolists savai produkcijai nenosaka pašu augstāko cenu, kādu gribētu un spētu maksāt patērētājs.

i) Arodbiedrības var izsludināt streiku ikreiz, kad rodas domstarpības ar uzņēmuma vadību.

j) Komercbankas izsniedz kredītus no kapitāla, kas atspoguļojas bankas bilances pasīvā.

5. uzdevums.

12 punkti

Iepazīsties ar akciju sabiedrības "X" līdzekļiem, saimnieciskās darbības rādītājiem, veic nepieciešamos aprēķinus (parādi aprēķinu gaitu) un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem!

Rādītājs	31.12.2016.	31.12.2017.
Neto apgrozījums (milj. eiro)	110,7	122,1
Pārskata gada nesadalītā (neto) peļņa (milj. eiro)	11,6	10,8
Bruto (komerciālā) rentabilitāte (%)	63,1	61,3
Aktīvs kopā (milj. eiro)	144,5	146,4
Ilgtermiņa ieguldījumi (milj. eiro)	81,3	85,1
Pašu kapitāls (milj. eiro)	96,6	97,8
Akciju skaits (milj.)	9,785	9,785
Akcijas cena (eiro)	8,51	8,05

a) (2 p.) No dotajiem (viena gada) rādītājiem izvēlies divus, kas parādās AS "X" grāmatvedības aktīvā.

_____;

b) (2 p.) No dotajiem (viena gada) rādītājiem izvēlies divus, kas parādās AS "X" pasīvā.

_____;

c) (1 p.) Aprēķini AS "X" bruto peļņu 2016. gadā.

_____ Atbilde: _____

d) (1 p.) Izskaidro, ko nozīmē, ka 2016. gadā AS "X" bruto (komerciālā) rentabilitāte bija 63,1%.

_____

e) (1 p.) Aprēķini AS "X" saistības 2017. gadā.

_____ Atbilde: _____

f) (2 p.) Pierādi, kurā gadā uzņēmums līdzekļus izmantoja efektīvāk!

Atbilde: _____ gadā, jo _____

_____

g) (2 p.) Pierādi, kurā gadā nopirkto akciju ienesīgums bija lielāks. Pieņemot, ka visa peļņa tika sadalīta dividendēs, visas akcijas ir parastās akcijas un akcijas iegādātas par tabulā norādīto gada cenu.

Atbilde: _____ gadā, jo _____

_____

h) (1 p.) Aprēķini AS "X" apgrozāmos līdzekļus 2016. gadā.

_____ Atbilde: _____

6. uzdevums.

12 punkti

Iepazīsties ar informāciju un atbildi uz jautājumiem!

a) (1 p.) 2007. gadā Latvija sasniedza lielāko reālo IKP pirmskrīzes periodā (22,617 mlrd. eiro). Cik gadu laikā tika sasniegts pirmskrīzes reālā IKP apjoms? (a – 5 gadu laikā; b – 7 gadu laikā; c – 10 gadu laikā; d – vēl nav sasniegts).

Atbilde: _____

b) (2 p.) 2007. g. gada inflācijas temps pārsniedza 10%, bet 2018. g. tikai 2,5 – 2,6%. Ar kādu ekonomikas likumsakarību var pamatot, ka 2018. g. bezdarba līmenis bija (augstāks /zemāks – pareizo pasvītrot) par tā līmeni 2007. g.?

Pamatojums: _____

c) (1 p.) Statistikas pārvaldes datus par komersantu pašu kapitālu un kreditoriem (saistībām) 2016. gadā ir sekojoši rādītāji:

40,8 (mlrd. eiro) _____

24,1 (mlrd. eiro) _____

Pie dotajiem rādītājiem pieraksti, kurš ir pašu kapitāls un kurš – kreditori (saistības)!

d) (5 p.) Tabulā ir doti rādītāji par 15-74 g. vecu iedzīvotāju sadalījumu grupās pēc to ekonomiskās aktivitātes. Ieraksti rādītājam atbilstošās grupas nosaukumu!

Grupās nosaukums	Iedzīvotāju skaits grupā
	980 300
	85 400
	894 900
	443 100
	1 423 400

e) (2 p.) Ar diviem argumentiem pamato, kāpēc 2006.–2007. g. vidējās darba samaksas pieauguma temps (23,1% un 32,0%) bija daudz straujāks nekā 2016.–2017. g. (4,7% un 7,0%).

1. _____

2. _____

f) (1 p.) Kuram rādītājam vistuvāk bija vidējā neto darba samaksa Latvijā 2018. gadā: 500 eiro; 700 eiro; 900 eiro vai 1050 eiro? Atbilde: _____

7. uzdevums.

7 punkti

Pirms jaunā mācību gada skolēni pērk jaunus uzvalkus. To pieprasītais daudzums parādīts tabulā (jūlijā – Q1, augustā – Q2). Veikala noliktavā ir 65 uzvalki. Veikals jaunus uzvalkus vairs nevar iegādāties.

Cena (eiro)	Q ₁ (vien.)	Q ₂ (vien.)
75	53	12
70	60	15
65	68	17
60	77	22
55	87	27

a) (1 p.) Kādu zemāko cenu veikalam ir jānosaka, lai vismaz daži uzvalki paliktu tirdzniecībai arī augustā? Atbilde: _____

b) (2 p.) Kāda cena jānosaka, lai augusta beigās visi uzvalki tiktu pārdoti un veikals gūtu maksimālos ieņēmumus.

Cena: _____. Ieņēmumi: _____

c) (1 p.) Aprēķini veikala ieņēmumus, ja tas noteiks cenu 70 eiro!

_____ Atbilde: _____

d) (2 p.) Kādu cenu vajadzētu noteikt, lai gūtu maksimālos ieņēmumus, ja veikalā līdz jūlijam krājumā būtu par 20 uzvalkiem vairāk?

Cena: _____. Ieņēmumi: _____

e) (1 p.) Pamato, kad uzvalku pieprasījuma elastība (cenas) varētu būt lielāka – 1.jūlijā vai 30.augustā!

_____, jo _____
_____

SITUĀCIJAS ANALĪZE

21 punkts

Situācijas raksturojums.

Pēdējos gados vairākās Latvijas pilsētās palielinās īres dzīvokļu pieprasījums. Jaunu dzīvokļu piedāvājumu 2018. gadā atspoguļo sekojoši rādītāji:

Reģions	Nodotas ekspluatācijā jaunas mājas 2018.g.	
	Viendzīvokļu mājas	Divu un vairākdzīvokļu mājas
Vidzeme	223	9
Kurzeme	256	22
Zemgale	316	19

Reģions	Nodotas ekspluatācijā jaunas mājas 2018.g.	
Latgale	173	11
Rīga	179	89
Pierīga	1313	260
Kopā	2460	410

Avots: Latvijas statistikas gadagrāmata 2018.

Šajā situācijā paaugstinās īres maksa. Daudzi jaunie speciālisti pēc augstskolas pabeigšanas nevar pieņemt darba piedāvājumus, jo nespēj maksāt augstās īres maksas. Līdzīgā situācijā ir arī daudzas jaunās ģimenes.

Dzīvokļu jautājumu risināšanai galvenokārt tiek piedāvāti divi varianti.

1. variants paredz, ka valsts maksās dotācijas jaunajiem speciālistiem un jaunām ģimenēm (piemēram 100 eiro mēnesī), lai dzīvokļu īres slogs nebūtu tik smags.

2. variants paredz atbalstīt dzīvokļu būvētājus, piešķirot nodokļu atlaides, vai dotācijas. Dzīvokļu būvniecības pasūtītāji būtu valsts vai pašvaldības.

Jautājumi analīzei.

1. (3 p.) Uzraksti trīs argumentus, kāpēc pašreizējā situācijā tirgus nespēj nodrošināt "pietiekamu" dzīvokļu piedāvājumu par "pieņemamu īres maksu vai pieņemamu cenu"!

2. (3 p.) Uzraksti trīs problēmas, kuras rada (vai radīs) pašreizējais dzīvojamo māju un dzīvokļu piedāvājums!

3. (2 p.) Izvērtē abus piedāvātos dzīvokļu problēmas risināšanas variantus!

a) Kas ir ieguvēji, īstenojot katru variantu?

1. variantā:

2. variantā:

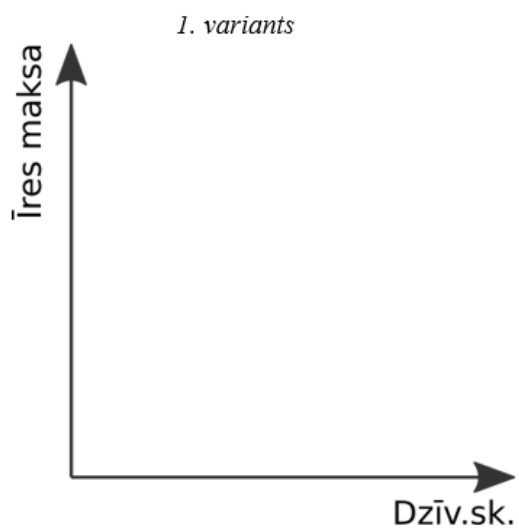
b) (2 p.) Kas ir zaudētāji katrā variantā?

1. variantā:

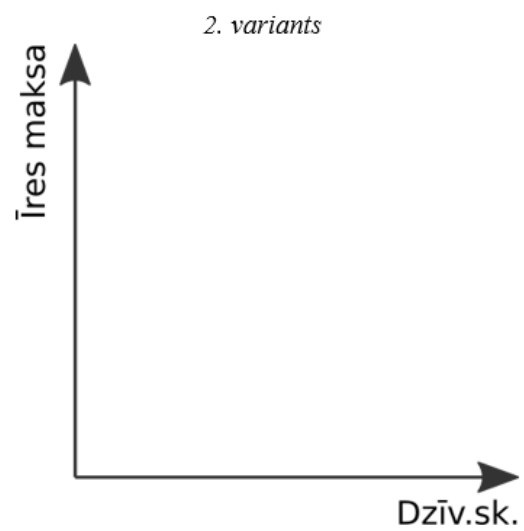
2. variantā:

c) (8 p.) Kādas sekas dzīvokļu tirgū būs, īstenojot katru variantu. Attēlo izmaiņas grafiski (katru variantu atsevišķās koordinātu asīs).

Sekas 1. variantam:

Sekas 2. variantam:

4. (3 p.) Uzraksti trīs priekšlikumus tirgus sistēmai atbilstošākajiem problēmas risinājumiem!

2019./2020.MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 21. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE

NOVADA OLIMPIĀDE – 2020

TESTS

40 punkti

1. Kā sauc likumsakarību, kas pastāv starp preces cenu un pieprasīto daudzumu?
  - a) Pieprasījums;
  - b) pieprasījuma likums;
  - c) pieprasījuma elastība;
  - d) pieprasītais daudzums.

2. Kuram no uzskaitījumiem definējumiem nav tiešas saiknes ar uzņēmuma bilanci?
  - a) Aktīvs;
  - b) pasīvs;
  - c) saimnieciskais darījums ;
  - d) pamatlīdzeklis;
  - e) saistības.

3. Kādas preces tirgus pieprasījumu un piedāvājumu izsaka vienādojumi $Q_D=120-3P$ un $Q_S=-30+2P$. Ja valdība noteiks fiksētu preces cenu $P=25$, tad šajā tirgū pārdoto preču apjoms:
  - a) samazināsies par 10 vienībām;
  - b) samazināsies par 15 vienībām;
  - c) pieaugs par 15 vienībām;
  - d) pieaugs par 10 vienībām;
  - e) nemainīsies.

4. Kā mainīsies patērētāju izdevumi ķiršu iegādei, ja klimata apstākļu dēļ ir sliktā raža un ķiršu cenas elastības koeficienta absolūtā vērtība ir 0,35?
  - a) Neizmainīsies;
  - b) samazināsies;
  - c) palielināsies;
  - d) pēc dotās informācijas nevar noteikt.

5. Virtuļi ir biezpiena maizītes aizvietojoši produkti, bet kafija – papildinošs produkts. Kas notiks tirgū, ja samazināsies biezpiena maizīšu cena?
  - a) Samazināsies virtuļu un kafijas cena;
  - b) virtuļu cena pieaugs, kafijas cena samazināsies;
  - c) virtuļu cena samazināsies, kafijas cena pieaugs;
  - d) virtuļu un kafijas cena pieaugs;
  - e) virtuļu cena samazināsies, kafijas cena nemainīsies.

6. Neraksturīga klimata dēļ ir slikta rapša raža. Kā tas ietekmēs rapša eļļas tirgu?
- a) Pieaugs gan cena, gan realizācijas apjomi;
  - b) pieaugs cena, samazināsies realizācijas apjomi;
  - c) samazināsies cena un realizācijas apjomi;
  - d) samazināsies cena, un pieaugs realizācijas apjomi;
  - e) pieaugs cena, nemainoties realizācijas apjomam.

7. Kā sauc preces ražošanas izmaksas, kuras izsaka ar atteikšanos no noteikta daudzuma citas preces ražošanas?

- a) Alternatīvas izmaksas;
- b) kopējās izmaksas;
- c) galējās izmaksas;
- d) grāmatvedības izmaksas.

8. Ja pieprasījums ir absolūti neelastīgs, tad pieprasījuma pieaugums izraisīs:

- a) līdzsvara cenas un līdzsvara daudzuma pieaugumu;
- b) līdzsvara cenas un līdzsvara daudzuma samazinājumu;
- c) līdzsvara cenas jebkādām izmaiņām nemainoties līdzsvara daudzumam;
- d) līdzsvara cenas samazinājumu nemainoties līdzsvara daudzumam.

9. Samazinoties iedzīvotāju ienākumiem, samazinājās arī pieprasījums pēc kādas preces. Var secināt, ka šī prece ir:

- a) kvalitatīva;
- b) pirmās nepieciešamības;
- c) luksus;
- d) nekvalitatīva.

10. Ja labas ražas apstākļos zemnieku kopējie ieņēmumi no graudu tirdzniecības samazinās, tad var apgalvot, ka graudu tirgū pieprasījuma elastības koeficienta absolūtā vērtība ir:

- a) lielāka par 1;
- b) mazāka par 1;
- c) mazāka par 0;
- d) vienāda ar 1;
- e) lielāka par 2.

11. Vidējās pastāvīgās izmaksas (AFC):

- a) pie liela ražošanas apjoma vienādas ar nulli;
- b) nav atkarīgas no ražošanas apjoma;
- c) tiek aprēķinātas kā nemainīgo izmaksu un ražošanas apjoma attiecība;
- d) ir TC un VC starpība;
- e) pareizas visas iepriekšējās atbildes.

12. Ja, pieaugot ražošanas apjomiem, samazinās AVC, tad:

- a) arī MC jāsamazinās;
- b) $MC < AVC$ un līkne MC pārvietojas zemāk par līkni AVC;
- c) līkne AC pārvietojas zemāk par līkni AVC;
- d) līkne AVC pārvietojas zemāk par līkni MC;
- e) neviena no šīm atbildēm.

13. Kurš no šiem tirgus veidiem raksturo situāciju, kad tirgū ir daudz pircēji un pārdevēji, vienveidīga produkcija un atsevišķi tirgotāji nespēj ietekmēt savas produkcijas cenu?

- a) Monopols;
- b) monopsons;
- c) monopolistiska konkurence;
- d) pilnīga konkurence;
- e) oligopols.

14. Par ko var uzskatīt pasaules alumīnija tirgu?

- a) Pilnīga konkurence;
- b) monopolistiska konkurence;
- c) oligopols;
- d) monopols;
- e) monopsons.

15. Monopolista maksimālās peļņas punktā izpildīsies nosacījums:

- a) $MR = MC$;
- b) $P = MC$;
- c) $P = MR$;
- d) $P > AVC$;
- e) $P > MC$.

16. Kas kopīgs monopolistiskas konkurences un pilnīgas konkurences tirgus uzņēmumiem?

- a) Abos gadījumos ir zemas barjeras ieejai tirgū ;
- b) abos gadījumos tiek piedāvāti daudzveidīgi produkti;
- c) abos gadījumos tirgū darbojas tikai daži uzņēmumi;
- d) abos gadījumos uzņēmēji nosaka cenu, nevis patērētāji.

17. Kurš no sekojošiem apgalvojumiem raksturo negatīvas ārējās izmaksas (ang. negative externality)?

- a) Ieguvums no publiskiem labumiem tiek tiem, kas nav par tiem maksājuši;
- b) patērētājs iegādājas preci, bet tad nolemj to atdot kādam citam ārvalstīs;
- c) preces ražošanas izmaksas rodas personām, kas nav preces ražotājs vai patērētājs ;
- d) resursi tiek novirzīti preču ražošanai, ko patērētāji vēlas iegādāties.

18. Uzņēmums ražo noteiktu medikamentu, un tam ir monopols šī medikamenta tirgū. Tam arī ir iespēja noteikt diferencētas cenas patērētājiem. Lai maksimizētu peļņu, uzņēmumam būtu:

- a) jāpazemina medikamenta cena klientiem ar elastīgu pieprasījumu un jāpaaugstina cena klientiem ar neelastīgu pieprasījumu;
- b) jāpazemina medikamenta cena klientiem ar neelastīgu pieprasījumu un jāpaaugstina cena klientiem ar elastīgu pieprasījumu;
- c) jāpaaugstina medikamenta cena gan klientiem ar elastīgu pieprasījumu, gan klientiem ar neelastīgu pieprasījumu;
- d) jāpārdod lielākais iespējamais medikamentu daudzums pie zemākās iespējamās cenas;
- e) jāpārdod zemākais iespējamais medikamentu daudzums pie augstākās iespējamās cenas.

19. Teātris paziņoja, ka viņi paaugstinās izrāžu biļešu cenas, jo Kultūras ministrija ir samazinājusi teātrim valsts dotāciju apjomu. Tas liecina, ka teātra vadība uzskata, ka:

- a) pieprasījums pēc teātra izrādēm ir elastīgs;
- b) pieprasījums pēc teātra izrādēm ir neelastīgs ;
- c) pieprasījums pēc teātra izrādēm ir absolūti elastīgs;
- d) pieprasījums pēc teātra izrādēm neeksistē.

20. Kuri no šiem uzņēmumiem darbojas tirgū, kas visvairāk atbilst pilnīgai konkurencei?

- a) Rapša audzētāji;
- b) mēbeļu ražotāji;
- c) dabas gāzes ieguves kompānijas;
- d) mikroshēmu ražotāji;
- e) mobilo sakaru operatori.

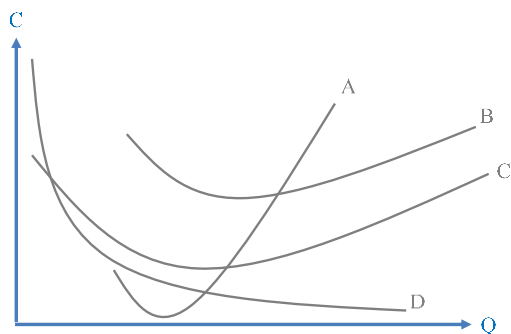
UZDEVUMI

1. uzdevums.

16 punkti

Kādu rādītāju attēlo katra izdevumu līkne? Norādi katrai līknei atbilstoši rādītāju no piedāvātajiem variantiem!

Par katru pareizu atbildi 2 punkti.

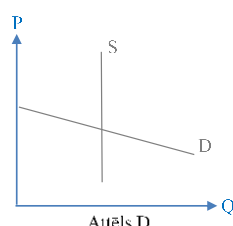
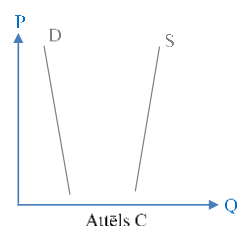
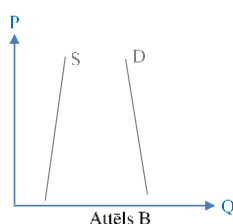
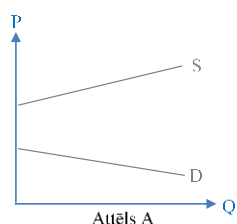
1.1. Līkne A _____

1.2. Līkne B _____

1.3. Līkne C _____

1.4. Līkne D _____

Kādu tirgus situāciju attēlo katrs attēls? Norādi katrai situācijai atbilstošo attēla burtu.

1.5. Tirgus nav, jo cena, kādu grib un spēj maksāt pircēji, ir zemāka par cenu, par kādu ražotāji grib un spēj ražot (pārdot) precis. Attēls _____

1.6. Tirgū ir absolūti neelastīgs piedāvājums. Preces cenu ietekmē tikai pieprasījuma izmaiņas u.c. Attēls _____

1.7. Tirgus nenotiek, jo preces apjoms, kādu grib un spēj patērēt patērētāji, ir ievērojami mazāks nekā minimālais apjoms, kādu būtu ekonomiski izdevīgi ražot ražotājiem. Attēls _____

1.8. Ražotāji nespēj apmierināt pircēju pieprasītos daudzumus (dotajā cenu diapazonā). Neapmierināts pieprasījums. Attēls _____

2. uzdevums.

16 punkti

Tabulā attēloti hipotētiski dati par suši piegādes pieprasījumu un piedāvājumu. Aprēķini prasītos rādītājus vai izvēlies pareizo atbildi no piedāvātajiem variantiem.

Par katru pareizo atbildi 2 punkti.

Piegādes cena	Pieprasījums		Piedāvājums	
	1. gads	2. gads	1. gads	2. gads
30	80	95	140	125
26	90	105	135	120
22	100	115	130	115
18	110	125	125	110
14	120	135	120	105
10	130	145	115	100

Atbildi uz sekojošiem jautājumiem ierakstot skaitli vai izvēloties pareizo atbildes variantu.

2.1. Pirmajā gadā suši piegādes līdzsvara cena ir ____ un līdzsvara daudzums ir ____.

2.2. Otrajā gadā suši piegādes līdzsvara cena ir ____ un līdzsvara daudzums ir ____.

2.3. Kāds ir visticamākais notikums, kas šajā tirgū iestājās, vadoties pēc izmaiņām starp pirmo un otro gadu?

a) Pieauga ēdiena piegādātāju skaits;

b) samazinājās picu piegādes cena;

c) uzlabojās piegādes efektivitāte;

d) pieauga suši piegādes izmaksas.

2.4. Ja otrajā gadā suši piegādes cena būtu 10, cik suši tiktu piegādāti? ____

2.5. Ja pirmajā gadā suši piegādes cena būtu 22, tad tirgū būs [pārpalikums vai deficīts] un tā apjoms būs ____.

3. uzdevums.

20 punkti

Tabulā dots saražotās produkcijas daudzums un ražošanas izmaksas. Izmantojot tabulā dotos rādītājus, aprēķini un ieraksti trūkstošos rādītājus! Ja vajag noapaļot, tad līdz vienam ciparam aiz komata.

Par katru pareizu atbildi 1 punkts.

Q (vien.)	FC	VC	TC	AVC	ATC	MC
0						
10					19,50	
20						4,50
30	120	135				

4. uzdevums.

21 punkts

Patērētājam ir iespēja patērēt savus iknedēļas kafejnīcu budžeta līdzekļus, lai iegādātos kafiju, tēju vai kakao. Viena krūze ar kafiju vai kakao izmaksā 2 eiro, krūze ar tēju – 1,50 eiro. Kafejnīcu tīkls veicis pētījumu, novērtējis dzērienu patēriņa kopējo derīgumu patērētājiem, un iegūtie novērtējumi attēloti tabulā. Tabulas brīvajās ailēs aprēķini galējā derīguma un cenas attiecību! Aprēķinus veic eiro un ar precizitāti līdz diviem cipariem aiz komata. (P – preces cena, MU – galējais derīgums)

Par katru pareizo atbildi tabulā 1 punkts. Par katru pareizo atbildi jautājumos 2 punkti.

Izdzertā tasīte	Kopējais derīgums kafijai	MU _A /P _A	Kopējais derīgums kakao	MU _B /P _B	Kopējais derīgums tējai	MU _C /P _C
1.	9		6		6	
2.	15		10		12	
3.	19		10	-	15	
4.	21		-	-	15	-
5.	21	-	-	-	-	-

Hipotētiskais patērētājs nedēļā ieplānojis tēriņiem kafejnīcās 10 eiro. Atbildi uz jautājumiem veicot aprēķinus!

4.1. Kura dzēriena iegādi racionāls pircējs veiks pirmo? _____

4.2. Cik katra dzēriena racionāls patērētājs iegādāsies, iekļaujoties savā nedēļas budžetā?

Kafijas _____, kakao _____, tējas _____.

4.3. Kādu kopējo derīgumu nedēļas laikā gūs racionālais pircējs, iekļaujoties savā budžetā? _____

4.4. Cik naudas nedēļā būtu pietiekami racionālajam pircējam, lai sasniegtu kopā 21 derīguma vienības? _____

5. uzdevums.

20 punkti

Valsts akciju sabiedrība "Valsts nekustamie īpašumi" ir lielākais Latvijas zemes un ēku pārvaldītājs. Tabulā ir doti galvenie VNĪ finanšu rādītāji no uzņēmuma gada pārskatiem.

Pēdējā tabulas ailē norādi, kādai gada pārskata daļai atbilst šis rādītājs (PZA – Peļņas un zaudējumu aprēķins, A – Aktīvs, P – Pasīvs).

Par katru pareizo atbildi tabulā 1 punkts. Par katru pareizo atbildi jautājumos 2 punkti.

Rādītājs	2017. g. (milj. eiro)	2018. g. (milj. eiro)	Gada pārskata daļa
Neto apgrozījums	40,361	39,268	
Pārdotās produkcijas ražošanas pašizmaksa	(25,536)	(24,418)	
Pārskata gada peļņa	8,971	8,473	
Naudas līdzekļi	29,835	23,048	
Pamatlīdzekļi	369,389	363,382	
Apgrozāmie līdzekļi	38,820	33,240	
Pašu kapitāls	280,318	275,955	
Kreditori	128,047	120,953	

Atbildi uz sekojošiem jautājumiem. Jautājumos ar atbilžu variantiem izvēlies vienu pareizo.

5.1. Aprēķini uzņēmuma bruto peļņu (miljonos, trīs cipari aiz komata):

2017. gadā _____, 2018. gadā _____.

5.2. Kam pieder VAS "Valsts nekustamie īpašumi" akcijas?

- a) Latvijas Republikas Finanšu ministrijai;
- b) privātajiem investoriem;
- c) tās tiek brīvi tirgotas *Nasdaq Riga* fondu biržā;
- d) Rīgas domei;
- e) tai nav akciju.

5.3. Kāda bija uzņēmuma apgrozāmo līdzekļu rentabilitāte 2017. un 2018. gadā (vismaz trīs zīmīgie cipari)? 2017. gadā _____, 2018. gadā _____.

5.4. Ko var secināt no bruto peļņas un apgrozāmo līdzekļu rentabilitātes attiecības?

- a) Pieauga akcionāriem izmaksāto dividenžu apjoms;
- b) samazinājās uzņēmuma likviditāte;

- c) uzņēmumam pieaug a peļņas produktivitāte;
- d) šai attiecības nav jēgas.

6. uzdevums.

15 punkti

Izlasi jautājumus un piemeklē pareizās atbildes par ražošanas jeb ekonomiskajiem resursiem.

Par katru pareizo atbildi 1 punkts.

6.1. Sadali šos ražošanas jeb ekonomiskos resursu grupās (materiālie resursi, cilvēku resursi, papildresursi) norādot aiz katra šī resursa piederības grupu.

- a) Dabas resursi;
- b) kapitāla resursi;
- c) darbs;
- d) uzņēmējspējas;
- e) informācija;
- f) laiks;

6.2. Savieno ražošanas jeb ekonomisko resursu veidus ar to izmantošanas cenu. Norādi katram resursu veidam blakus atbilstošo cenu no zemāk uzskaitītajiem variantiem.

Resursu veidi:

- a) dabas resursi,
- b) kapitāla resursi,
- c) darbs,
- d) uzņēmējspējas.

Cenas varianti: rente, procenti, alga, peļņa

6.3. Katram no uzskaitītajiem variantiem norādi, vai tas ir vai nav ražošanas jeb ekonomiskais resurss:

- a) pārtikas produkti, ko patērē mājražotniecībā; _____
- b) derīgie izraktenī; _____
- c) nekvalificēti strādnieki; _____
- d) saules enerģija; _____
- e) īslaicīgi neizmantotas iekārtas. _____

1. Kurā gadījumā būtu pieļaujama valsts iejaukšanās ekonomikā?
  - a) Tirgū strauji paaugstinās pirmās nepieciešamības preces cena.
  - b) Tirgū veidojas daudzu pirmās nepieciešamības preču deficīts.
  - c) Dibina daudz jaunu uzņēmumu, kas ražo pirmās nepieciešamības preces.
  - d) Reālais IKP kļūst daudz mazāks par potenciālo IKP.

2. Nozarē ir daudz uzņēmumu, kas ražo vienveidīgu produktu. Kāda būs atsevišķa uzņēmuma produkcijas pieprasījuma (cenas) elastība?
  - a) Neelastīgs.
  - b) Elastīgs.
  - c) Absolūti elastīgs.
  - d) Absolūti neelastīgs.

3. Ja iedzīvotāju ienākumi palielinās par 6%, bet preces A pieprasītais daudzums samazinās par 4%, tad:
  - a) preces A pieprasījuma elastības (cenas) koeficients $e = |0,66|$ un preces A pieprasījums ir neelastīgs;
  - b) preces A pieprasījuma elastības (cenas) koeficients $e = |1,5|$ un preces A pieprasījums ir elastīgs;
  - c) prece A ir normāla prece;
  - d) prece A ir mazvērtīga prece.

4. Kāds varētu būt krusteniskās elastības koeficients divām grāmatām: Ā. Smita "Pētījums par tautu bagātības dabu un cēloņiem" un A. Konana Doila "Šerloka Holmsa piedzīvojumi"?
  - a) Aptuveni 1.
  - b) Pozitīvs.
  - c) Negatīvs.
  - d) Tuvu 0.

5. Latvijā daudziem uzņēmumiem grūti atrast darbiniekus, tāpēc izmanto viesstrādniekus, kuriem ir jāmaksā vismaz vidējo algu tautsaimniecībā, kas ir daudz vairāk nekā vietējiem. Kā tas ietekmē "vietējā darba" pieprasījumu?
  - a) Palielina.
  - b) Samazina.
  - c) Neietekmē.
  - d) Pēc dotās informācijas nevar noteikt.

6. Kāda likumsakarība ir pietiekama lēmuma pieņemšanai par produkta ražošanas pārtraukšanu?

- a) $MR > MC$
- b) $VC < TR < TC$
- c) $P < AVC$
- d) $TC < TR$

7. Ātrās ēdināšanas uzņēmumā, pieņemot darbā septīto darbinieku, vienā stundā pārdoto burgeru skaits palielinājās no 21 līdz 23. Burgera cena ir 3 eiro. Kādu stundas algas likmi varētu noteikt septītajam darbiniekam?

- a) Ne vairāk par 9,85 eiro stundā.
- b) Ne vairāk par 9 eiro stundā.
- c) Ne vairāk par 6 eiro stundā.
- d) Vairāk par 6, bet ne vairāk par 9,85 eiro stundā.

8. Kādas sekas zivju tirgū izraisīs ES lēmumi samazināt zivju nozveju Baltijas jūrā, un tas, ka patērētāji arvien vairāk pārtikā izmanto zivis?

- a) Tirgus līdzsvara cena paaugstināsies, bet nopirktais daudzums var gan palielināties, gan samazināties.
- b) Tirgus līdzsvara cena paaugstināsies, bet nopirktais daudzums noteikti samazināsies.
- c) Gan tirgus līdzsvara cena, gan zivju nopirktais daudzums samazināsies.
- d) Gan tirgus līdzsvara cena, gan nopirktais daudzums noteikti palielināsies.

9. Ja uzņēmums pārtrauc ražošanu, tad var apgalvot, ka:

- a) uzņēmumam nebūs nekādu izmaksu;
- b) uzņēmumam nebūs pastāvīgo izmaksu, bet būs tikai mainīgās;
- c) uzņēmumam nebūs mainīgo, bet var būt pastāvīgās izmaksas;
- d) uzņēmumam būs gan mainīgās, gan pastāvīgās izmaksas.

10. Jana nopirka obligāciju par 2000 eiro ar kupona gada likmi 7%. Obligāciju dzēsis pēc 40 gadiem. Kādu summu Jana saņems obligāciju dzēšot? (IIN neņemt vērā)

- a) 1400 eiro
- b) 5600 eiro
- c) 32 000 eiro
- d) 56 000 eiro

11. Jānis par iznomāto zemi ik gadu saņem 2000 eiro. Nomnieks grib šo zemi pirkt. Par kādu cenu Jānim būtu izdevīgi zemi pārdot? Jānis prognozē, ka vidējā procentu likme varētu būt 2%.

- a) Ne vairāk par 4000 eiro.
- b) Vismaz 40 000 eiro.
- c) Ne mazāk par 80 000 eiro
- d) Ne mazāk par 100 000 eiro.

12. Kas iegūst ražotāju ieguvumu?
- Visi produkta ražotāji proporcionāli pārdoto preču daudzumam.
  - Ražotāji, kuri saražo lielāko preču daudzumu.
  - Ražotāji, kuru ražošanas izmaksas ir zemākas nekā konkurentiem.
  - Ražotāji, kuri saražo vismazāko preču daudzumu.
13. Uzņēmums pilnīgas konkurences tirgū gūs maksimālo peļņu, ja:
- $P = MR = MC$
  - $P > MR = MC$
  - $P < ATC$
  - $MR = AR$
14. Santa, patērējot preces A un B, ir sasniegusi patērētāja līdzsvaru. Preces A cena ir 2 eiro, un gūtais derīgums ir 10 d.v. Kādu derīgumu gūst Santa, patērējot preci B, kuras cena ir 3 eiro?
- 15 d.v.
  - 12 d.v.
  - 6,6 d.v.
  - 3,3 d.v.
15. Uzņēmumam ir tirgus vara (spēj būtiski ietekmēt preces cenu), ja:
- tas nosaka preces cenu, kas ir vienāda ar galējām izmaksām;
  - tas nosaka nedaudz zemāku cenu, par tirgus līdera cenu;
  - tas nosaka cenu, kas ir vienāda ar vidējām mainīgām izmaksām;
  - tas nosaka cenu, ņemot vērā konkrētā produkta pieprasījuma līkni.
16. Kura ražošanas resursa piedāvājuma līkne arī ilgtermiņā ir vertikāla?
- Darba.
  - Kapitāla.
  - Zemes.
  - Uzņēmējspēju.
17. Kādas divas galvenās sastāvdaļas ir valsts maksājumu bilancei?
- Pasīvs, aktīvs.
  - Tekošais konts, kapitāla un finanšu konts.
  - Eksports, imports.
  - Kredīts, debets.
18. Kā mainīsies ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, ja daudzi reģistrētie bezdarbnieki atradīs darbu un sāks strādāt? (*Ceteris paribus*)
- Palielināsies.
  - Samazināsies.
  - Nemainīsies.
  - Pēc dotās informācijas nevar noteikt.

19. Kas varētu palielināt Latvijas eksportu uz Lietuvu?

- a) Strauja ekonomikas izaugsme Lietuvā.
- b) Cenu līmeņa samazināšanās Lietuvā.
- c) Strauja inflācija Latvijā.
- d) Eiro maiņas kursa kāpums.

20. Kā, palielinoties ienākumiem, mainīsies mājsaimniecību izdevumu īpatsvars pārtikas iegādei?

- a) Palielināsies.
- b) Nemainīsies.
- c) Samazināsies.
- d) Pēc dotās informācijas nevar noteikt.

UZDEVUMI

1. uzdevums.

10 punkti

Uzņēmums gada laikā saražoja 14000 preces vienības. Katru produkcijas vienību pārdeva par 80 eiro. Produkcijas ražošanas izmaksas bija:

- izejvielu iegādei – 102 000 eiro;
- ražošanas telpu īrei – 22 000 eiro;
- par ražošanā izmantoto elektrību – 18 000 eiro;
- izmaksas ražošanā nodarbinātajiem (gabaldarba samaksa) – 240 000;
- ražošanā izmantoto pamatlīdzekļu vērtība – 1 200 000 eiro;

Uzņēmums izmanto proporcionālo amortizācijas metodi. Plānotais pamatlīdzekļu kalpošanas laiks 6 gadi;

- administrācijas izmaksas – 50 000 eiro;
- produkcijas realizācijas izmaksas – 60 000 eiro;
- apdrošināšana – 8000 eiro.

a) (1 p.) Cik ir vidējās mainīgās izmaksas (AVC)? _____

b) (1 p.) Cik ir vidējās pastāvīgās izmaksas (AFC)? _____

c) (1 p.) Cik ir vidējās kopējās izmaksas (ATC)? _____

d) (1 p.) Cik ir peļņa? _____

e) (3 p.) Pierādi, cik vienības jāražo, lai uzņēmums sasniegtu bezzaudējuma punktu.

Pašreiz cena ir ļoti augsta, bet prognozes liecina, ka tā var dramatiski samazināties.

f) (1 p.) Nosaki zemāko cenu, par kuru uzņēmums vēl gūst peļņu? _____

g) (2 p.) Pamato, ko darīt uzņēmumam, ja cena īslaicīgi samazināsies līdz 40 eiro par vienību. _____

2. uzdevums.

12 punkti

Tabulā sniegti dati par preces K pieprasījumu un piedāvājumu. Iepazīsties ar tabulas datiem!

Cena (eiro)	Pieprasītais daudzums (vien.)		Piedāvātais daudzums (vien.)	
	D ₁	D ₂	S ₁	S ₂
4	5000	7500	9000	9500
		8000	8000	9000
2	7000	8500		8500
1	8000	9000	6000	8000

a) (3 p.) Tabulā ieraksti trūkstošos rādītājus!

b) (1 p.) Kāds ir tirgus līdzsvara daudzums, ja tirgu veido pieprasījums D₁ un piedāvājums S₁?

QE = _____

c) (1 p.) Kāda ir tirgus līdzsvara cena (PE), ja pieprasījums ir D₁, un piedāvājums ir S₂?

PE = _____

d) (1 p.) Aprēķini pārdevēja ieņēmumus, ja pārdevēji nosaka cenu 3 eiro un pieprasījums ir D₁, bet piedāvājums ir S₂!

_____ = _____

e) (2 p.) Salīdzini divus tirgus līdzsvarus. Sākotnēji to veido pieprasījums D₂ un piedāvājums S₂, bet pēc izmaiņām – pieprasījums D₂ un piedāvājums S₁. Kā mainās tirgus līdzsvara cena un daudzums?

Tirgus līdzsvara cena mainās no _____ eiro līdz _____ eiro, bet tirgus līdzsvara daudzums no _____ vien. līdz _____ vien.

f) (2 p.) Kā mainās tirgus līdzsvara cena un līdzsvara daudzums (samazinās, palielinās, nemainās, nevar noteikt), ja pieprasījums samazinās no D₂ uz D₁, bet piedāvājums no S₂ uz S₁?

Tirgus līdzsvara cena _____, tirgus līdzsvara daudzums _____.

g) (2 p.) Ar diviem argumentiem pierādi vai pieprasījums (cenas), cenai samazinoties no 4 līdz 3 eiro, ir elastīgs vai neelastīgs?

1. arguments:

2. arguments:

3. uzdevums.

13 punkti

Austra, Una, Kārlis, Guntis katrs ir saņēmis mantojumu 10 000 eiro.

- Austra iegādājās uzņēmuma "A" 10 diskonta obligācijas, kuru cena ir 950 eiro, bet nominālvērtība ir 1000 eiro. Obligāciju dzēsīs pēc 4 gadiem.
- Una iegādājās uzņēmuma "A" 10 kupona obligācijas, kuru nominālvērtība 1000 eiro un kupona likme ir 5%. Obligāciju dzēsīs pēc 4 gadiem.
- Kārlis iegādājās un 4 gadus turēja AS "K" akcijas, kuru nominālvērtība bija 1 eiro, bet cena 2 eiro. AS "K" tirgus vērtība jeb kapitalizācija ir 3 milj. eiro. Ik gadu (gada beigās) dividendēs saņēma 5 eiro centus par katru akciju. Dividendes uzreiz iegulda bankā – saliktā procentu likme 1,5% gadā. Akcijas kurss 4 gadu laikā paaugstinājās par 5%. Ceturtā gada beigās Kārlis akcijas pārdeva.
- Guntis nopirka AS "G" akcijas, kuru cena bija 2 eiro un katru gadu to kurss paaugstinājās par 5%. Ceturtā gada beigās akcijas pārdeva.

Piezīme. Darījumu izmaksas un nodokļu maksājumus neņemt vērā.

Atbildi uz sekojošajiem jautājumiem! Veic nepieciešamos aprēķinus, attēlo aprēķinu gaitu!

a) (1p.) Cik eiro pēc 4 gadiem saņems Austra un cik – Una?

_____

b) (2p.) Pierādi, kam ieguldījuma ienesīgums bija lielāks – Unai vai Austrai!

_____

c) (1p.) Uzraksti divas tiesības, kuras, nopērkot akcijas, ieguva Kārlis!

_____

d) (1p.) Aprēķini cik akcijas bija emitējusi AS "K"!

_____

e) (1p.) Aprēķini Kārļa nopirkto akciju dividenžu ienesīgumu!

f) (4p.) Aprēķini Kārļa visu ieguldījumu vidējo gada ienesīgumu!

g) (3p.) Aprēķini Gunta ieguldījuma vidējo gada ienesīgumu?!

4. uzdevums.

12 punkti

A. Uzraksti, kādu (kādus) rādītājus izmantosi, lai;

a) (1 p.) salīdzinātu Latvijas un Igaunijas ekonomikas izaugsmi.

_____

b) (1 p.) salīdzinātu patērētāju atbildes reakciju uz preces cenas izmaiņām.

_____

c) (1 p.) salīdzinātu (vidējo valstī) darba ražīgumu Latvijā un Lietuvā.

_____

d) (1 p.) raksturotu apmierinājumu, ko patērētājs gūst apēdot 5 ābolus.

_____

e) (1 p.) salīdzinātu ienākumu nevienmērīgu sadalījumu divās valstīs.

_____

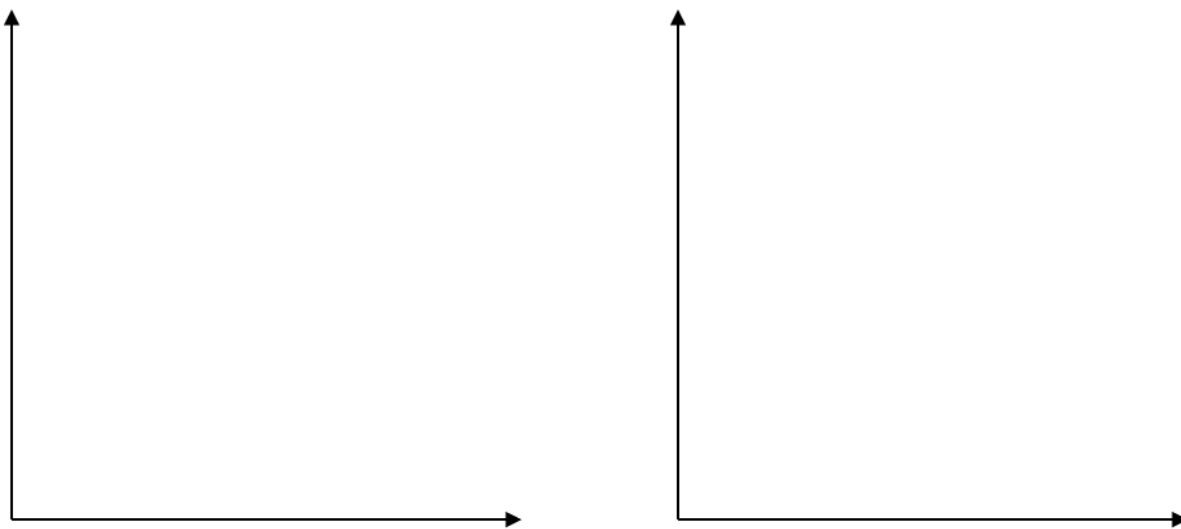
f) (1 p.) raksturotu patēriņa cenu izmaiņas.

_____

B. Attēlo ar ekonomisko modeli, tajā norādot modeļa nosaukumu, apzīmējumus pie asīm un mērvienības, sakarību grafisku attēlojumu:

a) (3p.) situāciju preces A tirgū, kad tajā ir izveidojies pārpalikums;

b) (3p.) situāciju, kad Latvijā ienākumu sadale ir nevienmērīgāka nekā Austrijā.

5. uzdevums.

8 punkti

Kādā valstī gada laikā mājsaimniecību ienākumi bija 50 mljrd. eiro; valdības izdevumi 20 mljrd. eiro; tīrās investīcijas (I_n) 12 mljrd. eiro, tajā skaitā 5 mljrd. nekustamajos īpašumos, no kuriem 2 mljrd. jaunceltnēs; mājsaimniecību izdevumi 45 mljrd. eiro; izdevumi nolietotā pamatkapitāla atjaunošanai 3 mljrd. eiro; portfeļinvestīcijas 5 mljrd. eiro; neto eksports (-2) mljrd. eiro, valdības nodokļu ieņēmumi 16 mljrd. eiro.

Aprēķini, uzraksti atbildes uz jautājumiem!

a) (1 p.) Aprēķini kopējās investīcijas (I_g), kuras ieskaitīs iekšzemes kopproduktā?

_____ Atbilde: _____

b) (2 p.) Uzraksti, pēc kādas metodes var aprēķināt IKP, un aprēķini to!

Metode: _____

Aprēķins: _____ Atbilde: _____

c) (1 p.) Aprēķini, cik lieli varētu būt uzkrājumi (S) šajā gadā?

_____ Atbilde: _____

d) (1 p.) Aprēķini pamatlīdzekļu vērtību, ja amortizācijas norma visiem pamatlīdzekļiem ir vienāda un tā ir 20%.

Atbilde: _____

e) (1 p.) Izmanto doto informāciju un izdari vienu korektu secinājumu par eksportu!

f) (2 p.) Pamato, vai tīrās investīcijas (I_n) var būt negatīvas, ja kopējās investīcijas (I_g) ir pozitīvas! _____

6. uzdevums.

12 punkti

Iepazīsties ar valsts X datiem tabulā un veic nepieciešamos aprēķinus un atbildi uz sekojošajiem jautājumiem! (Sastādīts izmantojot *McConel, Brue, Flynn, 2018., p. 287.*)

Budžeta izdevumi (\$)	Nodokļu ieņēmumi (\$)	Reālais IKP (\$)
160	100	500
160	120	600
160	140	700
160	160	800
160	180	900

a) (1 p.) Aprēķini vidējo nodokļu likmi!

Atbilde: _____

b) (2 p.) Nosaki un pierādi, kāda nodokļu sistēma ir valstī X!

Pieņemsim, ka valsts X potenciālais IKP ir 700\$, bet faktiski saražotais reālais IKP ir 600\$. Šis nosacījums jāievēro, atbildot uz jautājumiem c, d, e, f un g.

c) (2 p.) Pamato vai ekonomikā ir recesijas vai inflācijas plaisa!

d) (2 p.) Aprēķini cikliskā bezdarba komponenti un faktisko bezdarba līmeni, ja dabiskā bezdarba līmenis ir 4%.

Atbilde: cikliskā bezdarba komponente ir _____, bezdarba līmenis _____.

e) (1 p.) Pierādi, kāda ir budžeta situācija (ar pārpalikumu, deficītu, sabalansēts)!

f) (1 p.) Pamato, kādu fiskālo politiku šajā situācijā vajadzētu īstenot!

g) (1 p.) Pierādi, kādu fiskālo politiku īsteno valdība!

h) (2 p.) Ar kādiem diviem instrumentiem jeb automātiskiem stabilizatoriem valdība var mazināt ekonomisko aktivitāti pārāk straujas izaugsmes laikā un veicināt ekonomikas izaugsmi lejupslīdes (recesijas) laikā?

7. uzdevums.

12 punkti

Nosaki, vai apgalvojums ir patiess (P) vai aplams (A)! Pamato, kāpēc aplams vai patiess!

Apgalvojums	P vai A	Pamatojums
a) (2 p.) Nauda ir ikvienā sabiedrībā neatkarīgi no tās attīstības pakāpes		
b) (2 p.) Preces cena paaugstinās tikai tad, kad palielinās tās vērtība.		
c) (2 p.) Ceļojumiem ienākuma elastības koeficients ir lielāks par 1. Tas liecina, ka ceļojumu pieprasījums ir elastīgs		
d) (2 p.) Preces cenas paaugstināšanās izraisa pieprasījuma līknes nobīdi pa kreisi.		
e) (2 p.) Ja preces cena (P) sedz vidējās mainīgās izmaksas (AVC), bet nesez vidējās kopējās izmaksas (ATC), tad uzņēmuma ir izdevīgāk pārtraukt šīs preces ražošanu.		
f) (2 p.) Uzņēmumam ir ekonomiski izdevīgi palielināt ražošanas apjomu, ja galējie ieņēmumi (MR) ir lielāki par galējām izmaksām (MC)		

ATRISINĀJUMI

2016./2017. MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 18. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE NOVADA OLIMPIĀDE – 2017

TESTS

1. b

Ja punkts atrodas pa kreisi no ražošanas iespēju robežas, tas liecina par to, ka netiek pilnībā izmantotas ražošanas iespējas. Tādā gadījumā var palielināt preces A ražošanu, neietekmējot B ražošanu, jo ir šīs ražošanas iespēju rezerves.

2. b

Šajā gadījumā atbildes b un c paredz iegūt augstāko izglītību, bet ņemot vērā darbaspēka pieprasījuma samazinājumu, priekšroka būtu izmantot šo laiku studijām, jo tiktu zaudēts mazāk neiegūtā ienākuma no darba.

3. a

Ja cenas griesti tiek noteikti zem līdzsvara cenas, tad tējas pārdevējiem samazinās motivācija piedāvāt tēju tirgū, jo cena kļūst mazāk izdevīga. Tas samazinās tējas piedāvājumu. Samazinoties tējas realizācijai samazināsies arī tās patēriņš, kas samazinās pieprasījumu pēc citroniem, tādēļ citronu pārdevējiem jāsamazina citronu pasūtījumi.

4. d

Pieaugot pieprasījumam un samazinoties piedāvājumam, notiek līdzsvara cenas pieaugums. Citos gadījumos tas nav garantēts. Ja vienlaikus aug vai vienlaikus samazinās pieprasījums un piedāvājums, tad līdzsvara cenas izmaiņas virzienu nevar viennozīmīgi noteikt, jo atkarīgs no izmaiņu apjoma. Ja samazinās pieprasījums un pieaug piedāvājums, tad samazinātas pircēju intereses dēļ cena samazināsies.

5. a

Samazinoties ābolu ražai, to cena pieaug, jo samazinās konkurence ābolu tirgū. Tomēr ņemot vērā to, ka pieprasījums ir elastīgs, tad patērētāji sāks pirkt mazāk ābolus pie augstākas cenas, kas samazinās patērētāju izdevumus ābolu iegādei.

6. d

Pieaugot algai, samazinātos pieprasījums pēc darbaspēka, kas attiecīgi arī nozīmē, ka kopējā labklājība nepieaugtu tikpat strauji kā algas. Līdz ar to minētā apgalvojuma autori maldīgi uzskata, ka darba pieprasījuma elastība ir absolūti neelastīga, kas nozīmē, ka, pieaugot algām, darbaspēka pieprasījums nemainās.

7. b

Galējam derīgumam starp āboliem un banāniem ir proporcija 2:1, ko var attiecināt uz cenu. Ja ir sasniegt līdzsvars, tad cenas proporcija būtu 0,20 eiro: x eiro, kas pie proporcijas 2:1 būs banāna cena 0,10 eiro.

8. d

Laika periods ir vienīgais, kas aptver gan pieprasījumu, gan piedāvājumu. Ražošanas faktori un tehnoloģijas ietekmēs piedāvājuma elastību, un preces cenas īpatsvars ietekmēs pieprasījuma elastību vai vispār neietekmēs noteiktos gadījumos.

9. b

Pieaugot pieprasījumam pēc liellopu gaļas, sagaidāms, ka pieaugs piedāvājums un vairāk

zemes tiek pārprofilēts liellopu, nevis graudu, audzēšanai. Zemei ir raksturīgs fiksēts piedāvātā apjoma daudzums, kas nozīmē, ka pieaugot pieprasījumam pēc zemes liellopu audzēšanai, samazināsies graudiem atvēlētās zemes daudzums, un attiecīgi samazināsies graudu piedāvājums.

10. b

Kaut arī grāmatvedības peļņa ir 15 000 eiro, nevar uzskatīt, ka tā ir gala summa, kas jāvērtē. Ņemot vērā, ka tika ieguldīti personīgie līdzekļi, jāvērtē alternatīvās izmaksas – ko būtu guvis, ja naudu noguldītu bankā. Pie 1% likmes tie būtu 3000 eiro gadā, līdz ar to ekonomiskā peļņa ir $15\,000 - 3000 = 14\,700$ eiro.

11. c

Pie absolūti elastīga pieprasījuma jebkādas cenas izmaiņas var izraisīt piedāvājuma zudumu, tādēļ preces cena tik zema, cik uzņēmēji gatavi to pārdot par galējiem ieņēmumiem.

12. c

Ekonomikā ražošanas resursu cenas ir noteiktas kā zemei rente, kapitālam procenti, darbam alga un uzņēmējdarbībai peļņa.

13. a

Pilnīgas konkurences gadījumā uzņēmumiem nav nekādu iespēju ietekmēt cenu, līdz ar to cenas pazemināšanās izraisīs piedāvājuma samazinājumu. Šādā gadījumā uzņēmumiem būs nepieciešams mazāks darbinieku skaits ražošanai, un tas savukārt izraisīs darbaspēka pieprasījuma samazinājumu.

14. d

Arodbiedrības drīzāk atbalstītu minimālās algas paaugstināšanu, jo tas ir tās biedru interesēs un pieaugtu arī biedru naudu apmēri. Imigrācijas veicināšana varētu radīt jauna darbaspēka un attiecīgi biedru skaita pieaugumu. Emigrācijas ierobežošana nebūtu būtiska, jo parasti emigrē nenodarbinātas personas vai personas, kas saņem zemāku atalgojumu. Tomēr importa veicināšana nebūtu arodbiedrību interesēs, jo tas nozīmētu mazāku vietējā ražojuma preču patēriņu, kas savukārt izraisītu nodarbinātības samazinājumu iekšzemē.

15. d

Ja potenciālajam investoram būtu 400 eiro, tad nopērkot akcijas gadā nopelnītu 2 eiro dividendes, bet šo pašu summu noguldot par 0,5% procentu maksājumu būtu arī 2 eiro. Pirkst akcijas par augstāku cenu nebūtu jēgas, jo tad ieguvums no noguldījuma būtu lielāks.

16. b

Dividende 0,70 eiro ir 3,5% no 20 eiro, ko var aprēķināt izmantojot formulu $0,70/20 = 0,035$, ko izsaka procentos.

17. c

Ja preces vai pakalpojuma cena ir vienāda vai augstāka par vidējām mainīgām izmaksām (AVC), tad uzņēmumam ir izdevīgi ražot precis vai sniegt pakalpojumu. Tiklīdz cena samazinās zem vidējām mainīgām izmaksām, uzņēmumam jāpārtrauc ražošana, jo zaudējumi būs lielāki par pastāvīgajām izmaksām (FC).

18. d

Ēnu ekonomikā iegūtās naudas legalizācija uzskatāma par mainīgajām izmaksām (VC), jo legalizācijas izmaksas mainās atkarībā no tā, cik lielu naudas summu paredzēts "atmazgāt".

19. a

Atbilstoši Latvijas Republikas Komerclikumam, Sabiedrība ar ierobežotu atbildību par savām saistītām atbild ar visu savu mantu. Ierobežotā atbildība nosaukumā attiecināma uz SIA īpašnieku ierobežoto atbildību, ne pašas SIA atbildību.

20. a

Visizdevīgākā ir produkta A ražošana. Šajā gadījumā peļņa veido $25 / 100 = 0,25$ jeb 25% no izmaksām. Pārējos gadījumos tā ir relatīvi mazāka – produktam B $30 / 140 = 0,21$ jeb 21%, produktam C $40 / 170 = 0,24$ jeb 24% un produktam D $50 / 210 = 0,24$ jeb 24%.

21. d

Pamatlīdzekļi ir uzņēmuma ilgtermiņa ieguldījums (ēkas, iekārtas, lopi), kurus paredzēts lietot ilgāk par vienu gadu un kuru vērtība ir lielāka par 100 eiro. Līdz ar to pamatkapitāls attiecas uz citi finanšu līdzekļi, saražotā produkcija nav ilgtermiņa ieguldījums, naudas līdzekļi kontā ir apgrozāmie līdzekļi

22.c

Paaugstinot minimālo darba algu vairāk cilvēki gribēs iesaistīties darba tirgū, kas palielinās darbaspēka piedāvājumu. Savukārt, ņemot vērā to, ka šī jaunā minimālā alga būs augstāka par līdzsvara algu, tad samazināsies pieprasījums pēc darbaspēka dēļ uzņēmēju nevēlēšanās un nespēšanas apmaksāt darbu.

23. a

Atšķirībā no citiem ražošanas resursiem, zemes daudzums ir fiksēts, līdz ar to piedāvājums ir neelastīgs.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums

a) 21 eiro

Kopējās izmaksas ir $130 + 150 + 400 + 160 = 840$. Ja uzaicināti 40 viesi, tad izmaksas uz vienu viesi ir $840 / 40 = 21$ eiro.

b) 980 eiro

Pieaugot viesu skaitam, pieaugs tikai mainīgās izmaksas, bet pastāvīgās izmaksas nemainīsies. Mainīgās izmaksas ir ēdieniem un dzērieniem, un tās pieaugs $1,25 (400+160) = 700$, jo viesu skaits pieaug par 25%. Kopā izmaksas būs $130 + 150 + 700 = 980$ eiro.

2.uzdevums

a) $P_E = 300$ eiro, $Q_E = 400$ vien.

Tirgus līdzsvara gadījumā $Q_D = Q_S$, no kā izriet, ka $700 - P = 2P - 200$. Pārveidojot izteiksmi iegūstam līdzsvara cenu $P = 300$. Pie šādas cenas līdzsvara daudzums ir $Q_D = 700 - 300 = 400$ jeb $Q_S = 2P - 200 = 400$.

b) 1. 500 vien., 2. -66,67%

Cena mainās uz $P = 200$, līdz ar to pieprasītais preces daudzums būs $Q_D = 700 - P = 700 - 200 = 500$. Līdz ar to ražotāju piedāvātais daudzums ir $Q_S = 400 - 200 = 200$. Pirms cenu griestu noteikšanas ražotāji ieņēmumi bija $400 \times 300 = 120\,000$ eiro. Pēc cenu griestu noteikšanas ieņēmumi ir $200 \times 200 = 40\,000$. Līdz ar to ieņēmumu samazinājums ir par 66,67%, jeb $1 - 40000/120000 = 0,6667$.

c) 1. subsīdija, 2. 200 eiro, 3. -20 000 eiro

Kompensāciju uzņēmējiem, ko izmaksā valsts, sauc par subsīdiju. Subsīdijas ietekme ir atkarīga no pieprasījuma un piedāvājuma elastības. Vadoties pēc cenu koeficientiem dotajos vienādojumos, piedāvājums ir divreiz elastīgāks par pieprasījumu, attiecīgi 150 eiro subsīdija dalīsies proporcijā 2:1 un veidos 100 eiro ieguvumu ražotājam un 50 eiro ieguvumu patērētājam. Līdz ar to ražotājs samazinās cenu par 100 eiro, jaunā līdzsvara cena būs 200 eiro. Pie līdzsvara cenas 200 eiro patērētāju pieprasījums būs $200 \times 500 = 100\,000$ eiro, pirms tam tas bija 120 000, kas nozīmē, ka patērētāju izdevumu samazinās par 20 000 eiro.

3. uzdevums

a) 12 400 eiro

Alternatīvas gadījumā nav jāmaksā par inventāru 10 000 eiro, bet nebūs stipendijas 12 600 eiro, bet būs alga 15 000 eiro. Līdz ar to $10\,000 + (15\,000 - 12\,600) = 12\,400$.

b) 27 600 eiro

Valstij alternatīvas izmaksas ir 15 000 eiro neiegūtais Lauras darbs un stipendija Laurai 12600, kas kopa veido 27 600 eiro.

c) normālas dzīves

Naudā nevar izteikt normālas dzīves alternatīvas izmaksas, jo nav zināmi alternatīvas ieguvumi no dažādām balvām.

4. uzdevums

a) A – 15 vien., B – 20 vien., C – 0 vien., Lai maksimizētu peļņu, vajag noteikt, kura prece būtu jāražo prioritāri. Lai to noteiktu, aprēķinam peļņu no katras preces vienības. Precei A būs $25 - 10 = 15$ eiro, precei B $20 - 8 = 12$ eiro un preces C $23 - 12 = 9$ eiro. Ņemot vērā, ka katras preces ražošanai nepieciešams cits laiks, pārrēķinam peļņu stundā. Precei A stundā peļņa $15/4 = 3,75$ eiro, precei B stundā peļņa $12/3 = 4$ eiro un precei C stundā peļņa $9/4 = 2,25$ eiro. Līdz ar to prioritāte dodama precei B. Pilnībā apmierinot pieprasījumu pēc 20 precēm tiks saražotas 20 preces B patērējot tam 60 stundas. Nākamā prioritāte ir precei A, kuru varētu saražot līdz 25 vienībām, jo tāds ir pieprasījums. Tomēr tas prasītu 100 stundas, kas nav pieejamas, jo atlikušas tikai 60 stundas ekspluatācijai no 120 stundām. Tās visas atvēl preces A ražošanai, saražojot 15 preces. Vairs nav laika C preces ražošanai.

b) 465 eiro Maksimālā peļņa būs $15(25 - 10) + 20(20 - 8) = 225 + 240 = 465$ eiro.

5.uzdevums

a) galējos ieņēmumus

Ekonomikā ar MR tiek saīsināts jēdziens "Marginal Revenue", kas angļu valodā nozīmē "galējie ieņēmumi".

b) 9 eiro

Lai noteiktu monopolista cenu vadāmies pēc tā, ka peļņas maksimizāciju monopolā var definēt šādi: monopolists gūst maksimālo peļņu, ja tas pārdod tādu preces daudzumu, kura robežizmaksas MC un robežieņēmumi MR no tā pārdošanas ir vienādi. Šis punkts ir pie daudzuma $Q=3$, un šajā gadījumā pēc pieprasījuma līknes D cena ir $P=9$.

c) $MR = MC$

Monopolists gūst maksimālo peļņu, ja tas pārdod tādu preces daudzumu, kura robežizmaksas MC un robežieņēmumi MR no tā pārdošanas ir vienādi.

d) 3000 vien.

Grafikā $MR = MC$ pie punkta $Q=3$, kas atbilst 3000 vienībām.

e) 27 000 eiro

Aprēķinam kā pārdoto daudzumu reiz cenu $3000 \times 9 = 27\ 000$ eiro.

f) 12 000 eiro

Peļņa šajā gadījumā ir ieņēmumi 27 000, jo pārdod 3000 vienības par 9 eiro. Izmaksas veidojas vidējās kopējās izmaksas (ATC) reizinot ar preču daudzumu, un ir $5 \times 3000 = 15\ 000$. Starpība ir 12 000 eiro, kas būs monopolista peļņa.

6.uzdevums

a) inventarizācija

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumi Nr.585 par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju, inventarizāciju veic, nosakot uzņēmuma īpašuma vai lietojuma objektu apjomu dabā un salīdzinot ar debitoriem un kreditoriem prasījumu un saistību summas.

b) amortizācija

Katru gadu ražošanas procesā nolietojas ēkas, iekārtas, mašīnas, darbagaldi. Pakāpeniski tie zaudē savu vērtību, tāpēc katru gadu šā "nodiluma" daļa tiek atgūta ar amortizācijas līdzekļiem. To panāk, preces cenā ierēķinot arī amortizācijas (nolietojuma) atskaitījumus.

c) bankrots

Bankrots ir juridiskas personas maksātnespējas stāvokļa risinājums. Ja uzņēmumu atzīst par maksātnespējīgu, tas tiek likvidēts un līdzekļi un no īpašuma likvidācijas tiek atdoti kreditoriem.

d) elastība, elastīgums

Dažādās ekonomikas tēmās tiek izmantots elastīgums, lai raksturotu, kā viena lieluma izmaiņas izraisa cita lieluma izmaiņas. Piemēram, pieprasījuma elastīgums, piedāvājuma elastīgums, cenas elastīgums.

e) algas iesaldēšana

Valdība var pieņemt lēmumu nepaaugstināt algas darbiniekiem, kas ir valsts darbā vai kuriem valsts var noteikt algas līmeni un šo procesu sauc par "algas iesaldēšanu".

f) audits

Audits ir kādas iestādes, uzņēmuma vai amatpersonas likumīga pārbaude, ko veic revidents.

g) dividendes

Dividende ir uzņēmuma (akciju sabiedrības) tīrās peļņas daļa, kuru saņem akcionārs. Akcionāru sapulce ir tiesīga lemt, cik lielas būs dividendes un vai tās izmaksās.

h) indeksācija

Likums „Par valsts pensijām” paredz, ka valsts pensijas vai tās daļas apmēru, kas nepārsniedz 50% no iepriekšējā kalendārā gada vidējās apdrošināšanas iemaksu algas valstī, pārskata (indeksē) reizi gadā. No šejienes arī jēdziens “indeksācija”.

i) kartelis

Kartelis ir uzņēmēju apvienības, kuras biedri ir vienojušies par cenām, tirgus sadali un saimnieciskām darbībām kādas nozares ietvaros, tādējādi ierobežojot konkurentu darbību. Kartelis ir viens no monopola veidiem.

j) derīgums

Ekonomikā pircēju izvēles raksturošanai izmanto jēdzienu “derīgums”. Tas norāda uz to, kā preces un pakalpojumi apmierina patērētāju vajadzības.

7.uzdevums

7.1. a) cenas

Šajā gadījumā tiek attēlots tas, kā patērētāji reagē uz preces cenu, tātad tā ir cenas elastība.

b) 0,5

Varam aprēķināt elastību kā attiecību starp cenas izmaiņām, kas ir 20% ($12/15 = 0,8$) un pieprasījuma izmaiņām, kas ir 10%. Attiecība ir $10/20 = 0,5$.

c) samazināsies

Tā kā pieprasījums pēc biļetēm pieaug ar zemāku tempu, nekā cenas samazinājums, tad māsaimniecības sāks proporcionāli mazāk tērēt teātru apmeklējumiem.

7.2. a) krusteniskā

Pastāv krusteniskā elastība, jo tēja ir aizvietojošs produkts kafijai, un, pieaugot kafijas cenai, tās pieprasījums samazināsies, un attiecīgi pieaugs pieprasījums tējai, jo patērētāji pārorientēsies uz citu produktu.

b) 0,26-0,27

Kafijas cena izmainījās par 25% ($(20-16)/16 = 0,25$), bet tējas pieprasījums pieauga par 6,7% ($(800-750)/750 = 0,067$). Attiecība ir 6,7 pret 25 jeb 0,268.

c) savstarpēji aizvietojamās preces / substitūta preces

Par to liecina tas, ka kafijas cenas pieaugums izraisa tējas pieprasījuma pieaugumu.

7.3. a) piedāvājuma

Ņemot vērā, ka cenas izmaiņas ir ietekmējušas to, cik daudz uzņēmēji gatavi piedāvāt produkciju tirgū, runa ir par piedāvājuma elastību.

b) 0,20

Pie cenas pieauguma 15% tiek konstatēts piedāvājuma pieaugums 3% ($(8,24-8)/8 = 0,03$). Attiecīgi proporcija ir 3 pret 15 jeb 0,20, kas ir meklētais elastības koeficients.

c) piedāvājums

Šajā gadījumā piedāvājums ir neelastīgs, jo tā apjoms mainās mazāk, nekā cena.

8.uzdevums

a) neefektīva

Ja uzņēmums ražo 450 preces A un 450 preces B, tad tiek nodarbināti kopā 200 strādnieki, kas nav efektīvs darba resursu izmantošanas veids.

b) efektīva

Ja uzņēmums saražo 700 preces A un 200 preces B, tad tiek nodarbināti 250 darbinieki, tātad darba resurss tiek izmantots efektīvi.

c) A 450 vien., B 650 vien.

Vadāmajos pēc tā, kuri papildus 50 strādnieki dod lielāku papildus ienākumu no saražotās produkcijas. Precei A katri papildus 50 darbinieki sniedz papildus ienākumus 12 500, 10 000, 7500, 5000 un 2500 eiro. Precei B katri papildus 50 darbinieki sniedz papildus ienākumus 8000, 10 000, 8000, 4000 un 2000 eiro. Ņemot vērā, ka pieejami 250 darbinieki, tos norīko preču ražošanai tā, lai izvēlētos maksimālus ienākumus. Tas būtu precei A, A, B, B, B. Līdz ar to preces A ražošanai jādeleģē 100 darbinieki, kas saražos 450 vienības, un preces B ražošanai jādeleģē 150 darbinieki, kas saražos 650 vienības.

d) 48 500 eiro

Realizējot maksimālo ieņēmumu darba sadalījumu uzņēma kopējie ienākumi būs $(450 \times 50) + (650 \times 40) = 48\,500$ eiro.

9.uzdevums

a) $P_E = 30$ eiro

Ja līdzsvara daudzums ir 100 vienības, tad $Q_E = 100$. Tā kā līdzsvarā izpildās vienādojums $Q_D = Q_S$, tad varam aprēķināt, ka $10P = 400 - 10Q$, no kā iegūstam, ka $P_E = 30$ eiro.

b) 500 eiro

Patērētāja ieguvums ir laukums, kas veidojas starp vertikālo asi (P), horizontālo taisni pie līdzsvara cenas (P_E) un pieprasījuma līkni (D). Šajā gadījumā tas ir trīsstūris, kura platums ir 100 vienības (Q), augstums ir 10 vienības ($P_{Q=0}$ līdz P_E) dalīts ar divi, jeb 500 eiro.

c) $P_{\min} = 25$ eiro

Zināms, ka ražotāja ieguvums ir divas reizes mazāks par patērētāja ieguvumu, tātad tas ir $500/2 = 250$ eiro. No tā var secināt, ka piedāvājuma līkne (S) krustos vertikālo asi (P) pie vērtības 25, tātad par šādu preci ražotāji vairs nebūs gatavi piedāvāt preci.

10.uzdevums

A. piedāvājums; pazeminājās; samazinājās

Ražas izmaiņas ir ārpus-cenas faktors, kas veicina piedāvājuma izmaiņas, jo ir iespējams iegūt lielāku produkcijas apjomu pie tās pašas platības. Ja pieaug piedāvājums un nemainās pieprasījums (uzdevumā nav sniegta šāda informācija), tad līdzsvara cena samazinās, jo notiek piedāvājuma līknes nobīde pa labi un līdzsvara punkta nobīde pa labi

un uz leju. Ja ir teikts, ka rudzu pieprasījums ir neelastīgs, tad pieprasījums būtiski nemainīsies, samazinoties cenai. Līdz ar to kopējie ienākumi samazināsies.

B. mājsaimniecības; uzņēmumi

Balstoties uz vienkāršoto ekonomikas modeli un riņķveida plūsmu modeli, mājsaimniecības ir tās, kas nodrošina ekonomikā ražošanas resursus (zeme, darbs, kapitāls, uzņēmējspējas), savukārt šo resursu pieprasītājs ir uzņēmumi, kas izmanto šos resursus preču un pakalpojumu ražošanai.

C. horizontāla; augstāk; samazinās

Pastāvīgo izmaksu līkne ir horizontāla, jo šīs izmaksas nemainās atkarībā no tā, cik daudz tiek saražots. Un, tā kā grafikos horizontāli attēlo daudzumu un vertikāli – izmaksas, tad izmaksas nemainās. Kopējo izmaksu līkne atrodas augstāk par mainīgo izmaksu līkni, jo tā sevī ietver šo pašu mainīgo izmaksu līkni un pastāvīgo izmaksu līkni. Ja $FC = TC + VC$, tad $FC > VC$. Pieaugot ražošanas apjomam, pastāvīgās izmaksas sāk veidot arvien mazāku īpatsvaru no kopējām izmaksām, līdz ar to pieaug vidējo mainīgo izmaksu īpatsvars, tādēļ attālums starp ATC un AVC sāk samazināties.

D. efektīvi; efektīvi

Ražošanas iespēju robeža attēlo situāciju, kad pilnībā tiek izmantotas visas ražošanas iespējas, līdz ar to punkts uz šīs robežas attēlo efektīvu resursu izmantošanu. Jebkurš punkts uz šīs robežas ir efektīvs.

TESTS

1. c

Jaunu ražotāju parādīšanās tirgū nozīmē, ka būs iespējams saražot vairāk produkcijas, kā pārvietos ražošanas līkni pa labi. Nevar apgalvot, ka tas ietekmēs pieprasījuma līkni, jo nav norādīts uz ārpus cenas faktoriem pieprasījumā. Nav noteikts, ka būs punkta pārvietošanās pa piedāvājuma līkni, jo jauni ražotāji ir ārpus cenas faktors.

2. c

Preces B pieprasījuma līknes nobīde pa kreisi norāda uz to, ka samazinās patērētāju pieprasījums pēc šīs preces. Tā kā priekšnosacījums šai nobīdei bija preces A cenas paaugstināšanās, tad no tā izrietēs preces A patēriņa samazinājums un preces B patēriņa samazinājums. Tātad preces A un B ir kopā lietojamas preces.

3. b

Pēc ekonomikas teorijas monopolists gūst maksimālo peļņu, ja tas pārdod tādu preces daudzumu, kura robežizmaksas (MC) un robežieņēmumi (MR) no tā pārdošanas ir vienādi. Līdz ar to šajā gadījumā 5 eiro cena arī sakrīt ar 5 eiro galējiem jeb robežieņēmumiem.

4. b

Filipa jeb Filipa līkne ekonomikā parāda apgrieztu sakarību starp cenu izmaiņām (inflāciju) un bezdarbu. Jo zemāka ir inflācija, jo augstāks bezdarbs.

5. d

Luksusa produkti ir tādas preces un pakalpojumi, pēc kuriem pieprasījums pieaug proporcionāli straujāk, nekā pieaug iedzīvotāju ienākumi.

6. a

Ja centrālā banka iepērk vērtspapīrus, tad tādējādi norēķinoties par tiem tā palielina naudas daudzumu, kas pieejams apgrozībā.

7. d

Viena no centrālās bankas funkcijām ir Ēringa Fišera vienādojuma $MV=PQ$ saglabāšanās nodrošināšana. Gadījumā, ja ekonomikā palielinās naudas aprites ātrums V , tad tas var izraisīt pārlietu augstu inflāciju jeb cenu pieaugumu P . Lai to novērstu, centrālā banka samazina naudas daudzumu apgrozībā M .

8. a

Lielākā peļņa 2016. gadā bija Swedbank ar 92,9 milj.eiro un 2015. gadā ar Swedbank ar 130,6 milj.eiro.

9. a

Augstāka pieprasījuma (cenas) elastība norāda uz to, ka patērētāji vairāk reaģē uz cenas izmaiņām tātad cenas pazeminājums izraisīs lielāku pieprasījuma pieaugumu.

10. d

Ekonomika ir zinātne par to, kā ar ierobežotiem resursiem visefektīvāk var apmierināt sabiedrības neierobežotās vajadzības. Līdz ar to ekonomiskā efektivitāte ir nozīmīgākā problēma.

11. c

Potenciālais IKP ir maksimāli iespējamo gala preču un pakalpojumu daudzums, ko var saražot tautsaimniecībā, pilnīgi izmantojot visus ražošanas resursus. Ja tas sakrīt ar reālo

IKP, tad valstī ir sasniegts šis pilnīgais līmenis, tātad valstī ir pilnīga nodarbinātība (izmanto visu darbaspēku).

12. a

Latvijā 2016. gadā lielākā Latvijas valsts kopbudžeta ienākumu pozīcija 28,4% bija nodokļu ieņēmumu struktūrā bija sociālās apdrošināšanas iemaksas un ar 27,2% pievienotās vērtības nodoklis.

13. c

Ar nodokļiem valsts ietekmē ienākumu sadali. Ienākumi no nodokļiem var tikt izmantoti sociālā atbalsta pasākumiem, progresīvi nodokļi veicina nevienlīdzības sadali. Valdības izdevumi ietekmē ražošanas resursu novirzi dažādām tautsaimniecības nozarēm atkarībā no valsts politikas. Tādējādi nodokļi un valdības izdevumi ietekmē gan ienākumu, gan ražošanas resursu sadali.

14. d

Atsevišķi nominālā IKP un cenu līmeņa izmaiņas neliecina par konkrētas ekonomiskās fāzes izmaiņām, bet arī neizslēdz to. Arī ražošanas produkcijas kritums var būt lejupslīdes pazīme. Līdz ar to iespējami visi trīs minētie.

15. a

Lielākā IKP sastāvdaļa pēc izdevumu metodes ir mājsaimniecību izdevumi.

16. b

Reālais IKP zemāks par potenciālo IKP liecina par to, ka netiek pilnībā izmantotas ražošanas iespējas. Ja reālais IKP dinamikā samazinās un kļūst mazāks par potenciālu, tad no minētajiem var secināt, ka netiek pilnībā izmantots darba resurss, kas izpaustos kā bezdarba pieaugums.

17. b

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji ir tās personas, kas piedāvā savu darbaspēku. Tie ir nodarbinātie un nestrādājošie iedzīvotāji, kuri meklē darbu.

18. d

Pieprasījuma inflācija rodas palielinoties vispārējiem izdevumiem, kas netiek attiecīgi segti ar preču un pakalpojumu piedāvājuma palielinājumu, kas var tikt saistīts ar valsts budžeta deficīta pieņemšanu. Šādā gadījumā pieaug valsts izdevumi.

19. d

Latvijai svarīgākais ārējās tirdzniecības partneris 2016. gadā bija Lietuva ar aptuveni 17% no eksporta kopapjoma.

20. b

Latvijas importā 2016. gadā trīs lielākās importa pozīcijas bija minerālais kurināmais, nafta un tās pārstrādes produkti (ap 14%), elektroierīces un elektroiekārtas (ap 13%) un mehānismi un mehāniskās ierīces (ap 8%). Līdz ar to no uzskaitītajām preču grupām lielākais īpatsvars ir elektroierīcēm.

UZDEVUMI

1. uzdevums

a) pasīvs, aktīvs

Bilances pasīvā tiek norādīti finansēšanas avoti, kas var būt pašu kapitāls vai aizņemtājs kapitāls (depozīti). Aktīvā tiek norādīts uzņēmuma īpašums, piemēram, ieguldījumi (kredīti) vai apgrozāmie līdzekļi (rezerves).

b) 60 milj. eiro

Bankas īpašnieku ieguldījums ir pašu kapitāls, kas pēc tabulā dotā ir 60 milj. eiro.

c) 4%

Obligātās rezerves ir daļa no depozītiem, kas šajā gadījumā ir 14 no 350 jeb 0,04. Ja banka ir izpildījusi rezervju prasības, tad tās ir šie 4%.

d) 25

Banku naudas reizinātāju jeb multiplikatoru var noteikt 1 dalot ar obligāto rezervju normu, tātad $1/0,04 = 25$.

e) pašreizējām operācijām; neparedzētiem darījumiem; izpildot uzraugu prasības; likviditātes nodrošināšanai; panikas riskam u.c.

f) 2400-2500 milj. eiro

Ņemot vērā iepriekš iegūto naudas reizinātāju papildus noguldījumu summu reizina ar to $100 \times 25 = 2500$ milj. eiro vai arī ņem vērā, ka 4% jāatliek rezervēm un tad atliek 96 milj. eiro, ko reizināt ar multiplikatoru $96 \times 25 = 2400$ milj. eiro.

g) Aktīvs: obligātās rezerves 18 milj. eiro, rezerves 96 milj. eiro, kredīti 396 milj. eiro; pasīvs: kapitāls 60 milj. eiro, depozīti 450 milj. eiro

Obligātās rezerves pēc papildus 100 milj. eiro noguldījuma veido 4% no šiem ieguldījumiem jeb papildus 4 milj. eiro. Rezerves nav mainījušās. Visa atlikusī depozītu summa 96 milj. eiro tiek izsniegta kredītos, tātad jaunā kredītu summa ir $300 + 96 = 396$ milj. eiro. Pasīvā kapitāls nav mainījies, depozīti ir pieauguši par 100 milj. eiro un sasnieguši 450 milj. eiro.

2.uzdevums

a) 8%

Bezdarba līmeni 2016. gadā var aprēķināt bezdarbnieku skaitu 2016. gadā dalot ar nodarbināto un bezdarbnieku kopsummu $((1,164/(1,164 + 13,362)) \times 100 = (1,164/14,528) \times 100 = 8\%$

b) 14,165 milj.

Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2015. gadā ir nodarbināto un bezdarbnieku summa $13,1 + 1,065 = 14,165$ milj.

c) iespējamās atbildes:

pozitīva dabiskās migrācijas bilance: darba tirgū ienāk vairāk cilvēku, nekā to pamet; valstī atgriežas daudz iedzīvotāju, kuri bija valstī pametuši un valstī ierodas daudz iebraucēju ar darba atļaujām;

daudziem ekonomiski neaktīviem cilvēkiem kļūst izdevīgi kļūt par ekonomiski aktīviem: strādāt vai meklēt darbu;

pieaug vairāku sociālo grupu ekonomiskā aktivitāte (jauniešu, senioru, sieviešu, cilvēku ar īpašām vajadzībām, u.c.)

d) Iespējamās atbildes:

liels frikcionālais bezdarbs. Liels strukturālais bezdarbs;

iedzīvotāju iegūtā izglītība, kvalifikācija neatbilst darba tirgū pieprasītajām;

"izdevīgi" bezdarbnieka sociālās nodrošināšanas nosacījumi;

maza starpība starp darba samaksu un bezdarbnieka pabalstu, u.c.

3.uzdevums

a) potenciālais

Potenciālais IKP ir maksimāli iespējamo galapreču un pakalpojumu daudzums, ko var saražot tautsaimniecībā, pilnīgi izmantojot visus ražošanas resursus.

b) faktiskais/reālais/līdzsvara; potenciālo

Straujas ekonomiskās izaugsmes laikā var tikt sasniegts ne tikai stāvoklis, ka maksimāli tiek izmantoti visi ražošanas resursi, bet IKP arī var pasniegt potenciālo.

c) starpprodukts

Iekšzemes kopproduktā ieskaita galaproduktu, bet tā ražošanā tiek izmantoti starpprodukti, tādēļ tie jāizdala atsevišķi, lai neieskaitītu IKP vairākas reizes gan pašu ražošanā, gan galaproduktu ražošanā no tiem.

d) nacionālais kopienākums/ienākums

Iekšzemes kopprodukts atspoguļo ienākumus no ekonomiskām darbībām noteiktā valstī, bet nacionālais kopienākums ienākumus, kas pieder šīs valsts rezidentiem.

e) uzņēmuma ienākuma; iedzīvotāju ienākuma; dividendēs

Atbilstoši Latvijas likumdošanai par uzņēmuma gūtu peļņu tiek maksāts Uzņēmuma ienākuma nodoklis, bet, kad sadala tīro peļņu dividendēs, to saņem īpašnieki, kas savukārt par to maksās Iedzīvotāju ienākuma nodokli.

f) samazināsies

Sniegtais pakalpojumu apjoms nemainīsies, bet samazināsies to cena. Līdz ar to reālais IKP samazināsies, jo, to rēķinot, ņem vērā arī cenu izmaiņas.

g) samazināsies

Veiksmīga stimulējošā ekonomiskā politika veicinās nodarbinātību, t.sk. arī mazinās ciklisko bezdarbu.

h) palielināsies; samazināsies; samazināsies.

Pie augstākas noguldījumu likmes iedzīvotāji būs motivēti palielināt uzkrājumus, un tādēļ noguldījumi kredītiestādēs palielināsies, kā rezultātā notiks līdzekļu novirzīšana no patēriņa uz uzkrāšanu, kas attiecīgi samazinās patēriņa izdevumus. Zemāki patēriņa izdevumi mazinās reālo IKP.

4.uzdevums

a) 8 eiro stundā

Līdzsvaru nosaka pie situācija $Q_D = Q_S$, kas ir $100 - 50W = 10W - 20$, no kā izriet $W_E = 8$ eiro stundā.

b) 60 milj.

Pie līdzsvara algas tiks nodarbināti $Q_D = 100 - 5W = 100 - 5 \times 8 = 60$ milj. strādājošo. Arī no piedāvājuma puses iegūsim $Q_S = 10W - 20 = 10 \times 8 - 20 = 60$ milj. strādājošo.

c) 55 milj.

Ja valdība paaugstina minimālo algu līdz 9 eiro stundā, tad jaunais darbaspēka pieprasījums ir $Q_D = 100 - 5W = 100 - 5 \times 9 = 55$ milj. strādājošo.

d) 70 milj.

Pēc minimālās algas paaugstināšanas darbaspēka pieprasījums būs $Q_S = 10W - 20 = 10 \times 9 - 20 = 70$ milj. strādājošo, tā kā pieprasījums ir 55 milj., tad 15 no starpības ir darba meklētāji.

e) darba algas grīdu

Par "grīdu" sauc situāciju, kad tiek noteikta apakšējā robeža bet "griestiem" situāciju, kad noteikta augšējā robeža. Minimālā alga ir apakšējā robeža, jo nosaka līmeni, zem kura nevar nolaist darba algu.

5.uzdevums

a) Kārlim iespējas 30A un 0B; 0A un 15B; 20A un 5B; 10A un 10B vai samērīgi punkti; Jurim 15A un 0B; 0A un 10B; 7,5A un 5B vai samērīgi punkti.

b) A Kārlim, B Kārlim

Abos gadījumos absolūtā priekšrocība ir Kārlim, jo viņš var saražot gan A, gan produktu ātrāk, par Juri.

c) A Kārlim, B Jurim

Alternatīvās izmaksas A produkta ražošanā Kārlim ir $1/2 = 0,5$, bet Jurim ir $2/3 = 0,67$, kas ir priekšroka Kārlim. Alternatīvās izmaksas B produkta ražošanā Kārlim ir $2/1 = 2$, bet Jurim ir $3/2 = 1,5$, kas ir priekšroka Jurim.

d) punkti 21; 5 un 9; 5

Pēc specializācijas Kārlis ražos 30 preces A vienības, Juris ražos 10 preces B vienības. Pēc maiņas Kārlis patērēs 21 A ($30 - 9$) vienības un 5 vienības B. Grafikā punkts ar koordinātām 21; 5 Juris 9 A vienības un 5 B vienības ($10 - 5$). Grafikā punkts ar koordinātām 9; 5.

6.uzdevums

a) vertikālā ass IKP, horizontālā ass laiks (gadi), attēlota līknes dinamika pēc dotajiem, parādīta potenciālā IKP līkne zemāk par reālo IKP līkni 2007. gadā.

b) virsotnes; lejupslīdes/iedobuma

2007. gadā ir augstākā IKP pozīcija, kas ir virsotnes fāze, pēc kuras sekoja 2009. gadā lejupslīde un iedobums.

c) ierobežojošo; ierobežojošo

Tā kā reālais IKP pārsniedza potenciālo, lai novērstu "burbuļa plīšanu", vajadzēja īstenot gan fiskālo ierobežojošo, gan monetāro ierobežojošo politiku.

d) nodokļu palielināšana vai valdības izdevumu samazināšana; obligāto rezervju normu paaugstināšana, refinansēšanas likmes paaugstināšana vai valūtas un vērtspapīru pārdošana atklātā tirgū

7.uzdevums

a) 9000 eiro

Ražotājs; Vērtība; Starpprodukts; Pievienotā vērtība

Sēklu ražotājs; 500; 0; 500

ZS; 3000; 500; 2500

Pārpircējs; 3500; 3000; 500

Konservu cehs; 3500; 1500; 2000

Vairumtirgotājs; 4500; 3500; 1000

Mazumtirgotājs; 7000; 4500; 2500

IKP ir pievienoto vērtību summa 9000 eiro

b) nominālais IKP

Aprēķinātais ir nominālais IKP, jo ir noteikts pašreizējā gada cenās. Ja šis gads būtu arī bāzes gads, tad būtu arī reālais IKP.

SITUĀCIJAS ANALĪZE

1. Pakalpojums – darbību, pasākumu kopums, ko veic noteiktu arodu speciālisti, lai apmierinātu kādas klientu vajadzības. Pakalpojumu nevar uzkrāt; nopērkot, nemainās īpašuma tiesības; bieži netaustāms; pirms pirkšanas nevar noteikt kvalitāti/ arī pakalpojuma sniedzējs bieži nevar nodrošināt kvalitāti; klienta tieša iesaiste pakalpojuma sniegšanā; grūtāk/neiespējami novērst (apmainīt) brāķi, u.c.

2. Ārvalstu studenti studē augstskolās Latvijā. IKP pieaug par $12264 \times 5458 \times 2 = 138,7382$ milj. eiro. Nodarbināto skaits pieaug par $(5458 : 10) \times 2,7 = 1474(1473)$ nod. Palielina budžeta (nodokļu) ieņēmumus (28% – 35%) no IKP jeb 38,6 - 48,3 milj. eiro.

3. Palielina darījumus nekustamā īpašuma tirgū, pieaug pieprasījums, apgrozījums, peļņa. Transporta nozarē – gan pārvietojoties ar sabiedrisko transportu Rīgā, gan nokļūstot uz studijām Latvijā (ne visi). Tūrisma attīstību – studentus apciemo vecāki, radi, draugi. Ēdināšanas - jo ne visi gatavo paši. Tirdzniecības – iepērkas veikalos. Izmanto citus pakalpojumus – veselības, "skaistumkopšanas", izmitināšanas u.c.

4. Valdībai: nodrošināt vienotu, pilnīgu informāciju par studiju iespējām; ātru, viegli risināmu, lētu iebraukšanas atļauju izskatīšanu un izsniegšanu; Atbalstu augstskolām reklāmai ārvalstīs, u.c. Augstskolām: pieprasītu, kvalitatīvu studiju programmu izstrādi; kvalificētu pasniedzēju nodrošināšana; atbalsts ārzemniekiem sadzīves problēmu risināšanā; studiju vides uzlabošanu ("kampusu" attīstība).

2017./2018. MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 19. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE NOVADA OLIMPIĀDE – 2018

TESTS

---

1. a

Ja ražošanas ir efektīva, tad tiek izmantotas visas ražošanas iespējas un nav iespējams saražot vairāk abas preces vienlaicīgi. Ja pie pilnīgas resursu izmantošanas palielina vienas preces ražošanu, tad otras preces ražošana jāsamazina.

2. d

Komandekonomikā valsts veic resursu sadali, nosaka cenas un būtiski ietekmē valsts ekonomisko dzīvi. Jauktā ekonomika ietver sevī gan brīvā tirgus, gan komandekonomikas elementus, līdz ar to tiek pārņemts arī šis elements – valsts piedalīšanas resursu sadalē.

3. c

Galīgais derīgums ir papildus derīguma vienīga, ko iegūst, palielinot patēriņu par vienu vienību.

4. c

Preces cenas izmaiņa izraisīs punkta pārvietošanos pa līkni, nevis pašas līknes nobīdi.

5. a

Nosakot cenu virs līdzsvara cenas, pieprasījums pēc tās būs mazāks, nekā piedāvājums. Šādā gadījumā netiks realizēta visa prece.

6. b

Pieprasījuma līkne ir vertikāla, jo, neatkarīgi no zāļu cenas, patērētājiem tās ir vitāli nepieciešamas un konstantā daudzumā.

7. b

Augstāka galējā derīgumu un cenas attiecība liecina par to, ka par katru naudas vienību, ko patērēs šai precei, tiks iegūts augstāks derīgums. Līdz ar to racionāls patērētājs palielinās B preces patēriņu, jo tas dos vairāk labumu par katru iztērēto naudas vienību.

8. c

Cenas pieaugums ir 100% un pieprasītā daudzuma samazinājums ir par 10%, attiecīgi $-10 : 100 = -0,1$.

9. c

Pārdevējs nav gatavs ietvert nodokli cenā un pārnest uz patērētāju, jo zina, ka patērētājs pie augstākas cenas pāries pirkt citu preci. Tas liecina, par to, ka pieprasījums ir elastīgāks par piedāvājumu.

10. b

Pie augstākas cenas patērētāji var mazāk patērēt šo preci, tādējādi samazinot savu ieguvumu.

11. b

Minimālais pamatkapitāls ir 2800 eiro atbilstoši uzdevuma veidošanas brīdī spēkā esošajai likumdošanai.

12. d

Pēc uzdevuma veidošanas brīža regulējuma Komerclikumā obligātajās rezervēs jāiegulda vismaz 25% pārskata gada peļņas.

13. a

Atbilstoši Komerclikuma regulējumam akcijas nominālvērtība nedrīkst būt mazāka par 10 centiem.

14. b

Valde, padome, dalībnieku sapulce ir jāveido akciju sabiedrībām.

15. d

Pēc Latvijas Republikas likumdošanas par peļņas sadali lemj SIA dalībnieku sapulce.

16. d

Vidējās izmaksas var gan pieaugt, gan samazināties, bet mainīgās un kopējās izmaksas vienmēr būs pieaugošas.

17. d

Pilnīga konkurence ir situācija, kad tirgū ir daudz neatkarīgu pircēju un pārdevēju; gan pircēji, gan pārdevēji ar brīvi pieņemt lēmumu, brīvi iekļūt un izkļūt no tirgus. Preces tiek tirgotas vienveidīgas, un viens pats uzņēmums nespēj ietekmēt preces cenu, jo, paaugstinot preces cenu, šo precī pirktu mazāk. Līdz ar to atsevišķiem uzņēmumiem nav tirgus varas, tie nevar ietekmēt tirgus cenu. Tā rodas līdzsvara rezultātā.

18. c

Monopsons, ko dažkārt sauc par pircēja monopolu, ir monopolam līdzīgs tirgus stāvoklis. Monopsonijā viens liels pircējs, nevis pārdevējs kontrolē lielu tirgus daļu un samazina cenas.

19. d

Tā kā monopolam nav jākonkurē ar citiem uzņēmumiem, tas var pats izvēlēties cenu un ražošanas apjomu. To darot, monopolists ir ieinteresēts maksimizēt savu peļņu.

20. c

Tādā gadījumā izmaksas tiks pārnestas no nākotnes periodiem uz pašreizējo lielākā apjomā, kas palielinās fiksētās izmaksas. Palielinoties fiksētām izmaksām proporcionāli palielinās arī kopējās izmaksas.

21. b

Palielinoties ražošanas apjomam pastāvīgās izmaksas nemainās, līdz ar to proporcionāli uz vienu vienību saražotās produkcijas būs mazāks izmaksu īpatsvars.

22. b

Komercreģistrā tiek ierakstīti individuālie komersanti. Komersanti nav fiziskas personas, pašnodarbinātas personas neieraksta komercreģistrā un individuālā darba veicējus arī ne.

23. c

Akcionāru sapulcē balsis tiek noteiktas proporcionāli balsstiesīgo akciju vērtībai. Ir arī akcionāri, kuriem nav balsstiesības.

24. a

Normālā peļņa ir tāda peļņa, kas jāgūst, lai komersants paliktu šajā nozarē, nevis ieguldītu līdzekļus citur.

UZDEVUMI

1. uzdevums.

1.1. 250 eiro

Tirgus līdzsvara situācijā iestājas tad, kad pieprasījums un piedāvājums sakrīt, kas atbilst tirgus cenai 250 eiro, pie kuras gan pieprasījums, gan piedāvājums ir 225 vienības.

1.2. 56 250 eiro

Tirgus līdzsvara situācijā pārdevēju ieņēmumi būtu 56 250 eiro, jo pieprasījuma 225 pārdodot katru vienību par 250 eiro iegūst $225 \cdot 250 = 56\,250$ eiro.

1.3. 400 eiro; 150 vien.; 60 000 eiro

Uzlabojoties tehnoloģijām, ražotāji spēj saražot 300 preces A vienības, pēc tabulas datiem pie tāda piedāvājuma cena, ko gribētu piedāvāt ražotāji, ir 400 eiro.

Skatoties pieprasījuma datus par cenu 400 eiro patērētāji gatavi iegādāties 150 vienības.

Ja patērētāji iegādātos 150 vienības par 400 eiro, tad ražotāju ieņēmumi būtu $150 \cdot 400 = 60\,000$ eiro.

2. uzdevums.

2.1. 137 250 eiro

Pašu kapitālu iegūstam pamatkapitālam pieskaitot nesadalīto peļņu $75\,000 + 62\,250 = 137\,250$ eiro.

2.2. 44 840 eiro

Uzņēmuma saistības iegūstam kredītsaistībām pieskaitot parādus izejvielu piegādātājiem $32\,000 + 12\,840 = 44\,840$ eiro.

2.3. 182 080 eiro

Bilances pasīvu iegūstam pašu kapitālam pieskaitot uzņēmuma saistības $137\,250 + 44\,840 = 182\,090$ eiro.

2.4. 137 000 eiro

Pamatlīdzekļu vērtību iegūstam ēku un būvju vērtībai pieskaitot ražošanas iekārtu vērtību $82\,000 + 55\,000 = 137\,000$ eiro.

2.5. 11 000 eiro

Noliktavā esošo preču vērtību nosakām saražoto vienību skaitu pareizinot ar kopējo izmaksu dalījumu ar vienību skaitu $200 \times (110\,000 : 2000) = 11\,000$ eiro.

2.6. 45 090 eiro

Apgrozāmo līdzekļu vērtību iegūstam no bilances pasīva atņemot pamatlīdzekļu vērtību $182\,090 - 137\,000 = 45\,090$ eiro.

2.7. 8000 eiro

Kredītiestādēm 2018. gadā jāatdod 8000 eiro, jo tās ir īstermiņa saistības, tātad jāsedz šajā gadā.

2.8. 216 000 eiro

Uzņēmuma apgrozījumu (bruto ieņēmumus) 2017. gadā nosakām sareizinot realizācijas apjomu ar cenu $1800 \times 120 = 216\,000$ eiro.

3. uzdevums.

1. $P = AVC(\min)$

Ja cena kļūst mazāka par vidējām mainīgām izmaksām, tad uzņēmumam ražošana ir jāpārtrauc, tātad pie cenas, kas vienāda ar vidējām mainīgām izmaksām, ir zemākā pieļaujamā cena.

2. $MR = MC$

Ja galējās izmaksas ir vienādas ar galējiem ieņēmumiem ($MR = MC$), tad uzņēmums ir sasniedzis optimālo ražošanas apjomu.

3. $TR = TC$

Šajā gadījumā kopējie ienākumi ir vienādi ar kopējām izmaksām, tātad nav zaudējumu, bet nav arī peļņas.

4. $AVC < P < ATC$

Uzņēmumam ir izdevīgi turpināt ražošanu pat ar zaudējumiem tikmēr, kamēr cena ir augstāka par vidējām mainīgām izmaksām, bet zemāka par vidējām kopējām izmaksām ($AVC < P < ATC$). Šajā situācijā kopējie ieņēmumi (TR) segs visas mainīgās izmaksas (VC) un daļu patstāvīgo izmaksu (FC), un zaudējumi būs mazāki, nekā pārtraucot ražošanu.

5. $P < AVC(\min)$

Ja cena kļūst mazāka par vidējām mainīgām izmaksām ($P < AVC$), tad uzņēmumam ražošana ir jāpārtrauc. Šajā situācijā zaudējumi būs lielāki par patstāvīgām izmaksām (FC). Pārtraucot ražošanu, izmaksas būs vienādas ar patstāvīgām izmaksām.

6. $ATC < P$

Ja preces cena ir augstāka par vidējām kopējām izmaksām, tad, ražojot precī vai sniedzot pakalpojumu, uzņēmums gūst peļņu.

4. uzdevums.

4.1. 36 d.v.

Patērējot trīs preces A vienības, gūs $16 + 12 + 8 = 36$ d.v.

4.2. 0 d.v.

Patērējot ceturto preces B vienību, patērētāja kopējais derīgums palielināsies par 0 d.v., jo, pie $Q = 4$, vērtība ir 0.

4.3. C

Jāskata ir pirmās patērētās preces derīguma un cenas attiecība:

$$MU_A : P_A = 16 : 8 = 2$$

$$MU_B : P_B = 12 : 4 = 3$$

$$MU_C : P_C = 8 : 2 = 4$$

Ekonomiski izdevīgāk ir iegādāties C preces pirmo vienību, jo tas sniegs augstāku derīgumu par naudas vienību.

4.4. A – 1; B – 2, C – 3

Nepieciešams noteikt katras preces derīguma un cenas attiecību, lai noteiktu patēriņa secību.

Dilstošā secībā pēc $MU : P$ iegūstam:

Prece C – 4 (kopā iztērēts 2 eiro);

Prece C – 3 (kopā iztērēts $2 + 2 = 4$ eiro);

Prece B – 3 (kopā iztērēts $4 + 4 = 8$ eiro);

Prece B – 2 (kopā iztērēts $8 + 4 = 12$ eiro);

Prece A – 2 (kopā iztērēts $12 + 8 = 20$ eiro);

Prece C – 2 (kopā iztērēts $20 + 2 = 22$ eiro).

Budžets ir iztērēts un patērēta viena prece A, divas preces B un trīs preces C.

4.5. 54 d.v.

Patērējot vienu A vienību derīgums 16 d.v.

Patērējot divas B vienības, derīgums $12 + 8 = 20$ d.v.

Patērējot trīs C vienības derīgums $8 + 6 + 4 = 18$ d.v.

Kopā $16 + 20 + 18 = 54$ d.v.

4.6. 30 eiro

Atbilstoši uzdevumam 4.4. neizmantota palika 2., 3. un 4. prece A, 3. prece B un 4. prece C. Attiecīgi vēl ir vajadzīgi līdzekļi patēriņam:

trīs precēm A $8 \cdot 3 = 24$ eiro;

vienai precei B 4 eiro;

vienai precei C 2 eiro.

Kopā $24 + 4 + 2 = 30$ eiro.

5. uzdevums.

5.1. Neelastīgs

Pieprasījuma liknes posmā no punkta G līdz punktam E pieprasījums ir neelastīgs, cenas izmaiņas būtiski neietekmē pieprasītās preces daudzuma izmaiņas.

5.2. P_F

Visvairāk naudas pircēji tirgū izdos, ja pārdevējs noteiks cenu P_F , jo punkts visvairāk pa labi uz lielāka pieprasījuma pusi.

5.3. $e = 1$

Elastības koeficients punktā E ir $e = 1$, pieprasījums ir vienādos. Par cik mainās cena, par tik arī mainās pieprasījums.

5.4. Samazinās

Ja pārdevējs paaugstina cenu no P_E līdz P_C , tad pārdevēja ieņēmumi samazinās, jo samazinās arī pieprasījuma apjoms un ir elastīgs pieprasījums.

5.5. Absolūti elastīgs

Punktā B pieprasījums ir absolūti elastīgs, papildus cenas pieaugums novedīs pie pieprasījuma izsīkuma.

5.6. Lielāks

Punktā C pieprasījuma elastības (cenas) koeficients, salīdzinot ar punktu F, ir lielāks.

6. uzdevums.

6.1. mājsaimniecībām; uzņēmumi

Ražošanas resursus pērk uzņēmumi, un tos izmanto preču un pakalpojumu ražošanai.

6.2. mājsaimniecību; ienākumus

Ražošanas resursu pārdod mājsaimniecības, un samaksa par tiem veido mājsaimniecību ienākumus.

6.3. palielināt

Vajadzētu palielināt, jo, ņemot vērā cenas starpību starp kopējām izmaksām, nav sasniegts līdzsvars.

6.4. samazināties; samazināties; paaugstināties; samazināties

Ja nozares arodbiedrība panāk strādājošo darba samaksas būtisku palielināšanu, tad šajā nozarē izmantoto ražošanas resursu daudzumam vajadzētu samazināties, jo pieaugs šī resursa cena.

Nozares produkcijas piedāvājumam vajadzētu samazināties, jo samazinās resursu daudzums.

Produkcijas tirgus cenai vajadzētu paaugstināties, jo pieaug ražošanas izmaksas.

Realizētās produkcijas daudzumam vajadzētu samazināties, pie zemāka pieprasījuma augstākas cenas dēļ.

7. uzdevums.

7.1. 14 920 eiro

Kartupeļu ražošanas pastāvīgas izmaksas $FC = 267 + 14\,653 = 14\,920$ eiro

7.2. 55,2 eiro

Kartupeļu tonnas ražošanas vidējās mainīgās izmaksas $AVC = (12\,636 + 4346 + 5098) : 400 = 55,2$ eiro

7.3. 9,25 eiro

Vidējai kartupeļu kilograma cenai, lai kartupeļu ražotājs sasniegtu bezzaudējuma punktu, jābūt, lai izpildītos vienādojums $(14\,920 : (P_{vid} - 55,2)) = 400$.

$P_{vid} = 9,25$ eiro

7.4. 18 000 eiro

Kartupeļu audzētāja peļņu var noteikt

$(200 \times 100) + (100 \times 150) + (100 \times 200) - 37\,000 = 18\,000$ eiro

7.5. 600 000 eiro

Cenu, par kādu zemes īpašniekam būtu izdevīgi zemi pārdot, var noteikt izmantojot 3% likmi $18\,000 : 0,03 = 600\,000$ eiro

8. uzdevums.

8.1. 0,5 litri ogu

Vienas dobes ravēšanas alternatīvas izmaksas mātei ir $3 : 6 = 0,5$ litri ogu.

8.2. 5 dobes

Viena litra ogu salasīšanas alternatīvas izmaksas tēvam ir $5 : 1 = 5$ dobes.

8.3. tēvs

Ar vismazākajām alternatīvām izmaksām vienu dobi spēj izravēt tēvs.

Tēvam alternatīvās izmaksas $1 : 5 = 0,2$.

Dēlam alternatīvās izmaksas $1 : 1 = 1$.

Mātei alternatīvās izmaksas $3 : 6 = 0,5$.

8.4. dēls

Ar vismazākajām alternatīvām izmaksām vienu litru spēj salasīt dēls.

Tēvam alternatīvās izmaksas $5 : 1 = 5$.

Dēlam alternatīvās izmaksas $1 : 1 = 1$.

Mātei alternatīvās izmaksas $6 : 3 = 2$.

8.5. Mātei jālasa ogas, tēvam jāravē dobes, dēlam jālasa ogas.

Tēvam jāravē dobes, jo šim darbam viņam ir zemākās alternatīvās izmaksas 0,2. Izravēs 10 dobes.

Dēlam jālasa ogas, jo šim darbam viņai ir zemākās alternatīvās izmaksas 1. Salasīs 2 litrus ogu.

Mātei jālasa ogas, jo šim darbam ir augstāka efektivitāte.

8.6. Mātei jāsalasa 5 litrus ogu un jāizravē 2 dobes; tēvam jāsalasa 0 litrus ogu un jāizravē 10 dobes.

Katrs izmanto savas priekšrocības.

9. uzdevums.

9.1. 50 tūkst. eiro

Gada peļņu varam noteikt no kopējiem ieņēmumiem atņemot kopējās mainīgās izmaksas un kopējās pastāvīgās izmaksas $534 - 346 - 46 = 50$ tūkst. eiro.

9.2. -9 tūkst. eiro

Gada peļņu apgērbu sekcijai varam noteikt no apgērbu sekcijas ieņēmumiem atņemot apgērbu sekcijas mainīgās izmaksas un pastāvīgās izmaksas $97 - 60 - 46 = -9$ tūkst. eiro

9.3. sporta inventāra

Sporta inventāra sekcijas peļņa $254 - 169 - 46 = 39$ tūkst. eiro.

Sporta apgērbu sekcijas peļņa $183 - 137 - 46 = 0$ tūkst. eiro.

Sporta apavu sekcijas peļņa $97 - 60 - 46 = -9$ tūkst. eiro.

9.4. 7 tūkst. eiro

Ja pārtrauktu apavu tirdzniecību (*ceteris paribus*), tad peļņa būtu $(254 + 183) - (169 + 137 + 138) = 437 - 444 = -7$ tūkst. eiro.

9.5. turpināt

Īpašniekam būtu ekonomiski izdevīgāk turpināt sporta apavu nodaļas darbību, jo ieņēmumi nosedz mainīgās izmaksas.

10. uzdevums.

10.1. Patiess

Ražošanas resursu sadali var ietekmēt gan pircēji, gan ražotāji, jo kopā tie nosaka šī tirgus līdzsvara punktu, izmantojot pieprasījumu un piedāvājumu.

10.2. Aplams

Vienas preces cenas izmaiņas var ietekmēt citas preces cenu izmaiņas, ja tās ir papildinošas preces un citos gadījumos.

10.3. Aplams

Ja preces ir papildinošas, tad paaugstinās cena precei A, tad pircēji sāks mazāk pirkt preci A un attiecīgi arī mazāk pirkt preci B, jo to parasti pērk kopā ar preci A.

10.4. Aplams

Tas izraisītu nevis pieprasījuma līknes nobīdi, bet pārvietošanos pa līkni.

10.5. Patiess

Saimnieciskā darbība var notikt arī ārpus komercdarbības jēdziena tvēriena, ja to veic fiziska persona.

10.6. Aplams

Sabiedrības ar ierobežotu atbildību atbild tikai ar uzņēmuma līdzekļiem, ne ar personīgo mantu.

10.7. Aplams

Aktīvu rentabilitāte norāda, cik ienesīgi ir uzņēmuma piesaistītie līdzekļi, nevis tikai īpašnieka ieguldītie līdzekļi.

10.8. Patiess

Atbilstoši olimpiādes norises laikā spēkā esošajai likumdošanai – vērtspapīru šķira ir tādu vērtspapīru kopums, kuros nostiprinātas viena un tā paša veida tiesības (akcijas, obligācijas un citi vērtspapīri);

10.9. Patiess

Vērtspapīru emitenti var būt gan uzņēmumi, gan pašvaldības, gan valdība, gan ikviens pilntiesīgs cilvēks jeb fiziskas personas.

10.10. Aplams

Tirgus uzraudzību veic Finanšu un kapitāla tirgus komisija.

10.11. Patiess

Akciju kurss ir atkarīgs no pieprasījuma un piedāvājuma pēc akcijām. Neto peļņas pieaugums nav vienīgais faktors, pēc kura vadās investori.

TESTS

---

1. d

Galējie ieņēmumi samazinās, bet samazinājums ir straujāks, nekā cenas pieaugums.

2. c

Ja alga ir virs līdzsvara algas, tas nozīmē, ka par tādu algu darba devējiem būs mazāks pieprasījums pēc darbaspēka. Līdz ar to paliks nerealizēts piedāvājums un būs darbaspēka pārpalikums.

3. b

Darba samaksas pieaugumu nosakām kā starpību starp nominālās algas pieaugumu 5% un ražīguma pieaugumu 2%.

4. a

Aprēķinot IKP pēc izdevumu metodes, tajā ietver: patērētāju izdevumus (C); valdības izdevumus (G); investīcijas (I); neto eksportu (Xn).

5. b

Nominālo IKP iegūst, summējot galapreču un galapakalpojumu fiziskā apjoma reizinājumu ar konkrētā gada faktiskajām cenām (vidējām cenām).

6. b

Reālo IKP var aprēķināt nominālo IKP dalot ar IKP cenu indeksu, tātad reālais IKP ir palielinājies.

7. a

2007.gadā reālais IKP bija 30,9 mljrd. USD ekvivalentā bet 2016. gadā reālais IKP bija 27,09 mljrd. USD ekvivalentā.

8. d

Pilnīga nodarbinātība ir situācija, kad pastāv dabiskais bezdarbs – ir frikcionālais, strukturālais un sezonālais bezdarbs – un bezdarba līmenis ir ap 4-5% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita. Tātad cikliskais bezdarbs vienāds ar nulli.

9. c

Šajā gadījumā abi procesi ir par labu cenu līmeņa pieaugumam, tad tiek summētas vērtības un ir 10%.

10. a

Debitoriem, jo samazināsies viņu nominālā parāda vērtības samazināšanās reālā vērtībā.

11. c

Filipsa līkne, arī Filipa līkne, ekonomikā parāda apgrieztu sakarību starp cenu izmaiņām (inflāciju) un bezdarbu – jo zemāka inflācija, jo augstāks bezdarbs.

12. b

Uzdevums būtu samazināt tēriņus. Nodokļu samazināšana tieši palielinās iedzīvotāju un uzņēmumu tēriņus. Nodokļu palielināšana samazinātu izdevumus, bet valdības izdevumu samazinājums dod pretēju efektu. Vienlaikus samazinot nodokļus un izdevumus, arī efekts abpusējs.

13. b

Latvijā pastāv progresīvā IIN likme. Pastāv neapliekamais minimums, kas arī veido progresivitāti. Kā arī ienākumiem virs noteikta apjoma ir paaugstināta procentu likme.

14. a

Olimpiādes norises periodā lielākā sastāvdaļa bija noguldījumi uz nakti.

15. c

Šī darbība nemaina naudas piedāvājumu.

16. a

Pieaugot patēriņa cenu indeksam iespējams iegādāties mazāk preces un pakalpojumus par to pašu naudas summu.

17. d

Nominālā IKP samazināšanās izraisīs naudas pieprasījuma līkne nobīdi pa kreisi.

18. d

AS šajā posmā ir kāpjoša. Šajā posmā paaugstinās cenu līmenis. Palielinās ražošanas izmaksas, kas mazina pieprasījumu pēc darbaspēka.

19. a

No uzskaitītajiem olimpiādes norises laikā ASV bija augstākais ārējā parāda īpatsvars no IKP.

20. c

Aprēķinam pēc secības $500 \cdot 1,05^2 = 5512,5$, kas nozīmē, ka IKP pieaugs $551,25 - 500 = 51,25$ miljardiem.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

1.1. Valstī A makroekonomiskā stabilitāte, valstī B inflācijas plaisa, valstī C recesijas plaisa

Valstī A visas līknes atrodas līdzsvarā.

Valstī B ilgtermiņa kopējā piedāvājuma līkne ir nobīdīta pa kreisi no AD-AS līdzsvara, kas liecina par inflācijas plaisu.

Valstī C ilgtermiņa kopējā piedāvājuma līkne ir nobīdīta pa labi no AD-AS līdzsvara, kas liecina par recesijas plaisu.

1.2. Ierobežojošo monetāro politiku; ierobežojošo fiskālo politiku

Ekspansīva monetārā politika palielinās inflāciju, mērķis ir pretējs, tādēļ jāizvēlas ierobežojoša monetārā politika. Arī fiskālajai politikai būtu jābūt ierobežojošai, lai mazinātu cenu pieaugumu.

1.3. Monetārās politikas iespējamās atbildes: ORN paaugstināšana, refinansēšanas likmes paaugstināšana, valūtas un vērtspapīru pārdošana atklātā tirgū. Fiskālās politikas iespējamās atbildes: nodokļu palielināšana vai valdības izdevumu samazināšana.

1.4. Pozitīvais: liels darba piedāvājums; viegli atrast kvalificētu darbinieku par samērā zemu cenu u.c. Negatīvais: palielinās bezdarbs, daudzi darbinieki zaudē kvalifikāciju u.c.

2. uzdevums.

2.1. Minimālā cena 20 eiro; maksimālā cena 50 eiro; iekšzemes ražotāju ieņēmumi 1 225 000 eiro

Minimālo un maksimālo cenu amplitūdu nolasām no grafika. Iekšzemes ražotāju

ieņēmumi skatāmi pie līdzsvara cenas 35 eiro un līdzsvara daudzuma 35 tūkst., attiecīgi $35 \cdot 35\,000 = 1\,225\,000$ eiro.

2.2. importēta; 100 000 eiro; 1 300 000 eiro

Prece A tiks importēta, jo šīs preces cena pasaules tirgū ir 20 eiro un par šādu cenu patērētāji grib un spēj nopirkt 70 000 vienību.

Iekšzemes ražotāju ieņēmumi būs $20 \cdot 5000 = 100\,000$ eiro.

Ārvalstu ražotāju ieņēmumi būs $20 \cdot 65\,000 = 1\,300\,000$ eiro.

2.3. 10 000 vien.; 225 000 eiro; 100 000 eiro

Preces A ražošanas apjoma palielinājums būs $15\,000 - 5000 = 10\,000$ vien., jo cena mainās no 20 uz 25 eiro.

Muitas nodokļa ieņēmumi būs 5 eiro reizināti ar apjoma starpību

$5 \cdot (60\,000 - 15\,000) = 225\,000$ eiro.

Patērētāju izdevumu samazinājums pēc muitas tarifa noteikšanas aplūkojam situāciju pirms un pēc:

$20 \cdot 70\,000 = 1\,400\,000$ eiro.

$25 \cdot 60\,000 = 1\,500\,000$ eiro.

Palielinājās par 100 000 eiro.

3. uzdevums.

3.1. 0,2 miljardi eiro

Neto eksportu aprēķinam no preču un pakalpojumu eksporta atņemot importu

3.2. 24,9 miljardi eiro

Metode: ražošanas (pievienotās vērtības)

Formula: IKP = pievienotā vērtība + produktu (netiešie) nodokļi – subsīdijas.

Aprēķins: $(46,8 - 25,1) + 3,23 - 0,03 = 24,9$ miljardi eiro

Metode: izdevumu metode

Formula: $IKP = C + I_g + G + X_n$

Aprēķins: $15,3 + 4,9 + 4,5 + 0,2 = 24,9$ miljardi eiro

3.3. 2,5 miljardi eiro

Aprēķinām pamatlīdzekļu nolietojumu (amortizāciju) no kopējām (bruto) investīcijām atņemot tīrās investīcijas $4,9 - 2,4 = 2,5$ miljardi eiro.

4. uzdevums.

4.1. Horizontālā ass – viena prece, vertikālā ass – otra prece, atzīmēti punkti katrai kombinācijai un savienoti punkti, pierakstīti apzīmējumi.

4.2. Ir tikai divi produkti (preces); tehnoloģijas nemainās; resursu apjoms ir ierobežots; resursus var izmantot gan vienas, gan otras preces ražošanā u.c.

4.3. Ražošana ir neefektīva; var palielināt gan preces K, gan preces M ražošanu, var palielināt preces K ražošanu; var palielināt preces M ražošanu u.c. Paaugstinot ražošanas efektivitāti; paaugstinot darba ražīgumu; palielinot ražošanas resursu izmantošanu u.c.

4.4. 1 preces M vienība

Pēc grafika un datiem novērojams, ka ražošanas iespēju robeža ir taisne ar 45° .

5. uzdevums.

5.1. Maiņas (apgrozības) līdzeklis; grūti noteikt, kādā attiecībā mainīt naudu pret preci; negrib pieņemt apmaiņai naudu; palielinās bartera darījumu pieprasījums; apgrūtināta preču maiņa; negrib iesaistīties naudas darījumos u.c.

Vērtības mērs; strauji mainās naudas vērtība; strauji samazinās naudas vērtība; grūti noteikt, kādā attiecībā nauda ir maināma pret precēm, citām valūtām; palielinās izmaksas ("ēdienkartes efekta"), bieži jāpārceno preces; nauda ātri jāizlieto, kamēr nav samazinājusies tās vērtība.

Vērtības (bagātības) uzkrāšanas līdzeklis; samazinās mājsaimniecību, uzņēmumu uzkrājumu vērtība, bagātība; samazinās uzkrāšanas tieksme; mazi uzkrājumi mazas investīcijas; pieaug vēlme ātri tikt "vaļā" no vērtību zaudējošas naudas u.c.

5.2. Jo naudas piedāvājums nav atkarīgs no procentu likmēm.

5.3. Jo darbojas banku naudas multiplikators (1/ORN).

5.4. Neto (tīrie) procentu ieņēmumi. Komisijas maksas un (tām pielīdzinātie ieņēmumi). Darījumi ar vērtspapīriem; valūtu maiņa u.c.

6. uzdevums.

6.1. SAF Tehnika; Grindeks; jāpārdod SAF Tehnika; jāatpērk SAF Tehnika Uz 29.12.2017. šiem uzņēmumiem ir augstākā akciju vērtība pret apgrozījumu.

29.12.17. jāpārdod SAF tehnikas akcijas.

2.03.18. jāatpērk SAF tehnikas akcijas.

Maksimālais ieguvums = $6,45 - 4,90 = 1,55$ eiro par katru akciju.

6.2. Olainfarm un Grindeks

29.12.17. jāpērk Grindeksa akcijas.

28.02.18. jāpārdod Grindeksa akcijas.

Maksimālais ieguvums $1000 : 6,80 = 147$ akcijas; $147 \times (7,74 - 6,80) = 138,18$ eiro

6.3. 0,1039 eiro

Vadāmies pēc aprēķina $(0,67 : 6,45) \times 100 = 10,39\%$ vai 0,1039 eiro vai 10,39 eiro centi.

Var būt dažādi noapaļotas.

6.4. Lielākais pieprasījums: Olainfarm; Lielākais piedāvājums: Olainfarm

Katrā darījumā sakrīt pieprasījums un piedāvājums. Var vadīties pēc cenām.

7. uzdevums.

7.1. Tabulā:

$Q = 1$; $TC = 105$ eiro; $MC = 45$ eiro

Kopējās izmaksas sakrīt ar vidējām kopējām izmaksām, jo tiek ražota tikai viena vienība.

Robežizmaksas 45, jo, palielinot ražošanu no 0 vienībām, izmaksas pieaug par 45 eiro.

$Q = 4$; $AVC = 37,50$ eiro

Mainīgās izmaksas būs kopīgās izmaksas mīnus pastāvīgās izmaksas

$VC = TC - FC = 210 - 60 = 150$ eiro. Ja tiek ražotas 4 vienības, tad vienas vienības vidējās mainīgās izmaksas $150 \text{ eiro} : 4 = 37,50$ eiro

$Q = 5$; $ATC = 49$ eiro; $TC = 245$ eiro; $MC = 35$ eiro; peļņa = -20 eiro

Varam noteikt mainīgās izmaksas $VC = 37 \cdot 5 = 185$ eiro. Līdz ar to var atrast kopējās izmaksas $TC = VC + FC = 185 + 60 = 245$ eiro.

Robežizmaksas attēlot kopējo izmaksu pieaugumu pret iepriekšējo daudzumu

$MC = TC_5 - TC_1 = 245 - 210 = 35$ eiro.

Peļņa tiks iegūta no kopējiem ieņēmumiem atņemot kopējos izdevumus

$TR - TC = 225 - 245 = -20$ eiro

7.2. 12 eiro

Iegūsim pastāvīgās izmaksas dalot ar vienību skaitu $AFC_5 = 60 : 5 = 12$ eiro.

7.3. turpināt ražošanu

Vajadzētu turpināt ražošanu, jo vidējās mainīgās izmaksas ir zemākas par preces cenu. Iespējama cita argumentācija.

7.4. 7 vien.

Optimālais ražošanas apjoms ir 7 preces vienības, jo pie šāda apjoma Q_{opt} nosacījums ir $MR = MC$.

SITUĀCIJAS ANALĪZE

1. Atbildes var būt dažādas.

Var pamatot ar starptautiskās tirdzniecības teorijām: absolūtās priekšrocības, salīdzināmās priekšrocības un citām starptautiskās tirdzniecības teorijām.

Var pamatot ar ieguvumiem no starptautiskās darba dalīšanas un specializācijas.

Var pamatot ar resursu (dabas resursu, kapitāla, naudas) efektīvāku izmantošanu.

2. Atbildes var būt dažādas.

Uzņēmumi, kuriem ir absolūtā vai salīdzināmā priekšrocība iegūst iespēju palielināt ražošanu, paplašināt noieta tirgu, pārdot preces par augstākām cenām u.c.

Arodbiedrības var palielināt nodarbināto skaitu; panākt lielāku darba samaksu, savu ietekmi u.c.

3. Atbildes var būt dažādas.

Uzņēmumi protekcionismu visbiežāk pamato ar to, ka valstij ir jāatbalsta jaunas nozares; jauni uzņēmumi, kamēr tie "nostiprinās", spēj konkurēt ar ārvalstu uzņēmumiem. Citi uzņēmumi pamato protekcionismu ar to, ka viņi nodrošina "valsts stratēģiskās intereses", valsts ekonomisko neatkarību u.c;

Arodbiedrības baidās zaudēt "darba vietas"; prasa aizsargāt tradicionālās un "valstiski svarīgās" jeb stratēģiskās nozares; nodrošināt pilnīgu nodarbinātību, "palīdzēt vienkāršai tautai".

4. Tāpēc, ka ASV ekonomikas apjoms ir ievērojami lielāks nekā citās valstīs. Tāpēc pat lielais eksporta apjoms sastāda nelielu īpatsvaru no ASV IKP. Ir liels iekšējais patēriņš, ko veicina liels iedzīvotāju īpatsvars ar augstiem ienākumiem.

5. Izskaidrojums ir atšķirīgās aprēķināšanas metodikās. IKP ieskaita tikai gala preču vērtību bez starpprodukta vērtības, bet eksportā visu preču vērtību. Turklāt eksporta preces cenā var iekļaut arī citus maksājumus: apdrošināšanu, nogādāšanu uz kuģa (FOB) vai pat iekraušanu vagonā (FOR).

Dažu valstu statistikā eksporta vērtībā iekļauj arī reeksportu.

Teorētiski var pamatot arī ar to, ka valstī var būt liels eksports, bet vēl ievērojami lielāks imports. Negatīvs neto eksports, ievērojami samazina valsts IKP. Tad arī teorētiski ir iespējama situācija, ka eksports var būt lielāks par IKP.

6. Atbildes var būt dažādas.

Dalībnieki var pamatot viedokli, ka reģionālās ekonomiskās organizācijas var veicināt starptautiskās ekonomiskās attiecības: nojaucot muitas barjeras, liberalizējot starptautisko tirdzniecību reģionā, veicinot dažādu valstu ekonomiku konvergenci, nodrošinot ne tikai brīvu preču, pakalpojumu kustību, bet arī darba, kapitāla, uzņēmējdarbības kustību, vienotu naudu, piemēram, eiro.

Tajā pašā laikā ap reģionālām apvienībām ir "augsti žogi", muitas barjeras trešo valstu precēm, pakalpojumiem, kas kavē citu valstu preču, pakalpojumu, kapitāla, darbaspēka ieplūšanu un efektīvāku to izmantošanu. Dažkārt reģionālās organizācijas ievieš sankcijas pret trešajām valstīm – tā ierobežojot starptautiskos darījumus.

2018./2019.MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 20. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE

NOVADA OLIMPIĀDE – 2019

TESTS

---

1. c

Visi uzskaitītie ir problēmas, ko risina ekonomika, bet ne pilnībā. Primārā problēma ekonomikā ir ierobežotais resursu apjoms, kas saistīts ar Zemes galīgumu, un neierobežotas iedzīvotāju vajadzības un vēlmes. "Ko ražot" ir ierobežota atbilde, jo nenosedz jautājumus, kurš patērēs. Ekonomikas izaugsme ir problēma, tomēr atbilde ir nepilnīga, jo nenorāda uz ierobežojumiem. Kā arī vajadzību apmierināšana nav pilnībā saistīta ar izaugsmi.

2. c

Vairumā mūsdienu valstu tiek izmantoti elementi gan jo brīvā tirgus ekonomikas, gan no komandekonomikas. Vairumā valstu ir brīvs tirgus ar konkurenci, privātīpašumu un cenām, ko nosaka tirgus, nevis centrālā valdība. Tomēr ir ieviesti komandekonomikas elementu, kad valsts regulē sabiedrisko preču cenu, iejaucas konkurencē, lai novērstu dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu u.c.

3. d

Ja valsts var palielināt produkta A ražošanu nesamazinot B ražošanu, tas nozīmē, ka ražošana valstī ir neefektīva. Tātad netiek pilnībā izmantotas visas ražošanas iespējas, ja jau ir brīvas ražošanas jaunas. Līdz ar to faktiskā stāvokļa punkts ir nulles punkta virzienā no ražošanas iespēju robežas, jo robeža attēlo efektīvu ražošanas stāvokli.

4. c

Ja ražošana ir efektīva, tad viena preces ražošanas palielināšana izraisa otras preces ražošanas samazinājumu. Līdz ar to, palielinot kapitālpreču ražošanu, sākotnēji tiešām samazinās patēriņa preču ražošana. Tomēr, ja valsts būs saražojusi vairāk kapitālpreces, tas izmainīs pašu ražošanas iespēju līkni, palielinot kopējo ražošanas jaudu, kas ļaus turpmāk palielināt abu veidu preču ražošanas apjomu.

5. b

Rīga ir Latvijas galvaspilsēta un attiecīgi, tāpat kā visā Latvijā, Rīgā pastāv brīva konkurence un nav ierobežojumu saldumu tirdzniecībā, tādēļ tirgū darbojas daudz gan vietējie, gan importa ražotāji. Un saldumu piedāvājums ir samērā daudzveidīgs, tātad produkcija ir nevis vienāda, bet līdzīga. Tas viss atbilst monopolistiskās konkurences definīcijai.

6. b

Pieprasījuma līknes nobīde pa labi nozīmē, ka iedzīvotāji gatavi iegādāties vairāk preces par esošo cenu. To var izraisīt gan lielāki rīcībā esošie ienākumi, gan īslaicīgs modes izraisīts pieprasījuma pieaugums, gan arī jaunu pircēju pievēršanās A precei, jo aizvietojošā B prece ir kļuvusi dārgāka. Tas izslēdz šīs trīs atbildes. Ja preces A cena paaugstinātos, tad prece tiktu mazāk pieprasīta.

7. a

Piedāvājuma likums nosaka to, ka ražotājs vēlas vairāk preču pārdot par augstāku cenu,

nekā par zemāku cenu. Tātad ja cena samazinās, tad ražotājs piegādās mazāk šīs preces daudzumu tirgum.

8. d

Labā kartupeļu raža nozīmētu kartupeļu daudzuma pieaugumu tirgū, kas izraisītu kartupeļu cenas samazināšanos. No tā izrietētu arī čipsu cenas samazināšanās. Savukārt atklājums, ka čipsi ir neveselīgi, var izraisīt daļas no patērētāju atteikšanās no to patēriņa. Abi aprakstīti notikumi izraisītu cenas samazināšanos, jo krīt izmaksas un krīt pieprasījums. Savukārt līdzsvara daudzums sākotnēji kritīsies dēļ mazāka pieprasījuma dietologu dēļ, bet var arī pieaugt dēļ zemākas cenas, jo tie, kas neseko dietologu norādījumiem, pirks vairāk čipsus.

9. b

Ja pieaugtu gan piedāvājums, gan pieprasījums, tad pieaugtu pārdoto paneļu skaits, bet tā nav. Tas izslēdz pirmo atbildi. Ja samazinātos gan piedāvājums, gan pieprasījums, tad pārdoto paneļu skaits samazinātos, bet tā nav noticis. Tas izslēdz trešo variantu. Ja pieaugtu pieprasījums pie mazāka piedāvājuma, tas izraisītu cenu pieaugumu, kas izslēdz ceturto variantu. Attiecīgi pieaugot piedāvājumam un samazinoties pieprasījumam, ir sagaidāms, ka cena kritīsies, kas arī izpildās, bet realizācija var reaģēt dažādi, kas arī atbilst nosacījumam.

10. d

Ja valdība nosaka cenas griestus, tad piedāvājums samazināsies, jo būs mazāk ražotāju, kas būs gatavi ražot par šādu cenu. Līdz ar to līdzsvara cena varētu būt zemāka, bet būs mazāks preces piedāvājums.

11. a

Līknes nobīde pa labi nozīmētu, ka pieaug pieprasījums pēc darbaspēka, tātad ir radušās jaunas darba vietas, ko, tai skaitā, varēja izraisīt tieši jaunu uzņēmumu darbības uzsākšana. Robotizācija izraisītu īslaicīgu pieprasījuma samazinājumu, vairāk iedzīvotāju darba tirgū ietekmētu piedāvājumu, nevis pieprasījumu, krājumu pieaugums nav saistīts tieši ar darbaspēku.

12. b

Anda 30 minūtēs var vai nu nopeldēt 1 km, vai nobraukt 10 km (20 km stundā), bet nevar abus kopā.

13. b

Komandekonomika paredz lielāku valdības iejaušanos ekonomiskos lēmumos un mazāku indivīda lomu. Attiecīgi aiziešana no šādas sistēmas nevarēja nozīmēt lielāku valdības lomu resursu sadalē.

14. b

Pieaugot produkta cenai, tam samazināsies pieprasījums, ja vien tā nav Veblena prece, kas nav norādīts.

15. d

Ja aktīvu vērtība palielinājās straujāk nekā peļņa, tad tas nozīmē, ka uzņēmums ir samazinājis savu rentabilitāti proporcionāli aktīvu vērtību pieaugumam.

16. c

Ja galējais derīgums ir pozitīvs, tad papildus vienība palielina kopējo derīgumu.

17. c

Racionāls patērētājs vērtēs derīgumu, kas izslēdz pirmās divas atbildes. Ja jāizvēlas starp kopējo un galējo derīgumu, tad lielāka nozīme ir kopējam derīgumam. Arī pie zemāka galējā derīguma rodas papildus derīgums, kas nozīmē, ka lielāks galējais derīgums vēl nenozīmē, ka ir sasniegts maksimāls labums.

18. a

Ņemot vērā, ka kopējās izmaksas sastāv no mainīgām izmaksām un pastāvīgām izmaksām, tad attālums starp kopējām izmaksām un mainīgajām izmaksām ir vienāds ar pastāvīgajām izmaksām.

19. c

Palielinoties ražošanas apjomam, pieaug izmaksas mainīgās izmaksas, jo tās ir atkarīgas no ražošanas daudzuma. Tā kā kopējās izmaksas ietver mainīgās izmaksas, tad arī tās pieaugs. Vidējās izmaksas var nepieaugt, ja robežizmaksas neaug.

20. a

Pastāvīgās izmaksas nemainās, ja pieaug ražošanas apjoms. Līdz ar to pie lielāka apjoma, būs mazākas pastāvīgās izmaksas uz katru saražoto produkcijas vienību, kas samazinās AFC. Pārējām vidējām izmaksām nevar viennozīmīgi noteikt izmaiņu virzienu.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

1. Ekonomikā uzskata, ka vislabāk atbildi uz jautājumu "Ko ražot?" spēj atrast tirgus un preces cenu vislabāk spēj noteikt tirgus. To pamato ar to, ka brīvs tirgus ļauj ražotājiem brīvi reaģēt uz tirgus pieprasījuma izmaiņām un izlemt, ko ražot. Atsevišķi visi uzskaitītie elementi nespēs efektīvi to noteikt.

2. Ekonomisti uzskata, ka visefektīvāk ražošanas resursu sadale brīvā tirgus sistēmā, bet lielāku sociālo taisnīgumu nodrošina jauktās ekonomikas sistēma. Resursu sadale visefektīvākā ir brīvā tirgus sistēmā, jo tajā darbojas pieprasījuma un piedāvājuma likumi, kas virza tirgu uz augstāku efektivitāti. Brīvā tirgus ekonomika ir orientēta uz valsts neiejaukšanos, tādējādi var netikt nodrošināts sociālais taisnīgums, bet komandekonomikā valsts pieņem lēmumus par resursu sadali un var arī nodrošināt sociālo taisnīgumu, bet ne lielāku, kā jauktā ekonomikā.

3. Ražošanas resursu tirgū darba pieprasījumu veido uzņēmumi, bet darba piedāvājumu – mājsaimniecības. Mājsaimniecības nodrošina darbaspēku, kā arī tām pieder zeme un uz tās iegūstamie dabas resursi. Uzņēmumi ir tie, kas ražo preces un pakalpojumus, tātad pieprasa no tirgus resursus, kurus izmantot šīs funkcijas izpildei.

4. Ja uzņēmums no kopējiem ieņēmumiem atskaita ārējās jeb grāmatvedības izmaksas un iekšējās jeb alternatīvas izmaksas, tad atlikums ir ekonomiskā peļņa. Bruto peļņa un normālā peļņa neņemtu vērā alternatīvās izmaksas.

5. Ēkas, iekārtas un mašīnas uzņēmuma grāmatvedības bilancē atspoguļoti bilances postenī pamatlīdzekļi, bet īpašnieku ieguldījums dibinot uzņēmumu – pamatkapitāls.

6. Akciju sabiedrības saimniecisko darbību vada valde, bet tiesības lemt par sabiedrības pamatkapitāla palielināšanu ir tikai akcionāru sapulcei, kas ir noteikts Latvijas Republikas Komerclikumā.

2. uzdevums.

1. Patiess

Ienākumi ir atkarīgi ne tikai no piedāvātās preces daudzuma, bet arī no cenas. Ja cena kritīsies proporcionāli daudz straujāk, liela raža nespēs to kompensēt.

2. Aplams

Negatīvās ārējās ietekmes nav saistāmas ar konkurences lielumu.

3. Patiess

Dažu uzņēmumu dominēšana ļauj tiem izkropļot tirgu, nepilnīga informācija var izraisīt nepamatotus lēmumus, kas novedīs pie tirgus nepilnībām.

4. Patiess

Pēc pieprasījuma un piedāvājuma likuma pieprasījuma pieaugums virs piedāvājuma izraisa cenas pieaugumu, jo uzņēmējiem ir iespēja palielināt ienākumus.

5. Aplams

Ir dažādas situācijas, kad preču cenas ir saistītas, piemēram, aizvietojošām precēm, papildinošām precēm.

6. Aplams

No dividenžu viedokļa akcionāri nav guvuši ienākumus, bet tas nenozīmē zaudējumus. Savukārt no uzņēmuma vērtības viedokļa tā vārētu pieaugt, kas arī būtu ieguvums akcionāriem.

7. Patiess

Tas neatbilstu likumam par grāmatvedību.

8. Patiess

Patērētājam nav motivācijas patērēt vēl kādu preces vienību, no kuras patēriņam paliek sliktāk, līdz ar to patērētājs apstātos pie tās preces, kura vairs nesniedz jaunu labumu, $MU=0$.

9. Aplams

Šajā gadījumā ienākumiem nav noteikti jāsamazinās.

10. Aplams

Ja pieprasījums ir ļoti elastīgs, tad patērētāji var mainīt savus iepirkšanās paradumus, un tādējādi cena neaug.

3. uzdevums.

1. -2 n.v.

Ienākumi $4 \cdot 40 = 160$ n.v., izdevumi pēc tabulas 162 n.v., peļņa -2 n.v. jeb 2 n.v. zaudējumi

2. 50 n.v.

Pie jebkura ražošanas apjoma pastāvīgās izmaksas būs 50 n.v., jo pēc tabulas atrodams, ka saražojot 0 vienības būs 50 n.v. izmaksas.

3. 31 n.v.

Mainīgās izmaksas ir kopējās izmaksas mīnuss pastāvīgās izmaksas. Tātad pie 10

vienībām tas būs $360 - 50 = 310$ n.v. Lai atrastu vidējo, izdalām ar ražošanas apjomu $310 : 10 = 31$ n.v.

4. Pilnīgā konkurence

5. $Q=8$

Pie šāda apjoma robežizmaksas ir sasniegušas robežienākumus.

6. 24,6 n.v.

Ja $P < AVC$ jāpārtrauc ražošana, attiecīgi ja optimālais apjoms ir 8, tad šī ir zemākā cena, pie kuras tā nav noslīdējusi zem AVC pie ražošanas apjoma 7.

4. uzdevums.

1. 0,4 vai -0,4

Daudzums samazinājās par 20% un cena pieauga par 50%. Elastības koeficients ir $20 : 50 = 0,4$.

2. Neelastīgs

Koeficienta vērtība ir zem 1, kas liecina par neelastīgu pieprasījumu.

3. Pirmās nepieciešamības

Pirmās nepieciešamības precēm pieprasījums ir neelastīgs, jo patērētājiem tās ir nepieciešamas pat tad, ja cena pieaug.

4. Maz un grūti pieejami

Par to liecina tas, ka jau konstatējām, ka prece ir pirmās nepieciešamības un pieprasījums nav elastīgs. Ja būtu pieejami aizvietotāji, tad pieprasījums būtu elastīgs.

5. "Lāču" rupjmaize

No uzskaitītā tā vistuvāk atbilst pirmās nepieciešamības precei.

6. Palielinājās par 20%

Ieņēmumi bija $4 \cdot 1000 = 4000$, kļuva $6 \cdot 800 = 4800$. Pieaugums ir $4800 : 4000 = 1,2$ jeb par 20%.

5. uzdevums.

1. 100 n.v.

Pie $Q=0$ kopējās izmaksas $TC=1200$, bet pie $Q=10$ jau zināms, ka $TC=2200$. Līdz ar to mainīgās izmaksas pieauga par 100 n.v. uz vienu precī salīdzinot ar neražot neko.

2. 60 n.v.

Ja pie $Q=10$ ir zināms, ka $AFC=120$, tad $FC=1200$. Līdz ar to pie $Q=20$ var noteikt $AFC=1200 : 20 = 60$ n.v.

3. 90 n.v.

Vadoties pēc sakarības $ATC = AFC + AVC$ var noteikt, ka $AVC = ATC - AFC = 150 - 60 = 90$ n.v.

4. 130 n.v.

Vadoties pēc sakarības $ATC = AFC + AVC$ var noteikt, ka $ATC = 40 + 90 = 130$ n.v.

5. 30 n.v.

Ja pie $Q=10$ ir zināms, ka $AFC=120$, tad $FC=1200$. Līdz ar to pie $Q=40$ var noteikt $AFC=1200 : 40 = 30$ n.v.

6. 100 n.v.

Ja pie $Q=30$ ir dots, ka $ATC=130$, tad $TC=3900$ n.v. Un ja pie $Q=40$ ir dots, ka $MC=130$, tad tas nozīmē, ka TC pieauga par 1300 vienībām. Tātad pie $Q=40$ var noteikt $TC=3900+1300=5200$. Izsakot to kā ATC iegūsim $ATC=5200/40=130$ n.v. Tātad $AVC = ATC - AFC = 130 - 30 = 100$ n.v.

7. 130 n.v.

Ja pie $Q=30$ ir dots, ka $ATC=130$, tad $TC=3900$ n.v. Un ja pie $Q=40$ ir dots, ka $MC=130$, tad tas nozīmē, ka TC pieauga par 1300 vienībām. Tātad pie $Q=40$ var noteikt $TC=3900+1300=5200$. Izsakot to kā ATC iegūsim $ATC=5200/40=130$ n.v.

8. 140 n.v.

Pie $Q=50$ aprēķinām $TC = 50 ATC = 6600$. Salīdzinot ar iepriekšējo ATC , izmaiņas ir $6600-5200=1400$. Izdalām ar desmit, jo tāds ir Q augšanas solis, iegūstam 140 n.v.

6. uzdevums.

1. Pilnīga konkurence

Aprakstītā situācija atbilst pilnīgai konkurencei, jo nav tirgus barjeru, ir augsts konkurences līmenis, pilnīga informācija.

2. Tirgus

Pilnīgas konkurences gadījumā cenas nenosaka monopolists vai dažu līderu apvienība.

3. Preces cenu

Pilnīgas konkurences apstākļos līdzsvara punktam būtu jābūt $P=MR$

4. Nevienu

Šajā gadījumā uzņēmuma cena ir virs līdzsvara cenas, kas nozīmē, ka cena neatbilst tirgus pieprasījumam un netiks realizēta prece.

5. Visas tirgum piedāvātās

Pie šādas cenas tā ir zem līdzsvara cenas, tātad pieprasījums būs lielāks par piedāvājumu un tiks realizētas visas preces.

6. Absolūti elastīgs

Cenas izmaiņas izraisa proporcionāli lielākas pieprasījuma izmaiņas.

7. uzdevums.

1. 60 daļas

Ja kopā uzņēmumā tika ieguldīti 6000 eiro un vienas daļas vērtība ir 100 eiro, tad daļu skaits ir $6000 : 100 = 60$ daļas.

2. Annai 40 daļas, Jānim 20 daļas

Ja ieguldījuma attiecība ir 4000 eiro Annai un 2000 eiro Jānim, tad proporcionāli sadalās daļas.

3. 6000 eiro

Atbilstoši ieguldītajam 2000 eiro plus 4000 eiro.

4. 30 000 eiro

Aprēķinām kā $60\ 000 - 30\ 000 = 30\ 000$ eiro, atņemot no apgrozījuma ražošanas izmaksas.

5. Annai 8000 euro, Jānim 4000 eiro

Uzņēmuma bruto peļņa būs $60\,000 - 30\,000 = 30\,000$ eiro. Peļņa pirms nodokļiem

$30\,000 - 6000 - 4000 = 20\,000$ eiro. Tīrā (neto) peļņa

$20\,000 - 20\,000 \times 0,15 = 17\,000$ eiro. Dalībnieku sapulce lēma 5000 ieguldīt uzņēmumā, tātad dividendēs varēs dalīt $17\,000 - 5000 = 12\,000$ eiro.

6. Dividendes

7. Uzņēmums atbildēs ar visu savu mantu

8. Annai 0 eiro, Jānim 0 eiro

Sabiedrībā ar ierobežotu atbildību tās īpašnieki neatbild ar saviem personīgajiem līdzekļiem.

8. uzdevums.

1. $P_E = 30$ eiro, $Q_E = 40$ vien.

Līdzsvars ir pie $Q_D = Q_S$, tātad $100 - 2P = -20 + 2P$, ko atrisinot iegūst $P = 30$ eiro, pie kura $Q_D = 100 - 2P = 100 - 60 = 40$ vien.

2. 10 vien.

Šajā gadījumā $Q_D = 100 - 2P = 60$ un $Q_S = -20 + 2P = 10$. Tātad tirgū piedāvājums būs zemāks par pieprasījumu un būs iespējams realizēt tikai 10 vienības.

3. $P_E = 24$ eiro, $Q_E = 28$ vien.

Uzdevuma nosacījumos tiek apskatīts gadījums, kad viss nodokļa slogs gulstas uz pircēju. Tāpēc tirgus līdzsvara cena būs $100 - 2(P+12) = -20 + 2P$. Tātad $P_E = 24$ eiro un $Q_D = 28$ vien. un arī $Q_S = 28$ vien.

4. 336 eiro

Valsts iekasēs $12 \cdot 28 = 336$ eiro

5. 36 eiro

Nosakām cenu 24 eiro + 12 eiro nodoklis = 36 eiro

6. Samazinājās par 528 eiro

Bija $40 \cdot 30 = 1200$ eiro. Kļuva $28 \cdot 24 = 672$ eiro. Samazinājums ir $1200 - 672 = 528$ eiro.

9. uzdevums.

1. A

Pirmā patērētā A prece sniedz lielāko galējo derīgumu uz n.v.

2. 12 n.v.

Patērēs 4 vienības, par katru samaksājot 3 n.v.

3. 17 n.v.

Galējie derīgumu būs vienādi pie attiecības 3, kad visus patērējot kopā būs iztērēts 17 n.v.

4. 60 d.v.

Prece A sniegs $7+5+3=15$ d.v. Prece B sniegs $4 \cdot 3+3 \cdot 3=21$ d.v. Prece C sniegs $3 \cdot 8=24$ d.v.

Kopā iegūtas $15+21+24=60$ d.v. Katrai precei cenu reizina ar vienas n.v. sniegto derīgumu, lai iegūtu kopējo derīgumu.

5. C

Prece A sniegs $7+5+3=15$ d.v. Prece B sniegs $4 \cdot 3+3 \cdot 3=21$ d.v. Prece C sniegs $3 \cdot 8=24$ d.v.

Tātad precei C ir visaugstākais derīgums

6. A – 3 vien., B – 2 vien., C – 1 vien.

10. uzdevums.

1. D un S, punkta pārvietošanās pa līknēm

Pieprasījums mainīsies, jo par šādu cenu mazāk pirks, un piedāvājums mainīsies.

2. D, līknes nobīde pa labi

Kā aizvietojošs produkts tas palielinās pieprasījumu pēc sviesta pie esošajām cenām.

3. S, līknes nobīde pa labi

Piens ir sviesta ražošanas sastāvdaļa, kas nozīmē, ka būs lētāks piens un tiks piedāvāts vairāk sviesta.

4. S, līknes nobīde pa kreisi

Samazināsies piena ražošanas apjomi, kas samazinās sviesta piedāvājumu

5. S, līknes nobīde pa kreisi

Vairāk sviestu eksportējot, mazāk sviests tiks piedāvāts vietējā tirgū

6. D, līknes nobīde pa kreisi

Aizstājēja ieviešana samazinās pieprasījumu sviesta tirgū.

7. D, līknes nobīde pa labi

Sviestu sāk patērēt vairāk, jo tas vairs netiek uzskatīts par tik kaitīgu.

8. D un S, punkta pārvietošanās pa līknēm

Pieprasījums mainīsies, jo pa zemāku cenu vairāk pirks.

TESTS

---

1. c

Luksusa preces ir tādas preces, kuru pieprasījums pieaug proporcionāli straujāk, nekā pieaug ienākumi.

2. d

Krusteniskās elastības koeficients ir negatīvs, ja preces ir savstarpēji papildinošas.

3. a

Ja palielinātos pupiņu pieprasījums, to patēriņš nesamazinātos. Ja palielinātos gan pieprasījums, gan piedāvājums, tad cena būtiski nepieaugtu un patēriņš nesamazinātos. Ja samazinātos pieprasījums un palielinātos piedāvājums, tad cena nesamazinātos. Attiecīgi pupiņu piedāvājuma samazinājums izraisītu cenas pieaugumu, kam sekotu patēriņa samazinājums.

4. d

Pilnīgas konkurences tirgū nebūs iespēja paaugstināt cenu, jo tā jau ir līdzsvara stāvoklī. Jāveic likvidācija.

5. d

Situācija nav iespējama, jo pilnīgas konkurences tirgū būtu sasniegts līdzsvars, kas neatbilst dotajiem nosacījumiem.

6. a

Ja galējais derīgums ir maksimāls, tad tas nozīmē, ka var iegūt vēl augstāku kopējo derīgumu. Ja galējais derīgums samazinās, tad joprojām ir iespēja gūt mazāku pieaugumu, bet pozitīvu kopējo derīgumu. Cenai nav nozīme šajā jautājumā. Attiecīgi pareizi ir, kad galējais derīgums kļūst vienāds ar nulli.

7. a

Pēdējā porcija sniedz mazāku galējo derīgumu, tādēļ arī tā ir pēdējā. Kopējam derīgumam ir raksturīga līkne ar samazinošos pieaugumu, jo galējais derīgums ir sākumā augsts un tad samazinās.

8. b

Sviests un margarīns ir savstarpēji aizvietojošas preces. Abiem produktiem pieaug cena, līdz ar to arī sviestam pieaug līdzsvara cena. Tā kā abi produkti paliek dārgāki, nevar spriest par to, kā mainīsies daudzums.

9. b

Pie lieliem nerealizētiem krājumiem nav motivācijas investēt, kamēr nav realizētas atlikušās preces. Tas savukārt samazinās RIKP, jo tā ir daļa no aprēķina.

10. c

Starpību veido amortizācijas atskaitījumi

11. d

Pilnīga nodarbinātība ir situācija, kad pastāv dabiskais bezdarbs – ir frikcionālais, strukturālais un sezonālais bezdarbs. Tātad pilnīgi nodarbināti ir visi, izņemot tos, kas ir darba maiņas vai meklējumu procesā, sezonālos darbos u.c.

12. a

Stimulējošas monetārās politikas rezultātā palielinās pieprasījums, jo samazinās procentu likmes, paaugstinās naudas piedāvājums vai ir atviegloti kredītnoteikumi.

13. c

PVN samazināšana samazinās patēriņa preču cenas iedzīvotājiem, kas motivēs tos patērēt vairāk. Savukārt zemāka UIN likme ir vilinoša investoriem ieguldīt uzņēmējdarbībā.

14. c

Aprēķinam izmantojot formulu $140 : 1,12^3 = 99,65$. Iespējama cita aprēķina gaita.

15. d

Samazinoties kopējam pieprasījumam, cenu līmenis kritīsies, un samazināsies arī reālais IKP.

16. a

Pie starpības starp 9% un 6% var teikt, ka samazinājās par 3%.

17. b

Zemes piedāvājums ir neelastīgs, jo šī ražošanas faktora pieejamais apjoms ir ierobežots.

18. a

Atceļot ievadmuitu, ārvalstu ražotāju pārtikas produkti kļūs lētāki iekšzemes patērētājam, tādējādi samazinot pieprasījumu pēc vietējā ražojuma pārtikas. Tas savukārt mazinās motivāciju investēt lauksaimniecībā un samazinās pieprasījumu pēc zemes.

19. a

Keinsa kopējā piedāvājuma līkne ir horizontāla, tas nozīmē, ka firmas piedāvā tik daudz preces, cik ir pieprasītas pie esošā cenu līmeņa.

20. b

Mazāku preču daudzumu, jo kritīsies eiro pirktspēja ASV.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

a) Iespējamie apsvērumi: labāki vides apstākļi, klimatiskie apstākļi, dabas apstākļi; dēļ lētā vergu darba, dēļ mazākām kopējām izmaksām.

b) Iespējamie pamatojumi: dēļ lielākas pieredzes kokvilnas audzēšanā un rezultātā lielāka saražotā produkta uz katru platības vienību; dēļ mazāka nepieciešamā ieguldījuma kokvilnas mērvienības ražošanā; dēļ tā, ka specializējušies kokvilnas audzēšanā, ko apliecina izdevīgā tirdzniecība ar Ziemeļu štatiem.

c) Jābūt grafikam, kurā horizontālā ass garāka par vertikālo, jo kokvilnu audzēja vairāk. Uzzīmēta ražošanas iespēju robeža (RIR) un punkts uz RIR.

d) Iespējamās atbildes:

Par izmaiņām: palielinās pārtikas ražošana; kokvilnas ražošana varētu samazināties; varētu ražošanā iesaistīt vēl neapgūtās teritorijas; varētu samazināties darba resursi, jo kareivju iesaukšana dienestā mazināja darbaspēka pieejamību un karadarbībai sekoja

teritoriju izpostīšana; kopš kara vidus (1963. g.) Dienvidi zaudē lielu daļu sava kapitāla – vergi dodas uz Ziemeļu štatiem.

Var argumentēt, ka kara laikā mobilizē resursus, kurus pirms kara ražošanā neiesaistīja, piemēram, Ziemeļu gūstekņus.

Punkts B pārvietoja uz augšu (ražo vairāk pārtikas, mazāk kokvilnas). Ražošanas iespēju robeža novirzās pa kreisi un punkts B uz augšu no sākotnējā un pa kreisi no esošās un nobīdītās ražošanas iespēju robežas.

e) Kokvilnai: atkarīgs no pamatojuma, bet varētu palielināties, jo samazinājās gan izlaide, gan ieguldījumi. Var tikt ņemti arī vērā kara izraisītie postījumi. Varētu samazināties, ja akcentē brīva darba priekšrocības, salīdzinot ar vergu darbu.

Pārtikai: palielinājās, jo bija jāatsakās no lielāka kokvilnas daudzuma vai jāatsakās no kokvilnas platībām, kurās vajadzēja audzēt pārtiku, bija jānovirza darbaspēks no kokvilnas audzēšanas un jāpārorientē pārtikas pārstrādei.

2. uzdevums.

a) pārtikas piedāvājums: eksportētājvalstīs palielinājās, importētājvalstīs samazinājās. Ja valsts nosaka eksporta ierobežojumus, tad šajā valstī būs lielāks pārtikas piedāvājums, jo ražotāji pārorientējas uz vietējo tirgu. Importētājvalstīs pretēji, jo tām nav pietiekami izvērstā vietējā industrija.

b) pārtikas cena: eksportētājvalstīs samazinājās, importētājvalstīs paaugstinājās. Pieaugot pārtikas piedāvājumam eksportētājvalsts iekšējā tirgū, samazināsies pārtikas cenas. Importētājvalstīs būs pretēji, jo pie esošā pārtikas pieprasījuma būs mazāks pārtikas piedāvājums.

c) ražotās pārtikas daudzums: eksportētājvalstīs samazinājās, importētājvalstīs palielinājās.

Eksportētājvalstīs eventuāli ražošana samazināsies, jo nav pieprasījuma pēc tik liela pārtikas daudzuma. Importētājvalstīs pieaugs pārtikas ražošana, jo valsts sadursies ar pārtikas pieejamības problēmu.

d) Pārtikas patēriņš, atbilde atkarīga no pamatojuma. Ir iespējami dažādi atbilžu veidi. Eksportētājvalstīs: sakarā ar eksporta ierobežojumu varētu palielināties patēriņš, bet cenas samazināšanās varētu samazināt saražotās un līdz ar to – patērētās produkcijas daudzumu.

Importētājvalstīs: sakarā ar importa mazināšanos – varētu samazināties, bet tad augstāka cena varētu stimulēt ražošanu, tā varētu palielināties un līdz ar to patēriņš. Var arī – augstāka cena un zemi ienākumi – var samazināt pārtikas patēriņu.

e) Svarīgs ekonomisks, reāls pamatojums.

Šodienas "Trampisms" var būt kā piemērs pamatojumam, kas sāk pārmākt ekonomistu teorijas.

Ekonomikas teorija saka, ka, panākot brīvu tirdzniecību, var risināt pārtikas problēmu. Tomēr prakse (Dohas raunda sarunas), liecina, ka "brīva tirdzniecība" iet roku rokā ar negodīgu tirdzniecību. Ar rūpniecības precēm un tehnoloģijām attīstības valstīm tiek atņemts vairāk, nekā tās atgūst ar lauksaimniecības produkcijas tarifiem.

Var arī pamatot pretējo: augstākas cenas stimulēs resursu ieplūšanu lauksaimniecības un pārtikas produktu ražošanā. Mazināsies atkarība no attīstītajām valstīm.

3. uzdevums.

a) 20%

Jebkurš gads, piemēram, 5.gads – $180 : 900 = 0,2$, jeb 20%.

b) Latvijā (vairāk par 30%)

c) Proporcionālā

Tā kā nodokļu ieņēmumi pieaug proporcionāli IKP pieaugumam, tad proporcionālā.

d) 2. gadā

Tā kā IKP ik gadu palielinās par 100 mlrd. eiro, tad mazākais dalītājs ir 2. gadā. Var arī aprēķināt izaugsmes tempus un tad salīdzināt.

2.gadā $600 : 500 = 1,2$ (+20%)

3.gadā $700 : 600 = 1,17$ (+17%)

4.gadā $800 : 700 = 1,14$ (+14%)

5.gadā $900 : 800 = 1,13$ (+13%)

e) 3. gadā īstenoja: stimulējošo fiskālo politiku; vajadzēja īstenot: stimulējošo fiskālo politiku.

5.gadā īstenoja : ierobežojošo fiskālo politiku; vajadzēja īstenot: ierobežojošo fiskālo politiku.

f) 20 mlrd. eiro

Aprēķināt var pēc formulas $(700 - 600) \times 0,2 = 20$ mlrd. eiro

g) inflācijas plaisa

Bija inflācijas plaisa, jo faktiskais reālais IKP ir lielāks par potenciālo IKP.

4. uzdevums.

a) Aplams

Ja pieprasījums ir neelastīgs, tad maksas samazināšana būtiski nepalielinās braucienu skaitu.

b) Aplams

Subsīdijas ražotājiem nenozīmē, ka patērētāji būs ieguvēji, piemēram, dēļ zemākas cenas.

c) Patiess

Iesaistoties brīvā tirdzniecībā, valstī X preces B cena samazināsies, lai izlīdzinātos ar pasaules tirgus cenu, vai arī būs pieejamas importa preces par pasaules tirgus cenu, kas sniegs valsts X patērētājiem ieguvumu.

d) Aplams

Nē, jo var būt mainījies tikai cenu indekss, ko izmanto reālā ienākuma aprēķiniem.

e) Aplams

Nē, jo elastīga pieprasījuma gadījumā patērētāji samazinās pieprasījumu pēc preces A un tādēļ tās cena var necelties strauji.

f) Aplams

Tos neiekļauj, jo netiek radīta jauna vērtība.

g) Patiess

Jā, jo cenas diskriminācija ir atšķirīgu cenu noteikšana vienādām precēm dažādām patērētāju grupām, vai atkarībā no pārdošanas vietas un apjoma.

h) Patiess

Nenosaka, jo tam ir citi cenas noteikšanas kritēriji. Monopolists gūst maksimālo peļņu, ja tas pārdod tādu preces daudzumu, kura robežizmaksas MC un robežieņēmumi MR no tā pārdošanas ir vienādi.

i) Aplams

Nē, jo tiesības streikot kā galējs līdzeklis izmantojamas, ja nav panākta vienošanās un samierināšanās kolektīvajā interešu strīdā.

j) Patiess

Jā, jo bilances pasīvs ir finansēšanas avots, bet aktīvs ir īpašums.

5. uzdevums.

a) Aktīvā: aktīvs kopā, ilgtermiņa ieguldījumi.

b) Pasīvā: pašu kapitāls, pārskata gada nesadalītā peļņa.

c) 69,8517 milj. eiro

Aprēķinam neto apgrozījumu sareizinot ar bruto rentabilitāti izteiktu īpatsvarā $110,7 \times 0,631 = 69,8517$ milj. eiro

d) Katrs apgrozītais eiro uzņēmumam ienesa 63,1 eiro centu peļņu

e) 48,6 milj. eiro

Aprēķinam no 2017. gada aktīvu kopējās vērtības atņemt pašu kapitālu $146,4 - 97,8 = 48,6$ milj. eiro

f) 2016. gadā

Salīdzinot aktīvu rentabilitāti: 2016. g. 8,03% ($(11,6 : 144,5) \times 100$), bet 2017. g. 7,37% ($(10,8 : 146,4) \times 100$), tātad 2016. gadā.

Var arī alternatīvi argumentēt, ka neto peļņa lielāka ir 2016. un mazāki aktīvi, tātad rentabilitāte būs augstāka 2016. gadā.

g) 2016. gadā

2016. g. peļņa uz akciju ir $(11,6 : 9,785) = 1,18$ eiro. Ienesīgums: $(1,18 : 8,51) \times 100 = 13,86\%$.

2017. g. peļņa uz akciju = $(10,8 : 9,785) = 1,10$ eiro. Ienesīgums: $(1,10 : 8,05) \times 100 = 13,66\%$.

h) 63,2 milj. eiro

Aprēķinam no kopējie aktīviem atņemot ilgtermiņa ieguldījumus $144,5 - 81,3 = 63,2$ milj. eiro.

6. uzdevums.

a) c

2017.gadā reālais IKP = 22,77 mlrd. eiro

b) augstāks

2018. g. bezdarba līmenis bija augstāks ($5,6\% < 7,1\%$)

Pamatojums: Filipša likne = sakarība, ka, ja augstāks bezdarbs, tad zemāks inflācijas temps.

c) 40,8 (mlrd. eiro) – kreditori (saistības); 24,1 (mlrd. eiro) – pašu kapitāls

d) Ekonomiski aktīvie; Reģistrētie bezdarbnieki/bezdarbnieki; Nodarbinātie/Strādājošie; Ekonomiski neaktīvie; Pavisam iedzīvotāji 15 – 74 g. vecumā

e) Straujāks inflācijas temps; straujāks ekonomikas izaugsmes temps

Var būt arī citas atbildes, piem., stimulējošā fiskāla politika u.c.

f) 700 eiro

Vidējā neto darba samaksa Latvijā 2018. g. bija 670 eiro.

7. uzdevums.

a) 70 eiro

Pie šīs cenas pieprasījums jūlijā būs 60 uzvalki un 5 uzvalki paliks augustam.

b) Cena: 75 eiro; ieņēmumi: 4875 eiro

Pie šādas cenas jūlijā pārdos 53 uzvalkus, un augustā 12 uzvalkus, realizējot visus 65 uzvalkus par augstāko cenu.

c) 4550 eiro

Ieņēmumi jūlijā $70 \cdot 60 = 4200$, ieņēmumi augustā $70 \cdot 5 = 350$. Kopā ieņēmumi 4550 eiro.

d) 65 eiro; ieņēmumi: 5525 eiro

Tādā gadījumā būtu 85 uzvalki, pie cenas realizētu visus uzvalkus – jūlijā 68 un augustā 17, kopā 85.

e) 1. jūlijā

Spēkā ir laika faktors. 1. jūlijā uzvalku var nopirkt dažādās tirdzniecības vietās, līdz ar to ir cenas izvēle. 30. augustā ir palikusi pēdējā diena pirms skolas, jāiegādājas par cenu, kāda ir.

SITUĀCIJAS ANALĪZE

---

1. (3 p.) No piedāvājuma aspekta: mazs (gandrīz nekāds) piedāvājums, lielas būvniecības un uzturēšanas izmaksas un ilgs investīciju atmaksāšanās periods; bankas neizsniedz ilgtermiņa kredītus vai izsniedz tikai par augstiem procentiem.

No pieprasījuma puses: samērā neliela pirktspēja; grūtības ar pirmās iemaksas sagādi; zems valsts atbalsts jaunajām ģimenēm un jaunajiem speciālistiem.

2. (3 p.) Jauno dzīvokļu koncentrāciju tikai Rīgā un Pierīgā līdz ar to mazu dzīvokļu piedāvājumu reģionos.

Reģionu attīstības problēmas: zema investīciju piesaiste un arī grūtības piesaistīt jaunos speciālistus, jaunas ģimenes.

Depopulācija reģionos u.c.

3. Izvērtē abus piedāvātos dzīvokļu problēmas risināšanas variantus!

a) (2 p.) Ieguvēji: 1. variantā: speciālisti un jaunās ģimenes; īres dzīvokļu īpašnieki, jo augstākas tirgus cenas; īres dzīvokļu attīstītāji – lielāks pieprasījums pēc jauniem dzīvokļiem.

2. variantā: attīstītāji – var īstenot projektus, kuri agrāk bija nerentabli. Palielinoties

piedāvājumam, samazinās īres cena, tātad īrnieki. Pašvaldības, kuras būvēs īres namus – uzvar konkurencē par jaunajiem speciālistiem, iedzīvotājiem.

b) (2 p.) Zaudētāji: 1. variantā: tie, kas nesaņem subsīdijas, jo tirgus cenas ir augstākas; tie īres dzīvokļu īpašnieki, kas par augsto cenu nespēj atrast īrniekus.

Zaudētāji 2. variantā: tie īres dzīvokļu īpašnieki, kuri nesaņēma subsīdijas;

c) (8 punkti) Sekas:

1. variantā. Palielinās pieprasījums. Palielinās īres maksa. Palielinās īrēto dzīvokļu skaits.

2. variantā. Palielinās piedāvājums. Samazinās īres maksa. Palielinās izīrēto dzīvokļu skaits.

4. (3 p.) Tirgus sistēma: Nekādas valsts iejaukšanās tirgū – atcelt dotācijas, subsīdijas. Sakārtot tiesiskos jautājumus: mazināt šķēršļus dzīvokļu izīrēšanai, mazināt un paātrināt formalitāšu kārtošānu; nodokļu vienkāršotu nomaksu. Tipveida īres līgumu nodrošināšanu. Cilvēku kapitāla palielināšana, lai var nopelnīt lielākas algas, tad varēs samaksāt īri vai būvēt savu.

2019./2020.MĀCĪBU GADS – LATVIJAS 21. EKONOMIKAS OLIMPIĀDE

NOVADA OLIMPIĀDE – 2020

TESTS

---

1. a

Pieprasījuma likums ir likums, kurš nosaka to, ka pircējs vienu un to pašu preci pirks vairāk par mazāku naudas summu, nekā par lielāku naudas summu.

2. c

Saimnieciskais darījums netiek uzskaitīts bilancē.

3. a

Līdzsvara cena $120 - 3P = -30 + 2P$, no kā izriet līdzsvara cena $P = 30$. Pie tādas cenas pieprasījums būs $Q_D = 30$ un piedāvājums būs $Q_S = 30$. Ja nosaka fiksētu cenu $P = 25$, tad jaunais pieprasījums būs $Q_D = 45$ un piedāvājums $Q_S = 20$. Tātad pārdošanas apjomi no 30 kritīs līdz 20.

4. c

Pieprasījums ir mazāks par 1, tātad neelastīgs. Cenas izmaiņas būtiski neietekmē pieprasītās preces daudzuma izmaiņas. Samazinoties piedāvājumam sliktas ražas dēļ, ražotāji palielinās cenu, bet pieprasījums būtiski nemainīsies. Patērētāji tērēs vairāk ķiršu iegādei.

5. c

Samazinoties biežpienmaizīšu cenai pieaugs to pieprasījums, kas izraisīs virtuļu pieprasījuma kritumu. Tas savukārt izraisīs virtuļu cenas samazināšanos. Tā kā pieaugs pieprasījums pēc biežpienmaizītēm, pieaugs pieprasījums arī pēc kafijas. Tātad kafijas cena pieaugs.

6. b

Slikta raža izraisa samazinātu piedāvājumu. Tā kā nav teikts, ka mainītos pieprasījums, tas izraisīs cenas kāpumu. Tas savukārt samazinās realizāciju gan dēļ zemākas ražas, gan pieprasījuma samazinājuma augstākas cenas dēļ, jo rapša eļļai ir daudz aizvietotājprodukti.

7. a

Atteikšanās šajā gadījumā ir šī alternatīva, ar ko varētu salīdzināt

8. a

Pieprasījums ir horizontāla taisne, piedāvājums ir augšupejoša līkne. Pieprasījuma pieaugums nozīmē pieprasījuma taisnes virzību uz augšu, jauns līdzsvara punkts pārvietojas pa labi un uz augšu, izraisot cenas un daudzuma pieaugumu.

9. c

Luksus preces ir tādas preces, kuru pieprasījums pieaug vairāk nekā proporcionāli ienākumu pieaugumam. Pie zemiem ienākumiem cilvēki vairāk pērk pirmās nepieciešamības un mazāk – luksuspreces. Pēc būtības iespējama arī atbilde "kvalitatīva", ja to interpretē kā *Superior good* (ang.).

10. b

Labā raža nozīmē lielāku piedāvājumu, kas nozīmētu zemāku cenu. Bet, ja jau ienākumi

samazinās, tad pircēji nav palielinājuši pieprasījumu dēļ labas cenas. Tātad ir neelastīgs pieprasījums, koeficienta vērtība ir zem 1.

11. c

Vidējās pastāvīgās izmaksas iegūst aprēķinot kopējās pastāvīgās izmaksas (nemainās atkarīgā no ražošanas apjoma) un izdalot ar ražošanas apjomu (rēķina vidēji uz vienu vienību).

12. b

AVC ir vidējās mainīgās izmaksas, kas ir atkarīgas no ražošanas apjoma. Ja tās samazinās, pieaugot ražošanas apjomam, tad katra nākamā saražotā vienība izmaksā mazāk par iepriekšējo. Tātad MC (robežizmaksas) kļūst mazākas par AVC (vidējām mainīgām izmaksām).

13. d

Pilnīga konkurence ir situācija, kad tirgū ir daudz neatkarīgu pircēju un pārdevēju; gan pircēji, gan pārdevēji ar brīvi pieņemt lēmumu, brīvi iekļūt un izkļūt no tirgus.

14. c

Oligopolam raksturīgi daži lieli ražotāji (Āzija, Austrālija dominē), kas piedāvā līdzīgu preci (alumīnijs ir vienveidīgs), uzņēmumi var ietekmēt cenu vienojoties, ir grūti iekļūt tirgū (alumīnija ražošanai vajag lielu enerģijas patēriņu un pieeju boksītam).

15. c

Peļņas maksimizāciju monopolā var definēt šādi: monopolists gūst maksimālo peļņu, ja tas pārdod tādu preces daudzumu, kura robežizmaksas un robežieņēmumi no tā pārdošanas ir vienādi. Monopolistam robežienākumi ir vienādi ar cenu.

16. a

Pilnīgā konkurencē ir vienveidīga produkcija. Abās ir daudz uzņēmumu. Pilnīgā konkurencē tirgus nosaka cenu.

17. c

Ārējā negatīvā ietekme rada papildus izmaksas trešajām personām.

18. a

Klienti ar elastīgu pieprasījumu pirks vairāk, ja būs lētāk. Klienti ar neelastīgu pieprasījumu pirks tikpat daudz, ja cena pieaugs.

19. b

Teātra vadība acīmredzot uzskata, ka, paaugstinot biļešu cenas, viņu ienākumi nesamazināsies. Tātad viņi uzskata, ka pieprasījums ir neelastīgs, un skatītāji gatavi maksāt augstāku cenu un nākt tikpat bieži.

20. a

Šim tirgus modelim ir daudz neatkarīgu pārdevēju (atkrīt dabas gāze, mikroshēmas un mobilie sakari) un pircēju. Preces tiek tirgotas vienveidīgas (atkrīt mēbeles, der rapsis) un viens pats uzņēmums nespēj ietekmēt preces cenu, jo, paaugstinot preces cenu, šo preci pirktu mazāk (rapsi var aizvietot ar citām kultūrām).

UZDEVUMI

1. uzdevums.

1.1. Līkne A ir MC – robežizmaksas. Raksturo katras nākamās vienības izmaksas.

1.2. Līkne B ir AC – vidējās izmaksas. Tās sākumā samazinās un pieaug, pieaugot ražošanas apjomam. Tās ir lielākas par AVC, tādēļ atrodas augstāk.

1.3. Līkne C ir AVC – vidējās mainīgās izmaksas. Sākumā, pieaugot ražošanas apjomam, samazinās, bet vēlāk sāk pieaugt.

1.4. Līkne D ir AFC – vidējās nemainīgās izmaksas. Tās vienmēr samazinās, pieaugot ražošanas apjomam.

1.5. A

Tirgus nav, jo līknes nekrustojas. Pieprasījuma līkne ir zem piedāvājuma, tātad neatbilst cena, jo vertikālā ass ir nauda.

1.6. D

Piedāvājuma līkne ir vertikāla, tātad tā ir absolūti neelastīga, jo cenas izmaiņas nemaina piedāvājuma apjomu.

1.7. C

Pieprasījums ir pa kreisi no piedāvājuma, tātad apjoms, ko pieprasa, ir zemāks, nekā ir izdevīgi ražot, jo horizontālā ass apzīmē daudzumu.

1.8. B

Piedāvājums ir pa kreisi no pieprasījuma, tātad ražotāju iespējas ir zemākas, nekā vēlas patērētāji.

2. uzdevums.

2.1. 14 un 120

Aplūkojot tabulas datus pieprasījumu un piegādājumi pirmajā gadā var konstatēt, ka tirgus līdzsvars iestāsies pie cenas 14, kad gan pieprasītais, gan piedāvātais daudzums būs 120.

2.2. 22 un 115

Otrajā gadā pieprasījums un piedāvājums ir vienādi pie cenas 22, kad līdzsvara daudzums ir 115 vienības.

2.3. d

Ir zināms, ka ir pieaugusi suši cena, jo līdzsvara cena kļuva lielāka. Cenu varēja izraisīt izmaksu pieaugums. Ja būtu pieaudzis piegādātāju skaits vai efektivitāte, cena būtu kritusi. Ja būtu samazinājusies picu cena, arī suši cena kristu, jo tas ir daļēji aizvietojošs produkts. Vai arī neietekmētu.

2.4. 100

Pie cenas 10 otrajā gadā piedāvājums ir 100 vienības.

2.5. pārpalikums un 30

Pieprasījums būtu pēc 100 vienībām un piedāvātas tiktu 130 vienības.

3. uzdevums.

Fiksētās izmaksas vienmēr ir vienādas, tādēļ FC pie visiem daudzumiem ir 120. Pie daudzuma 0 nekas netiek ražots, tātad $VC = 0$ un $AVC = 0$. Tādā gadījumā $TC = FC + VC = 120 + 0 = 120$. ATC un MC nevar aprēķināt, jo nav vēl uzsākta ražošana. Pie daudzuma 30 ar aprēķināt $TC = FC + VC = 120 + 135 = 255$. Attiecīgi var aprēķināt $AVC = 135 / 30 = 4,5$ un $ATC = 255 / 30 = 8,5$.

Ja pie daudzuma 10 vienības bija $ATC = 19,5$, tad var izrēķināt, ka $TC = ATC \times Q = 195$. No tā izriet, ka $VC = TC - FC = 195 - 120 = 75$ un $AVC = VC / Q = 75 / 10 = 7,5$.

Pie daudzuma 10 kopējās izmaksas ir pieaugušas par 75 salīdzinot ar daudzumu 0 vienības. Tātad robežizmaksas $MC = (195 - 120) / 10 = 7,5$

Ja pie daudzuma 20 robežizmaksas ir 4,5, tātad TC ir pieaudzis par $4,5 * 10 = 45$. Tātad $TC = 195 + (4,5 * 10) = 240$. Tas ļauj noteikt $VC = TC - FC = 240 - 120 = 120$ un $AVC = 120 / 20 = 6$ un $ATC = 240 / 20 = 12$.

Pie daudzuma 30 kopējās izmaksas ir pieaugušas par 15, tātad $MC = (255 - 240) / 10 = 1,5$.

Q (vien.)	FC	VC	TC	AVC	ATC	MC
0	120	0	120	0	-	-
10	120	75	195	7,5	19,50	7,5
20	120	120	240	6	12	4,50
30	120	135	255	4,5	8,5	1,5

4. uzdevums.

Izdzertā tasīte	Kopējais derīgums kafijai	MU_A/P_A	Kopējais derīgums kakao	MU_B/P_B	Kopējais derīgums tējai	MU_C/P_C
1.	9	4,5	6	3	6	4
2.	15	3	10	2	12	4
3.	19	2	10	-	15	2
4.	21	1	-	-	15	-
5.	21	-	-	-	-	-

4.1. Kafiju

Racionāls pircējs novērtēs robežieguvumu no katra dzēriena proporcionāli tā cenai. Kafijai $9 / 2 = 4,5$, kakao $6 / 2 = 3$ eiro, tējai $6 / 1,5 = 4$. Augstākais rādītājs ir kafijai.

4.2. 2; 1; 2

Pēc tabulas skata lielākās MU/P vērtības dilstošā secībā: kafija (4,5), tēja (4), otra tēja (4), kafija un kakao (abi 3). Sanāk divas kafijas, viens kakao, divas tējas.

4.3. 33

Dilstošā secībā, vadoties pēc MU/P, viņš iegūtu

9 (kopā 2 eiro) + 6 (kopā 3,5 eiro) + 6 (kopā 5 eiro) + 6 (kopā 7 eiro) + 4 (kopā 9 eiro) = 33.

4.4. 5

Kumulatīvi: Pirmā kafija 9 (2 eiro), otrā tēja 15 (3,5 eiro), trešā tēja 21 (5 eiro)

5. uzdevums.

Peļņas un zaudējumu aprēķins – neto apgrozījums, pārdotās produkcijas ražošanas pašizmaksa, pārskata gada peļņa.

Aktīvs – naudas līdzekļi, pamatlīdzekļi, apgrozāmie līdzekļi.

Pasīvs – pašu kapitāls, kreditori.

5.1. 14,825; 14,850

5.2. Latvijas Republikas Finanšu ministrijai

5.3. 0,231; 0,255

5.4. d

6. uzdevums.

6.1. Materiālie resursi (dabas resursi, kapitāla resursi), Cilvēku resursi (darbs, uzņēmējspēja), Papildresursi (informācija, laiks)

6.2. Dabas resursi – rente, kapitāla resursi – procenti, darbs – alga, uzņēmējspējas – peļņa

6.3. b; c; e

TESTS

1. d

Pirmajos trīs variantos tirgus spēs pats noregulēt situāciju, pēdējā ir mazāka iespēja tam.

2. c

Ja ir daudz aizvietotāju, tad, vienam uzņēmumam paaugstinot cenu, pieprasījums uzreiz samazināsies, jo patērētāji varēs izvēlēties līdzvērtīgu preci pie cita uzņēmuma. Tādēļ ir absolūti elastīgs pieprasījums.

3. d

Mazvērtīga prece ir tāda, pēc kuras pieprasījums, pieaugot ienākumiem, samazinās proporcionāli lēnāk.

4. d

Šīs grāmatas ir no dažādiem žanriem un nav savstarpēji aizvietojošas. Līdz ar to vienas pieprasījuma izmaiņas neietekmē otras. Tādēļ koeficients būtu tuvu nullei.

5. a

Palielina, jo vietējais darbaspēks ar algu zem vidējā kļūst konkurētspējīgāks.

6. c

Jebkurā gadījumā, ja cena ir zem mainīgām vidējām izmaksām, tā nav izdevīga.

7. c

Jo papildus ienākumi no šī darbinieka ir 2 reiz 3 eiro.

8. a

Cena pieaugs, jo samazināsies piedāvājums. Daudzuma izmaiņas nav nosakāmas, jo pieprasījuma pieaugums var būt liekāks, nekā cenas ietekme.

9. c

Patstāvīgās izmaksas saglabājas arī tad, ja nenotiek ražošana, bet ir jānodrošina administratīvās funkcijas.

10. b

Kupona likme tiek aprēķināta kā fiksēta likme katru gadu no pamatsummas. 7% no 2000 ir 140 eiro. Pareizinot ar 40 gadiem iegūstam 5600 eiro.

11. d

Ja Jānis pārdos zemi par 100 000 eiro, tad ieguldot šo naudu par 2% gadā, viņa gada ienākumi būs 2000. Līdz ar to par zemāku summu pārdot nav jēgas, jo tad gada ienākumi būs zemāki nekā pašreiz zemi iznomājot.

12. c

Ražotāji ar zemākām izmaksām, ko var izteikt kā starpību starp viņu un citu izmaksām.

13. a

Pilnīgas konkurences tirgū produkta vienības pārdošanas cena ir nemainīga. Uzņēmums ar ieņēmumiem R sedz tikai kopējās izmaksas TC un negūst peļņu. Uzņēmums gūst maksimālo peļņu, ja tas ražo tādu produkta apjomu, kurš atrodas robežizmaksu pieaugošā zara apgabalā un kura robežizmaksas ir vienādas ar preces tirgus cenu.

14. a

Šajā gadījumā precei A gūtais derīgums uz 1 eiro ir 5 d.v. Ja prece B tiek piedāvāta par

3 eiro, tad tās gūtais derīgums ir 3 eiro reizināts ar 5 d.v. ir 15 d.v., jo ir patērētāja līdzsvars.

15. d

Šis variants paredz mijiedarbību ar pieprasījumu. Pārējos variantos tādas mijiedarbības nav, līdz ar to nav varas elementa.

16. c

Zemes apjoms ir vienīgais ierobežotais resurss, līdz ar to var pienākt brīdis, kad vairs nav papildus piedāvājamā resursa.

17. b

Valsts maksājumu bilance ir statistikas pārskats par ekonomiskajiem darījumiem starp valsts rezidentiem un nerezidentiem. Valsts maksājumu bilance ietver tekošo kontu, kā arī kapitāla un finanšu kontu.

18. c

Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji ir nodarbinātie un tie nestrādājošie iedzīvotāji vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem, kuri aktīvi meklē darbu, tai skaitā gan reģistrētie Nodarbinātības valsts aģentūrā, gan neregistrētie NVA. Līdz ar to ja reģistrēts bezdarbnieks atradīs darbu un sāks strādāt, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits nemainīsies.

19. a

Cenu līmeņa kritums Lietuvā neveicinātu Latvijas eksportu, bet tieši padarītu Lietuvas produkciju atraktīvāku. Strauja inflācija Latvijā paaugstinātu preču cenas. Euro maiņas kursam nav nozīme, jo gan Latvijā, gan Lietuvā ir ieviests euro. Līdz ar to strauja ekonomikas izaugsme Lietuvā ir vienīgais variants, kas veicinātu Latvijas eksportu uz Lietuvu, jo, Lietuvā pieaugot ekonomikas izaugsmei, pieaugtu pieprasījums.

20. c

Pie zemiem ienākumiem mājsaimniecības primāri tērē līdzekļus eksistences nodrošināšanai, pirmās nepieciešamības precēm. Pieaugot ienākumiem iedzīvotājiem atbrīvojas līdzekļi citiem tēriņiem – izklaidei, atpūtai, kultūrai, transportam un tml. Līdz ar to pārtikas izdevumi, kas ir pirmās nepieciešamības preces, veidos mazāku īpatsvaru no kopējiem izdevumiem.

UZDEVUMI

---

1. uzdevums.

a) 30 eiro

$AVC = 420000 : 14000 = 30$ eiro.

Mainīgajās izmaksās ieskaitām izejvielas, elektrību, gabaldarba samaksu, realizācijas izmaksas. Dalām ar produkcijas apjomu.

b) 20 eiro

$AFC = 280000 : 14000 = 20$ eiro.

Nemainīgajās izmaksās ieskaitām telpu īri, pamatlīdzekļu 1/6 vērtību, administrācijas izmaksas, apgrošināšanu. Dalām ar produkcijas apjomu.

c) 50 eiro

$$ATC = AVC + AFC = 20 + 30 = 50 \text{ eiro}$$

d) 420000 eiro

$$\text{Peļņa} = (80 - 50) \times 14000 = 420000 \text{ eiro}$$

No produkcijas vienības cenas atņemam vidējās ražošanas izmaksas un iegūstam peļņu 30 eiro par katru produkcijas vienību.

e) 5600 vien.

$$QBZP = FC / (P - AVC) = 280000 : (80 - 30) = 5600 \text{ vien.}$$

f) 50,01 eiro

Peļņas zemākā cena = 50,01 eiro. (Par pareizu uzskatīt arī 50 eiro.)

g) Turpināt ražošanu ar zaudējumiem, jo zaudējumi būs mazāki par pastāvīgām izmaksām (FC).

2. uzdevums.

a) 3; 6000; 7000

Cena (eiro)	Pieprasītais daudzums (vien.)		Piedāvātais daudzums (vien.)	
	D ₁	D ₂	S ₁	S ₂
4	5000	7500	9000	9500
3	6000	8000	8000	9000
2	7000	8500	7000	8500
1	8000	9000	6000	8000

b) $Q_E = 7000$ vien.

Izvēlamies daudzumu, pie kura pieprasījums sakrīt ar piedāvājumu.

c) $P_E = 1$ eiro

Izvēlamies cenu, pie kuras $D_1 = S_2$

d) $TR = 18000$ eiro

$$TR = 3 \times 6000 = 18000 \text{ eiro}$$

e) $P = 2$; $P' = 3$; $Q = 8500$; $Q' = 8000$

f) Tirgus līdzsvara cena: var gan samazināties, gan paaugstināties vai nevar noteikt vai nepietiek informācijas, lai noteiktu. Tirgus līdzsvara daudzums: noteikti samazināsies.

g) 1. arguments: TR samazinās, tātad – neelastīgs; 2. arguments: e – mazāks par 1, tātad neelastīgs

3. uzdevums.

a) 10 000 eiro katra

Austras diskonta obligācijas tiks dzēstas par nominālvērtību 1000 eiro katra. Laika periodam nav nozīmes. Viņai ir 10 obligācijas, ienākumi būs 10×1000 eiro = 10 000 eiro. Unas situācija ir identiska.

b) Ienesīgums ir lielāks Unai

Unai ienesīgums ir 5%. $((50/1000) \times 100) = 5\%$ gadā.

Austrai ienesīgums ir 5,2% $((50/950) \times 100) = 5,2\%$ četros gados, vidēji 1,3% gadā.

Ienesīgums ir lielāks Unai.

c) Piedalīties pārvaldē akcionāru sapulcē; saņemt dividendi vai saņemt likvidācijas kvotu.

d) 1,5 miljoni akciju

Tirgus vērtība jeb kapitalizācija norādīta kā 3 milj. eiro. Tirgus cena dota 2 eiro. AS "K" bija emitējusi: $3\,000\,000 : 2 = 1,5$ milj. akciju.

e) 2,5% gadā

Dividendēs izmaksāja 5 eirocentus par katru akciju, kuras tirgus vērtība bija 2 eiro. Tātad ienesīgums bija $((0,05 : 2,00) \times 100) = 2,5\%$ gadā

f) gadā vidēji 3,8%

Ar 10 000 eiro budžetu Kārlis nopērk $(10000 : 2) = 5000$ akciju. Ik gadu Kārlis saņem dividendes un nogulda bankā.

250 eiro, kas noguldīti 3 gadus bankā = 261,42

250 eiro, kas noguldīti 2 gadus bankā = 257,55

250 eiro, kas noguldīti 1 gadu bankā = 253,75

250 eiro, kas saņemti pēdējā gadā = 250

Kopā 1027,27 eiro.

Pārdod 5000 akcijas par $(2 \times 1,05) 2,1$ eiro = 10500 eiro.

Tīrais ienākums: $1027,27 + 500 = 1527,27$ eiro

Ienesīgums 4 gadu laikā = $(1527,27 : 10000) \times 100 = 15,27\%$

Gadā vidēji = 3,8%.

g) gadā vidēji 5,39%

Guntis nopērk 5000 akcijas, un 4 gadu laikā kurss paaugstinās līdz 2,431 eiro.

Pārdod akcijas Guntis iegūst $2,431 \times 5000 = 12155,06$ eiro

Ienesīgums = $(2155,06/10000) \times 100 = 21,55\%$

Vidēji gadā = 5,39%

4. uzdevums.

A

a) Reālā IKP procentuālās izmaiņas noteiktā periodā.

b) Salīdzinot pieprasījuma (cenas) elastības koeficientus.

c) Reālo IKP uz vienu nodarbināto vai vienā stundā saražoto.

d) Kopējo derīgumu.

e) Džinī koeficientu, Lorenca līkni/ienākumus pa kvintilēm, decilēm.

f) CPI, inflāciju (tempu).

B

a) Cena noteikta virs tirgus līdzsvara + ievēroti augstāk minētie nosacījumi.

b) Ir 3 līknes un Latvijas līknei lielāks izliekums + ievēroti augstāk minētie nosacījumi.

5. uzdevums.

Kādā valstī gada laikā mājsaimniecību ienākumi bija 50 mljrd. eiro; valdības izdevumi

a) 15 mljrd. eiro

Izdevumi tērās investīcijās un izdevumus nolietotā kapitāla atjaunošanai,

$I_g = 12 + 3 = 15$ mljrd. eiro

b) Izdevumu metode; 78 mljrd. eiro

$IKP = C + I + G + X_n = 45 + 15 + 20 - 2 = 78$ mljrd. eiro.

c) 5 mljrd. eiro

Aprēķinam no mājsaimniecību ienākumiem atņemot mājsaimniecību izdevumus,

$S = 50 - 45 = 5$ mljrd. eiro

d) 15 mljrd. eiro

Pamatlīdzekļu vērtība = $3 \times (1/0,20) = 15$ mljrd. eiro, kur 0,20 ir 20%.

e) Eksports ir par 2 mljrd eiro mazāks par importu.

f) Var, ja I_g ir mazākas par pamatlīdzekļu nolietojumu jeb amortizāciju.

6. uzdevums.

a) 20%

Nodokļu ieņēmumus konkrētā gadā dalām ar reālo IKP ($(100/500) \times 100 = 20\%$). Var izmantot jebkuru gadu nemainoties rezultātam.

b) Proporcionālā, jo pie jebkura IKP apjoma – nodokļu ieņēmumi ir 20% apmērā.

c) Recesijas plaša, jo reālais IKP ir mazāks par potenciālo.

d) 6,7%; 10,7%

Ciklisko komponenti nosakām kā nesaražotā IKP proporciju reālā IKP

$((100/600) \times 100 = 16,7\%$ un dalot ar 2,5 iegūst 6,7%

Faktiskā bezdarba līmenis tiek iegūts cikliskajam pieskaitot dabiskā bezdarba līmeni
 $6,7 + 4 = 10,7\%$

e) Ar deficītu, jo izdevumi 160\$ ir lielāki par ieņēmumiem 120\$.

f) Stimulējošo fiskālo politiku, jo budžets ir ar deficītu.

g) Stimulējošo fiskālo politiku, jo budžets ir ar deficītu.

h) Progresīvo nodokļu sistēmu, bezdarbnieku pabalstu sistēmu.

7. uzdevums.

a) Patiess

Arī pirmatnējās sabiedrībās ir atrodama nauda, kā preču nauda. Der arī līdzvērtīgas atbildes.

b) Aplams

Preces cena var paaugstināties arī inflācijas ietekmē. Ja pieaug pieprasījums pēc preces piedāvājumam samazinoties, tad arī augs preces cena pie esošās vērtības.

c) Aplams

Tas liecina, ka ceļojumi ir luksusprece.

d) Aplams

Preces cenas paaugstināšanās izraisa kustību pa pieprasījuma un piedāvājuma līknēm, nevis pašas līknes nobīdi.

e) Aplams

Ja uzņēmums pārtrauks ražošanu, tad zaudējumi būs vienādi ar nemainīgajām izmaksām (FC), bet ja turpinās ražošanu, tad mazāki par nemainīgajām izmaksām (FC). Tātad nav izdevīgāk pārtraukt ražošanu.

f) Patiess

Šajā situācijā katra papildus saražotā prece palielinās peļņu (ienesīs lielāku naudas summu, nekā būs izmaksas).